Eisenhowerova administrativa a Guatemala 1954-1961

diplomová práce

Autor: **DANIEL MĚŘIČKA**

Obor: **Mezinárodní teritoriální studia - Americká studia, FSV UK**

Ročník: **Třetí (5. sem.)**

Akademický rok: **2005/2006**

Vedoucí práce: **Prof. PhDr. Vladimír Nálevka CSc.**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny.

Daniel Měřička v. r.

Chtěl bych na tomto místě poděkovat vedoucímu diplomové práce p. Prof. PhDr. Vladimíru Nálevkovi, Csc. za pomoc při sestavování této práce.

Rovněž tak bych tímto také poděkoval mé rodině za podporu, kterou mi dávala během celého mého studia na FSV UK.

Obsah

Čestné prohlášení ... 2
Obsah ... 3
Úvod ... 4
Stručná charakteristika tématu ... 4
Formulace otázek a tezí ... 6
Komentovaný přehled zdrojů ... 7
Prameny ... 7
Literatura ... 13
Stať ... 18
Přístup Spojených států k Latinské Americe po II. sv. válce ... 18
Vývoj americké hegemonie v Guatemale ... 24
Guatemala 1944–1954, věk reforem a rozkol s hegemonem ... 29
Odstranění reformátora ... 36
Konsolidace nového režimu, socioekonomické dopady ... 44
Konec éry Castilla Armase, proces hledání vhodného nástupce ... 54
Směrování generála – prezidentství Miguela Ydígorase Fuentese ... 65
Guatemalské povstání a kubánský faktor ... 78
Závěr ... 89
Summary ... 95
Použité zdroje ... 97
Prameny ... 97
Paměti ... 97
Tiskem vydané úřední prameny ... 97
Literatura ... 98
Knihy ... 98
Články ... 100
Periodika ... 100
Poznámky ... 101

Úvod

Stručná charakteristika tématu

Hlavní charakteristikou tématu této diplomové práce je americká zahraniční politika v 50. letech 20. století, v tomto případě její aplikování na jeden středoamerický stát – Guatemalu – a zároveň také pochopitelně odezva Guatemaly na ni. Hlavním bodem je především role Eisenhowerovy administrativy v řízení kontrarevoluce (jako reakci na revoluční období let 1944-1954) v Guatemale po svržení prezidenta Jacoba Arbenze a jeho administrativy v roce 1954, úspěch této role totiž závisel do značné míry na tom, jestli tento druh politiky také mj. bude případně aplikovatelný v rámci třetího světa i v letech následujících.

Jak se později ukázalo, méně rozvinuté části světa jsou obtížnějším a komplikovanějším prostorem, než si tvůrci Eisenhowerovy politiky původně představovali. V prezidentské kampani roku 1952 republikáni vytýkali demokratům, že většinu světa přenechali komunistům. Když ale byli u moci, uvědomili si, že svět, který zdědili, je plný problematických míst, jež mohou snadno přejít od sféry vlivu komunistů, zatímco oni budou jen přihlížet. V Indočíně vedli Francouzi koloniální válku proti domácím komunisticko-nacionalistickým silám a přes optimismus francouzského velení se válka nevyvíjela dobře. Francouzská veřejnost z ní začínala být unavená a francouzští politici požadovali po Americe stále intenzivnější pomoc. V rámci procesu, který nastartovala druhá světová válka, se hroutil koloniální řád i v dalších částech světa a marxismus skoro všude nacházel tudíž úrodnou půdu. Republikáni začínali zjišťovat, že stojí před skutečným dilematem; na jedné straně nechtěli „ztratit“ žádnou zemi ve prospěch komunismu, na druhé straně americká vojenská i politická moc za hranicemi země měla zjevné limity. Korejská válka navíc prokázala, že pokud jde o americkou vojenskou angažovanost ve třetím světě, existují i jisté limity domácí. Eisenhowerova administrativa našla ovšem rychlé řešení: ústřední zpravodajská služba CIA si vedle sběru informací, k němuž měla pověření, vytvořila i kapacity pro tajné operace. Tato ochota využít CIA pro operace vojenského charakteru a další tajné činnosti byla ovšem v jasném protikladu například s Trumanovou politikou.

K prvnímu pokusu došlo v Iránu v červnu 1953, jen pět měsíců, co Eisenhower nastoupil do úřadu. Snadný úspěch převratu v Iránu byl pro Eisenhowerovu administrativu silným lákadlem, aby se pustila do dalších tajných operací. A i když se

v Evropě studená válka dostala do patové situace, země třetího světa se svými zranitelnými politickými institucemi a naopak silnými vojenskými organizacemi přitahovaly tvůrce americké politiky, což otevřelo i prostor pro rostoucí roli CIA. Dalším terčem CIA se stala Guatemala: velmi chudá země, o níž nejvyšší vládní činitelé usoudili, že se vydala cestou komunismu. Napětí mezi Guatemalou a Spojenými státy se stupňovalo od konce 40. let 20. století, kdy byla svržena krutá diktatura Jorgeho Ubica a nová vláda začala experimentovat s demokracií. Nevyhnutelným produktem guatemalské sociální revoluce by růst nacionalismu, jehož ekonomická odnož směřovala proti největším americké společnosti v zemi a také zároveň největšímu zaměstnavateli - United Fruit Company (UFCO), kterou část lidí nazývala *La Frutera*, jiní zase *el pulpo* - chobotnice.

Ředitel CIA Allen Dulles myšlenkou okamžitě nadchl, zejména kvůli blízkým vztahům jeho a bratra Johna Fostera s UFCO. Také Eisenhower od počátku podporoval převrat v Guatemale v režii CIA. V případě Guatemaly byl Eisenhower přesvědčený, že se posunula příliš doleva a stává se mostem, po němž může komunismus přejít na severoamerický kontinent. Jasným důkazem se v prezidentových očích stal Arbenzův dekret o pozemkové reformě, který dovoloval vyvlastnit majetek UFCO. Vládu ve Washingtonu to rovněž přesvědčilo a usnesla se, že Arbenz je ztracený případ a musí odejít, protože se jeho vláda ocitla v rukou komunistů.

Když byl Arbenz a jeho vláda odstraněny, Spojené státy následně pomáhaly Castillovi Armasovi a jeho nástupcům řídit „kontrarevoluci“ proti reformám implantovaných v letech 1944 až 1954, tedy revolučního období známého také jako „deset let jara.“ Podle různých rozborů, kontrarevoluce usilovala především o zvrácení „pokrokových“ opatření revolučních vlád a vytvořit nové instituce potřebné k novému rozvoji Guatemaly a vstřícné potřebám zahraničních investorů. Dosažení těchto cílů vyžadovalo potlačení populárních hnutí, které produkovaly a měly nadále symbolizovat deset let jara. Tato práce se tudíž zaměří na zkoumání cílů, instrumentů a důsledků Eisenhowerovy vládní politiky v Guatemale od roku 1954 do roku 1961.

Jak jsem tedy naznačil, právě analýza strategie Eisenhowerovy administrativy, která byla použita pro „demokratickou výstavbu“ Guatemaly a reakce na ni, je hlavním tématem mé diplomové práce.

Formulace otázek a tezí

Po svržení vlády Jacoba Arbenze v roce 1954 přistoupily Spojené státy k „osvobozené“ Guatemale se slibem, že zde vybudují „vitrínu demokracie“ se všemi atributy, které demokracie přináší. Následná kontrarevoluce v režii Spojených států, vedená v reakci na revoluci z let 1944 – 1954, měla za cíl také kompletní eliminaci „komunismu“ ze země. Eisenhowerova administrativa jako cestu Guatemaly z vymanění komunismu zvolila komplexní strategii spočívající na vedení guatemalské politiky prostřednictvím celé řady kroků, postupů a postojů. Uvedené cíle byly vnímány jako slučitelné; komunistická hrozba, kterou Spojené státy vnímaly v Arbenzově vládě byly přijaty jako neodmyslitelně destruktivní směrem k demokratickým hodnotám. Historické doklady nicméně zřetelně ukazují, že v daném čase nebylo porozuměno faktu, jak moc by se tyto cíle dostaly do konfliktu v praxi. Když se tento konflikt odehrál, antikomunismus vždy odtroubil reformy, jež měly být do guatemalské společnosti implantovány.

Podřízenost reformě neznamená ovšem, že byla nedůležitá jako cíl nebo že byla cynickou fasádou zahalující vlastní zájem. Zatímco Eisenhowerova administrativa jinde v regionu diktátorům „nadbíhala“ a „přehnaně je podporovala“, zvláštní okolnosti v Guatemale vyžadovaly jiný přístup. Uvedené historické doklady jasně ovšem ukazují, jak zjednodušující hypotézy vedly americkou politiku v Guatemale. Americké vládní dokumenty z daného období také obsahují mnoho hlubokých analýz spletitostí guatemalské politiky. Nicméně rovněž ukazují omezené porozumění nebo dokonce uvažování v souvislosti se sociopolitickými překážkami, kterým americká politika čelila. Místo toho byla podle jejích kritiků americká politika během Eisenhowerovy administrativy směrem ke Guatemale založena více spíše na ideologii toužící po zbožných přáních.

Při analýze politiky Eisenhowerovy administrativy v Guatemale v letech 1954-1961 se tudíž nelze pochopitelně vyhnout velké kritice, které byla tato politika vystavena. Nelze se tomu zcela divit, protože i oficiální historické záznamy mezi různými složkami americké administrativy ukazují, jaká frustrace provázela celé období kontrarevoluce v očích jejích představitelů. Počáteční optimismus postupně ustupoval a zbyla pouze prázdná skořápka, jejímž účelem bylo udržet Guatemalu na té „správné“ straně. Protože ideologie byla široce sdílená, klíčové termíny jako *komunismus* a *demokracie* nebylo třeba objasňovat, každý rozuměl, co znamenají. Utužování ideologie tak odsouvalo na

druhou kolej analytické myšlení, přičemž tato ideologie, částečně proto, že byla optimistická, dovolila americkým představitelům vyhýbat se otázkám týkajících se původních základních hypotéz.

Cílem mé práce je na základě této analýzy buď potvrdit nebo vyvrátit základní tezi, a sice, že Eisenhowerova administrativa postupovala od počátku chybně, než měla postupovat, pokud chtěla dosáhnout svého cíle – zajistit v Guatemale stabilní režim a takový politický a hospodářský vývoj, který měl podporu všech vrstev guatemalské společnosti a byl oporou pro další cíle americké zahraniční politiky v oblasti Latinské Ameriky. Podle této teze byly nástroje americké administrativy, které později použila, od počátku velice úzce zaměřené a nedostatečně propracované, což mělo za konečný cíl uvržení Guatemaly do bahna občanské války, která trvala více, než tři desetiletí. Zda se tato má teze potvrdila, zodpovím v závěru.

Komentovaný přehled zdrojů

Prameny

Při psaní této diplomové práce jsem čerpal, jako v podstatě každý historik, ze dvou hlavních typů zdrojů – primárních pramenů a sekundární literatury. Nejdříve se budu zabývat primárními prameny. Jak jsem již předeslal v předcházejících kapitolách, hlavním cílem mé práce bylo zmapovat strategii Eisenhowerovy administrativy při řešení guatemalské otázky, její východiska a souvislosti, domácí i mezinárodní kontext této strategie a rozhodovací proces s ní spojený. Co se týče primárních pramenů, nejvíce informací v této souvislosti poskytují jejich dva druhy: za prvé vládní a jiné dobové dokumenty a za druhé paměti přímých účastníků.

Nejprve tedy k dokumentům. I v tomto případě, stejně jako vždy, když cizinec mimo USA píše o nějakém aspektu americké zahraniční a bezpečnostní politiky, bohužel platí, že situace s dostupností dokumentárních pramenů není příliš dobrá. Je téměř vyloučena možnost, kterou mají historikové píšící o tématech souvisejících s jejich vlastní zemí, a sice několik měsíců sedět v archivu a tam sbírat klíčové dokumenty. Možnost rozsáhlejšího studia v archivech na území USA je pro studenty magisterského studia primárně z finančních důvodů těžko dosažitelná. Do úrovně magisterské diplomové práce tak všem studentům americké národněbezpečnostní tematiky zbývají jen dvě základní možnosti: spoléhat se na tiskem vydané úřední prameny *Foreign Relations of*

the United States (dále jen *FRUS*), popřípadě na jiné sborníky podobného druhu. Já jsem se soustředil na edici řady FRUS.

V edici *FRUS* do současnosti vyšlo o období Eisenhowerovy administrativy úctyhodných 62 svazků (volumes), z nichž se 6 dotýká tématu mé práce. Jedná se o svazky, které pochopitelně souvisejí z velké části s americkým přístupem vůči Guatemale, resp. vůči zemím Střední a Jižní Ameriky. Pro období mapující americkou politiku k Arbenzovi a její postupný vývoj, který vyvrcholil jeho odstraněním, je určen především *FRUS, 1952-1954, Volume IV., The American Republics (Guatemala Compilation)*. Celkem 112 dokumentů bylo zahrnuto guatemalskou kompilaci, která byla publikována v roce 1983, ale bez jakýchkoliv referencí související s krycí operací, která vyústila ve svržení Arbenza a jeho vlády. Bez těchto referencí by samozřejmě nebylo možné úzce popisovat vše, co souviselo s vývojem amerického přístupu ke Guatemala daného období. Tato mezera byla vyplněna až relativně o dost později, kdy byl v 2003 vydán retrospektivní svazek *FRUS, 1952-1954, Guatemala*.[1] Tímto krokem byla zkompletován úplný popis americké politiky vůči Guatemale v průběhu prvních let studené války. V souvislosti s projektem *FRUS* jako celkem stojí za zmínku ještě jeden velice progresivní aspekt, který zásadním způsobem usnadňuje bádání. V posledních letech se totiž zcela změnilo vydávání svazků, kdy se primárním způsobem jejich zpřístupnění veřejnosti stalo publikování online[2], Kompletní svazky jsou v této podobě všem zájemcům k dispozici zdarma. Tištěné svazky jsou sice nadále přes U.S. Government Printing Office vydávány, ale už pouze jako sekundární projekt, neboť v nich je méně dokumentů než v online vydání. Nutno podotknout, že v rámci Eisenhowerovy administrativy byly prozatím publikovány z celkového počtu doposud online jen tři svazky, z toho právě tyto dva výše zmíněné.

Tyto dva svazky, jak už bylo uvedeno, pokrývají kompletně rozhodovací procesy americké politiky v uvedeném období. Svazek *FRUS, 1952-1954, Volume IV., The American Republics (Guatemala Compilation)* pokrývá jak multilaterální vztahy, tak i bilaterální vztahy s 20 americkými republikami, včetně Guatemaly. Druhá část, *FRUS, 1952-1954, Guatemala*, slouží pak jako dodatek ke guatemalské kompilaci. Na tomto dodatečném svazku je patrné, že historici, kteří svazek připravovali věděli, že guatemalská kompilace, jak byla publikována, nebyla bez chyb a především byla nekompletní. V kompilaci nebyla dokumentována především role Ústřední zpravodajské služby CIA v odstranění Arbenza. Svazek zahrnuje mnoho detailů o roli Spojených států v Guatemale v první polovině 50. let 20. století. Operace CIA v Guatemale, která je

součástí dodatku, je důležitou ukázkou použití krycí operace k implementaci americké zahraniční politiky v té době. Počátkem 90. let 20. století potvrdili ředitelé CIA jedenáct krycích operací, včetně té v Guatemale. V tu samou dobu pak získal *Department of State historians* plný přístup k souborům CIA týkajících se Guatemaly, čehož je důkazem značné vylepšení celého svazku.Vzhledem k zaměření tohoto svazku na detaily krycího programu, nebyly zde reprodukovány dokumenty publikované ve svazku *American Republics*, ale poznámky a redakční zprávy zpětně referují k podstatným aspektům pokrytých ve svazku z roku 1983. Dodatek obsahuje celkem 287 svazků a odkrývá dokumenty až do roku 1975.

Jelikož ústředním obdobím mé diplomové práce jsou roky 1954 až 1960, musel jsem pochopitelně použít i další svazky řady *FRUS*. Další dva svazky se týkaly let 1955 až 1957, oba dva byly vydané v roce 1987. Prvním byl *FRUS, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Carribbean*, druhým v pořadí pak *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. V obou svazcích se nachází množství dokumentů týkající se zejména reakcí Eisenhowerovy administrativy na problémy související s vývojem kontrarevoluce v Guatemale. Největší pozornost je zde pochopitelně věnována především hlavní architektům zahraniční a bezpečnostní politiky vůči Guatemale v tomto období – úřadu ministerstva zahraničí a amerického velvyslanectví v Guatemale. Bezpočet zpráv mezi těmito dvěma institucemi určoval poté následné kroky k řešení a implementaci jednotlivých politik, které byly na Guatemalu aplikovány. Další úrovní jsou zde dokumenty věnující se korespondenci ministerstva zahraničí s prezidentovými poradci nebo s guatemalským velvyslancem ve Spojených státech. Další dokumenty se týkají například konzultací amerického ministerstva zahraničí s nejvyššími představiteli guatemalského režimu. Nezbytnou součástí jsou samozřejmě odhady zpravodajců na vývoj politické a hospodářské situace v zemi. Součástí svazků jsou také dokumenty týkající se mezinárodních aspektů na celkový vývoj Guatemaly, ale i americké politiky vůči ní. V této souvislosti se jednalo především o Nikaraguu, Mexiko, karibskou oblast (především Kubu) a dalších oblastí, zejména pak zpráv ze zasedání Organizace amerických států (OAS).

Zbývajícími dvěma svazky, vydanými v roce 1991, jsou *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics* a *FRUS, 1958-1960, Volume VI., Cuba*. Co se týče prvního svazku, tak veškerá dokumentace vztahů mezi Spojenými státy a Guatemalou je uvedena v průvodní mikroformové publikaci, anebo mikrofilmové podobě, ke které je ovšem nutné mít k dispozici potřebné čtecí zařízení. Všechna citovaná čísla v poznámkovém

bloku korespondují s dokumentačními čísly v průvodním seznamu mikroformového dodatku. Jednotlivé dokumenty jsou pak rozlišovány podle různých aspektů guatemalské politiky a reakcí na ní, jako například z hlediska vnitřního vývoje v Guatemale, ale i mezinárodního, zejména pak vztahy se sousedními státy. Nemalou část tvoří také dokumenty související s Kubou, zejména pochopitelně po nástupu Fidela Castra k moci, kdy guatemalská, ale i americká politika vnímala vítězství Castra a jeho revoluci jako hlavní hrozbu nejen pro další vývoj Guatemaly, ale i celého středo a jihoamerického regionu. Z druhého svazku jsem čerpal pouze dokumenty, které měly zřetelný dopad na Guatemalu a její politické prostředí. Především pak v souvislosti s rozmístěním jednotek kubánského exilu v Guatemale a údajného zapojení Castra v povstání z roku 1960.

Druhým základním typem primárních pramenů, který jsem pro svou magisterskou práci používal, byly paměti přímých účastníků. Pochopitelně jsem při tom měl na mysli možná úskalí, která s používáním tohoto typu zdrojů souvisejí, zejména snahu autorů vykreslit se v co možná nejpozitivnějším světle, přivlastnit si úspěšná rozhodnutí a špatná rozhodnutí přiřknout někomu jinému, ale i tak poskytují badatelovi dobrý zdroj informací, alespoň co se týče bližšího poznání osob, jejich uvažování a názorů, aniž by se otázkám tématu této práce nějak hlouběji zabývali.

Jako první bych uvedl paměti Richarda M. Bissela pod názvem *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs*.[3] Jak již název napovídá, Bissell zahrnul do svých pamětí celou éru svého života, kdy pracoval pro americkou administrativu. Protože autor byl jedním z klíčových administrátorů Marshallova plánu, tak memoáry poskytují důležitý a zasvěcený pohled na zářivé události v análech americké zahraniční politiky. I když se Bissel ovšem dívá na Marshallův plán jako na „nejdůležitější snažení mého života“, přesto bude nejvíce zapamatován pro jeho působení v CIA v letech 1954 až 1964. Zařazuje se tím zhruba mezi tucet nejvýznamnějších legendárních postav v historii agentury. Bisselova sláva jako důstojníka CIA je něco absurdního, on sám se nikdy totiž nepovažoval za zpravodajského profesionála. Raději, jak uvádí ve své knize (kterou dokončili po jeho smrti v roce 1994 jeho spolupracovníci), byl „operátor“ – tedy někdo schopný dodělat zadané úkoly, přitom efektivně a správně. Jeho kariéra u CIA začala těsně po válce, kdy unavován prací ve Fordově nadaci, začal Bissell nejdříve jen bokem pracovat pro tuto agenturu. Jak sám uvádí, byl především ohromen kvalitou agenturního nejvyššího vedení a jejich úspěchy. Bissel později patřil mezi hlavní architekty plánu, který odstranil Arbenza, jak sám říká, „kde zručně provedená krycí operace odstranila protivníka bez jediného výstřelu.“ V souvislosti s Guatemalou zde Bissell nabízí opravdu

jen to „nejlepší“, aniž by komentoval detailněji všechny atributy tohoto plánu nebo rozhodujícího přístupu ke Guatemale. Tudíž se nedozvíme nic převratného, ale poskytne nám to přesto zasvěcený pohled do nitra agentury a jejich představ, postupů a uvažování. Ředitel CIA Allen Dulles ho poté čtyři měsíce po úspěchu v Guatemale, pamětliv jeho reputace pro administrativní schopnosti, určil, aby vyvinul špionážní letoun U-2. Bissel nezklamal, doručil letoun v rekordním čase: dvacet měsíců - částečně díky jeho spolupráci (sám potvrdil) s brilantním manažerem a inženýrem společnosti Lockheed Corporation Kelly Johnsonem. Naneštěstí ho Allen Dulles také ustavil u CIA ředitelem plánování, kde se všechny krycí operace vytvářely. Bisselovo slabé pochopení a nulová zkušenost pro jistou dávku „špinavosti“ na této straně zpravodajského obchodu ho brzy přivedla k tomu, že mu bylo dáno na starost, tak jako v případě Guatemaly, plánování operace v Zátoce sviní – největšího krycího plánu CIA v historii. Poctivě zaznamenal všechny indicie selhání tohoto plánu a také přání, že měl postupovat mnohem obšírněji. Navzdory fiasku operace v Zátoce sviní (která zruinovala jeho doposud rychlý růst zpravodajské kariéry), zůstal Bissell v jeho pamětech krycím operacím někdy až zaslepeně věrný. Například když vinil Kongres pro poškození efektu krycích operací v souvislosti s Iránem, tak absolutně nekomentoval nespočet porušení zákonů Spojených států ze strany CIA během tohoto skandálu. Také pojmul za své klišé, že z Kongresu vycházely zpravodajské informace, které přispěly k selhání tohoto plánu. Ze všeho nejvíc Bissell ve své knize touží po starých dobrých časech, kdy byla CIA malá a efektivní, když jí byla ponechána samostatnost, aby činila pro svět dobré věci. Celkově shrnuto je zřejmé, že i když Bissell nad mnoha záležitostmi ze strany CIA zavírá oči, stojí tato kniha za pozornost, už jen z pohledu jeho organizačního génia, zvláště pak v souvislosti s jeho vedením vývoje U-2, které zanechalo jasnou stopu na CIA i na bezpečnosti Spojených států.

Druhými pamětmi, které jsem používal jako pramen, byly paměti samotného prezidenta Eisenhowera. Tyto paměti mají dva díly, já jsem však používal především první svazek *Mandate for Change: The White House Years, 1953-1956.*[4] Druhý díl jsem použil jen jako četbu důležitou pro pochopení Eisenhowerova přístupu k zásadním zahraničně politickým otázkám, jeho *Waging Peace. The White House Years, 1956-1961*[5] se dotýká zejména anglo-amerických vztahů a krizím jako se odehrála například v Suezu.V memoárech *Mandate for Change* Dwight D. Eisenhower vysvětluje co se pokoušel dělat a proč během jeho prvních třech let v úloze prezidenta. Jak již na začátku zdůrazňuje, nejsložitější a nejnaléhavější problémy, s kterými byl konfrontován po

nástupu do Bílého domu, byly mezinárodní vztahy. Na druhou stranu, navzdory vysoké koncentraci na zahraniční záležitosti, tyto memoáry nezasahují příliš hlouběji do záležitostí, které již v době vydání byly veřejně publikovány a analyzovány druhými, ani neprozrazují mnoho informací z nitra, hlavně co se týče informací v souvislosti s důležitými rozhodovacími procesy. Na rozdíl například od pamětí Harryho S. Trumana, tyto vykazují velice málo z probíhajících konfliktů v procesu přijímání rozhodnutí. Přesto tyto memoáry ho odhalují jako mnohem rozhodného, odvážného a přemýšlivého prezidenta, než byl popisován svými kritiky, i těmi jinak přátelskými. Zatímco je pravdou, že mnoho pisatelů memoárů se zařazuje do centra důležitých rozhodnutí, tak v tomto případě není nad pochybnost, jak ostatně je vykresleno v této knize, že o životně důležitých otázkách zahraniční politiky rozhodoval v čele celého procesu. Nic zde nenapovídá tomu, jak mnoho kritiků poznamenalo, že abdikoval ve zodpovědnosti zahraniční politiky ve prospěch Johna Fostera Dullese. Je zřejmé, že jen slepě neakceptoval rady jeho ministra zahraničí; obvykle sledoval tyto rady, protože vyhovovaly i jeho vlastnímu pohledu na zahraniční politiku. Když se zaměříme na jeho porozumění využití prezidentské pák v mezinárodních vztazích, zjistíme, že měl značné porozumění o využití těchto možnostech a v některých případech prokázal tímto využitím deklarovanou rozhodnost, jako například v otázce řinčení atomovými zbraněmi ve snaze přerušit patovou situaci v Koreji, nebo byl ochoten intervenovat ve válce v Indočíně, kdyby jeho britští spojenci souhlasily. Na druhé straně, když zjistil v rámci krize ve Formosovské úžině v roce 1955, že národ stál na pokraji termonukleární války a ukázal zde obdivuhodnou opatrnost, tak obzvláště projevil rozhodnost tím, že zásadně omeziv ty vojenské poradce, kteří se přáli bombardovat pevninskou Čínu. Pokud vezmeme v potaz otázku Guatemaly, tak zde zase ukazoval jistou dávku naivity, když podpořil a pomohl v roce 1954 odstranit Arbenzovu vládu. Tato intervence totiž způsobila mimo jiné silný nárůst „yankeefóbie“ v mnoha částech Latinské Ameriky, kterou provázely dlouhodobé protesty v některých latinskoamerických městech. Celkově vzato, v zahraničních záležitostech, jak tyto memoáry ukazují, se Eisenhower obával, ale i respektoval hrozivé moci, která mu byla svěřena, aniž by jí samozřejmě zneužíval.

Posledními memoáry jsou paměti bývalého prezidenta Guatemaly v letech 1957- 1963 Miguela Ydígorase Fuentese *My War with Communism*.[6] Jedná se z historického hlediska o velice zajímavé memoáry, i když je z nich ovšem patrné, že autor přehlížel mnoho aspektů, které ovlivňovaly guatemalskou společnost, nebo je znatelně přehlížel či dokonce překrucoval. Americkými historiky je Ydígoras popisován jako člověk bez

jakýchkoliv skrupulí, přičemž se jeho politika v období jeho prezidentského úřadování jevila všem americkým úředníkům, co měly něco společného s Guatemalou, jako značně nevyvážená, nevyrovnaná a tendenční. Ydígoras sám byl častou příčinou neutěšeného stavu guatemalské společnosti a hlavně její nespokojenosti, která se pochopitelně obracela potažmo i na hlavního mentora, Spojené státy, jež musely častokrát Ydígorase osobně zachraňovat. Pokud se vrátíme k jeho pamětem, je zjevné, že byly napsány v rychlosti, prakticky ihned poté co opustil svůj úřad a prchl do exilu. Srovnáním s některými publikacemi, zabývajícími se Guatemalou v jeho období, je jasné, že Ydígoras si na několika místech vymýšlí, nebo doslova konstruuje své vlastní scénáře. Samozřejmostí je, že vlastní chyby svaluje na kohokoliv jiného, jen ne na sebe. Tento jev se nese celou knihou a nepřispívá tak její věrohodnosti, nicméně je dobrou ukázkou toho, jak se někteří vypořádávají se svým politickým osudem a rozhodně i tak stojí za přečtení.

Literatura

V této části provedu stručný rozbor nejvýraznějších a nejzajímavějších mnou použitých zdrojů z oblasti sekundární literatury. Zpočátku se zaměřím na knihy, které mapují období do pádu Arbenzovy vlády, v druhé části se pak zaměřím na období, které se bezprostředně dotýká této práce.

Pokud mám začít hodnotit uvedené knihy, musím pochopitelně vzít v potaz, že odpovědi na události v Guatemale byly utvářeny a reflektovány historickými spory mezi realisty, revizionisty a postrevizionisty nad příčinami a důsledky americké zahraniční politiky během studené války. Na základě tohoto přístupu zhodnotím několik autorů, kteří jsou produkty těchto historiografických škol a kteří pochopitelně psali o událostech v Guatemale. Musím předeslat, že hlavní spor se v souvislosti s Guatemalou nesl hlavně o tom, co bylo příčinou intervence do této země a následného svržení Arbenzovy vlády, méně už je tento klasický spor vidět v událostech, které po svržení Arbenza v Guatemale následovaly, což se ovšem dá do jisté míry pochopit. Realisté, kteří sebe spojovali především s politikou z pozice síly, zpravidla vinili za spuštění studené války agresivní a expanzionistickou sovětskou říši a protože realisté věří, že Arbenz byl sovětskou loutkou, vidí jeho svržení jako nutné vytlačení komunismu ze západní hemisféry. Revizionisté, kteří naopak za rozpoutání studené války vinili Spojené státy, zdůrazňují, jak Washington usiloval o expanzi na zahraniční trhy o prosazování zahraničních investic na těchto trzích, zejména ve třetím světě. Revizionisté prohlašují, že protože ministerstvo

zahraničí přišlo zachránit United Fruit of Company (UFCO), tak americká intervence do Guatemaly představuje primární příklad ekonomického imperialismu. Postrevizionisté, které je složitější precizně definovat, zahrnují do jejich interpretace studené války jak strategické, tak ekonomické zájmy. V otázce sovětské odpovědnosti se kloní spíše na stranu revizionistů, ale na druhou stranu jsou daleko více zaujati vysvětlováním kulturních a ideologických vlivů, které utvářely vnímání Washingtonu na komunistickou hrozbu. Podle nich se nejvyšší představitelé Eisenhowerovy administrativy otočili proti Arbenzovy, protože odmítly pochopit, že představoval spíše nacionalistu než komunistu.

V průběhu 50. let 20. století antikomunističtí badatelé jako Daniel James, Ronald Schneider nebo John Martz tvrdili, že Eisenhowerova administrativa přesně včas zastavila komunistickou hrozbu v Guatemale. Podle těchto realistů se Washington a zbytek hemisféry otočil proti Arbenzovi poté, co američtí zpravodajci odhalili utajený náklad českých zbraní určených pro Guatemalu a naložených na švédské lodi Alfhem. Politické období Castilla Armase a jeho stoupenců pak glorifikovali jako heroickou porážku komunismu, přičemž se ale nezmínili vůbec o vnější pomoci. Dokonce ani když se začaly pouštět informace týkající se operace „Úspěch“, která vedla ke svržení Arbenza, tak američtí představitelé trvali na tom, že Arbenzův režim představoval pro Spojené státy vážný bezpečnostní problém. Díla realistických historiků neměly pro mě v této souvislosti valný význam, protože byly zaneseny opravdu velkou dávkou ideologie bez ohledů na fakta, která již byla v té době známa.

Naproti tomu revizionisté bránili Arbenza jako nacionalistu, nikoliv komunistu, a vinu za jeho pád přičítali americkému imperialismu. Tato revizionistická interpretace postupně získala v akademických kruzích největší přízeň, hlavně během 60. a 70. let 20. století. Nástup New Left a dědictví vietnamské války způsobilo u některých historiků to, že se začali zajímat o mnoho předchozích dogmat studené války. Revisionističtí historici jako například William Appleman Williams, Richard J. Barnet nebo Gabriel Kolko začali argumentovat, že Spojené státy zpravidla ve třetím světě oponovali demokracii. Z jejich pohledu totiž vedla politika otevřených dveří k bezpočtu amerických intervencí v nerozvinutých regionech, jako například Latinská Amerika, za účelem chránit obchod, trh a americký byznys jako například UFCO.

První knihou, která je považována za vrchol revizionistické interpretace počátku 80. let 20. století a kterou jsem také použil, je dílo Stephena Schlesingera a Stephena Kinzera *Bitter Fruit: The Untold Story of the American Coup in Guatemala.*[7] Autoři, původem novináři, trvají ve své práci na tom, že to byla právě UFCO, která hrála rozhodující roli

v převratu, protože kdyby neoznačila Arbenza za „rudokabátníka“ a nepřecenila by tím komunistickou hrozbu, tak by Eisenhowerova administrativa pravděpodobně Guatemalu ignorovala. Autoři v této souvislosti zmiňují bezpočet pout mezi nejvyššími představiteli společnosti a vládními úředníky, čímž potvrzují to, že měla UFCO na Washington neobyčejný vliv. Před spuštěním celé operace měl ředitel CIA Allen Dulles údajně představitelům UFCO slíbit, že jakákoliv vláda, která nastoupí po Arbenzovi, bude chránit zájmy společnosti. Problémem této knihy ovšem je, že se její autoři spoléhali na selektivně vybrané a nahodilé důkazy, některé velmi diskutabilní. Richard Bissell, pracovník CIA, který celou operaci řídil, později tvrdil, že nikdy neslyšel Allena Dullese hovořit o zájmech United States.[8] Navzdory těmto nedostatkům bylo však nanejvýš nutné se s touto knihou seznámit, protože i tak poskytla v některých souvislostech cenné poznatky.

Další knihou, kterou jsem použil bylo dílo Richarda H. Immermana s názvem *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention.*[9] Autor rovněž zastává revizionistický pohled, tedy, že Arbenzův režim neznamenal sovětskou hrozbu Spojeným státům, nicméně také odhaluje poprvé to, že CIA poskytla Castillu Armasovi zásadní logistickou podporu. Podle Immermana se přesto Eisenhowerova administrativa Arbenza rozhodla odstranit, ale ne kvůli lobystickému tlaku United Fruit, ale proto, že si američtí představitelé popletli nacionalismus s komunismem. Podle něj ministerstvo zahraničí nepochopilo, že Arbenz byl „reformátor ze střední třídy“, který nařídil pozemkovou reformu, aby zabránil, nikoliv povzbudil, šíření komunismu. Zdůrazněním toho, jaké neporozumění vedlo ke svržení Arbenza, povzbudilo Immermanovo dílo historické šetření směrem do toho jak psychologické, byrokratické a kulturní předsudky utvářely koncepci Washingtonu týkající se komunistické hrozby v Guatemale a jinde.

Další knihou, která pravděpodobně překonala všechny předchozí tím, že překonala jejich slabiny, bylo dílo Piera Gleijesese *Shattered Hope:The Guatemalan Revolution and the United States, 1944 – 1954.*[10] Kritici viděli hlavní slabinu předchozích děl revizionistů i postrevizionistů v tom, že naprosto ignorovali roli samotných obyvatel Guatemaly, kdy jim bylo vytýkáno, že zaměřením výhradně na americké historické dokumenty spadli do pasti reprodukování „světa podle Washingtonu.“ Gleijesesova práce odkryla mnoho nových zdrojů a ověřila tři hlavní interpretační otázky. Za prvé, Gleijeses představil mnohem jasnější obraz komunistické hrozby v Guatemale. Například rozhovory s Arbenzovou vdovou a vysokými představiteli guatemalské komunistické strany odhalil to, že i když Arbenz sám nikdy nebyl členem strany, oficiálně byl vysoce

komunistickými ideály ovlivněn. To je celkem přesné, protože Arbenz sympatizoval s komunisty do té míry, že rozhodl o vydání pozemkové reformy. Mimo to, Gleijeses zdůraznil, že Moskva nijak nekontrolovala guatemalské komunisty, naopak, i když guatemalští komunisté značně usilovali o přízeň Moskvy, ta neměla zájem. Za druhé, kniha ověřila tvrzení postrevizionistických prací, že nejvyšší představitelé Eisenhowerovy administrativy viděli problém United Fruit jako druhořadý, až jako druhý vzhledem k otázce komunismu. Ve 40. letech byla společnost ještě schopna ovlivnit Washington, protože američtí diplomaté nevěděli skoro nic o regionu, kde působili. Vliv společnosti se pak zmenšoval spolu s tím, jak ambasáda v Guatemale byla sofistikovanější v jejím porozumění guatemalským problémům. Za třetí, představitelé Eisenhowerovy administrativy se obávali méně dopadu Arbenzovy pozemkové reformy na United Fruit než se obávali o jejím dopadu na celou zemi a okolí. Jeden zpravodajský odhad varoval, že by agrární reforma mohla mobilizovat až doposud netečné převážně rolnické obyvatelstvo do výrazné podpory Arbenzovy vlády a dovolit tak komunistům příležitost rozšířit jejich vliv organizováním tohoto dosud netečného davu, stejně jako organizovali jiné dělníky. Gleijesesovy interview odhalují, že američtí zpravodajci se v tomto bodě příliš nezmýlili, což potvrdil i bývalý předák komunistů Manuel Fortuny, který řekl, že strana věřila, že administrací této reformy prostřednictvím lokálních výborů by založila základy pro eventuální radikalizaci venkovského obyvatelstva. Ministerstvo zahraničí se také například obávalo, že reforma v Guatemale by ohrozila stabilitu sousedního Hondurasu a El Salvadoru, protože agrární reforma představovala mocnou propagandistickou zbraň. Celkově vzato, i když toto dílo by se zdálo být posledním slovem na americkou politiku v Guatemale, nové dokumenty uvolněné CIA pomohly ověřit některé mystéria obklopující její roli ve svržení Arbenza i následných kroků v éře kontrarevoluce.

Další knihou, kterou bych zde rád uvedl a jenž se dotýká přímo daného tématu, je práce Stephena M. Streetera *Managing the Counterrevolution: The United States and Guatemala, 1954 – 1961*.[11] Tato práce je výjimečná především tím, že detailně prozkoumala podstatnou sekundární literaturu v obou jazycích, tedy angličtině i španělštině a zkombinovala ji se základním výzkumem. Streeterova kniha je asi nejkomplexnějším dílem týkajícího se problému. Autor ve své knize zahrnuje jak nové poznatky z období do Arbenzova pádu, tak zejména v období po něm. Podrobná analýza činů guatemalských představitelů a jejich amerických mentorů jasně ukazuje, jako složitou práci ve skutečnosti a většinou i marnou museli představitelé Eisenhowerovy

administrativy směrem ke Guatemale vykonávat, aniž by ovšem příliš hleděli na skutečné potřeby guatemalské společnosti. Streeter zde navíc také analyzuje porovnáváním guatemalského případu podobné akce, které Spojené státy sponzorovaly. Uvádí zde hlavně Irán, Dominikánskou republiku, Brazílii a Chile. Shledává zde, že snahy Washingtonu vytlačit komunismus z Latinské Ameriky během období studené války představovaly ve skutečnosti krátkodobou strategii, která měla za účel chránit hlavní americké zájmy od nárůstu nacionalismu ve třetím světě.

Další v pořadí je kniha Cola Blasiera *The Hovering Giant: U.S: Responses to Revolutionary Change in Latin America*.[12] Základní premisou autorovy knihy, který je bývalým pracovníkem ministerstva zahraničí, je tvrzení, jak zveličený strach z komunismu zdeformoval americký politický úsudek během let studené války. Základem pro jeho tvrzení důkladné a oddělené studium čtyř historických příkladů – Mexika, Bolívie, Guatemaly a Kuby. Zejména je kritický ve dvou případech, Bolívii a Guatemaly. Na těchto zemích zdůvodňuje tuto kritiku amerických činů, jak jen to je možné. Blasier věří, že těsné hospodářské a obzvláště soukromé obchodní zájmy byly důležité pro rozhodování Spojených států, přičemž byly často kompatibilní se strategickými požadavky. Také se nedomnívá, že americké činy byly v dosažení svých cílů velmi úspěšné, zvláště pak s ohledem na „revoluční“ fázi, kde byly tyto činy dysfunkční, a to právě ve dvou případech, jmenovitě opět Guatemaly a Kuby.

Poslední knihou, kterou bych rád v tomto přehledu zmínil, je práce Thomase M. Leonarda *Central America and the United States: The Search for Stability*.[13] Po dokončení čtení Leonardova přehledu vztahů mezi Spojenými státy a Střední Amerikou, může být čtenář zaplaven pocitem zbytečnosti, když zjistí, že téměř po dvě století se Spojené státy snažily předepsat své vize stability nad středoamerickým regionem, navíc s výsledky, které zřídka souhlasily se záměry washingtonských tvůrců politiky a přinesly hubený užitek i tak dlouhotrpícím lidem regionu. Tato kniha sleduje americkou politiku směrem ke Guatemale, El Salvadoru, Hondurasu, Nikaragui a Kostariky. Důraz je ve 20. století. V popisu událostí od roku 1903 do roku 1948 argumentuje tím, že strategické zájmy byly založeny na obraně panamského kanálu, který tak určoval americkou politiku v regionu. Podle něj byl strach z komunismu prvořadým uvažováním americké politiky. Tato poznámka nepatří zrovna mezi nové, nicméně Leonard je originální v tvrzení, že středoamerické vlády měly své vlastní agendy a „obecně se pokoušely nasměrovat americkou přítomnost pro jejich vlastní účely, které znamenaly obvykle udržení statusu quo. Podobně uznává americkou dominanci v daném vztahu, ale také rozpoznává

středoameričany jako tvůrce jejich vlastní historie, což koliduje s jinými kritiky americké politiky v oblasti, kteří tvrdí, že středoameričané se představovali jako pasivní objekt americké hegemonie.

Knih a článků jsem samozřejmě použil víc, v této bibliografické eseji jsem se zabýval jen podle mého soudu nejzajímavějšími, nejvýraznějšími a nejdůležitějšími z nich. Ať už je to z důvodu, že čerpaly z nově zpřístupněných zdrojů, nebo z důvodu celkově nového či netypického pohledu na věc. Ostatní literatura, na kterou se v této kapitole nedostalo, je pochopitelně uvedena v seznamu použité literatury v závěru práce.

Stať

Přístup Spojených států k Latinské Americe po II. sv. válce

Hlavní problémy Spojených států ve vztahu k Latinské Americe od konce 2. světové války do roku 1960se výrazně lišily od problémů v jiných, třebaže i významnějších oblastí Třetího světa, a to v tom ohledu, že nezahrnuly do své strategie hrozbu Ruska a komunismu jako takového, ale spíše postupný výskyt tradičních forem nacionalismu, tzn. výzvy, která v různých ohledech a pod různými maskami od té doby přetrvala. Tyto hnutí (formy) totiž vyrostly ve specifických latinskoamerických podmínkách, které neměly žádnou souvislost s tím, jak se Spojené státy daleko více zaobíraly komunismem, levicí nebo dědictvím zániku evropské mocnosti někde jinde. Washington prakticky v tomto období ignoroval „svoji“ hemisféru co možná nejvíce.

Čemu Spojené státy v Latinské Americe čelily byl alternativní koncept kapitalistického hospodářského rozvoje, který zásadně odmítal historický cíl v podobě jednotné světové ekonomiky založené nikoliv a jednoduše pouze na kapitalismu, ale také na neomezeném americkém přístupu ke všemu bohatství, které bylo žádoucí, tudíž hegemonie radši než spolupráce. Nikde jinde nebyly zásadní cíle americké zahraniční politiky odhaleny tak zjevně, bez jakéhokoliv zatemňování problémů buď komunismem nebo socialismem. Jinak řečeno, Spojené státy pro upevnění vlivu a profitu v ekonomickém slova smyslu v rámci západní hemisféry viděly základ ve směsi politické taktiky a akce.[14]

Přední latinskoamerické země odpověděly na hospodářskou recesi způsobenou Velkou depresí z 30. let především rozsáhlým investováním založeným na politice ekonomického rozvoje, který vyžadoval strategické veřejné investice a zároveň regulace,

zejména kvůli stimulaci importu a industrializaci. Tuto strategii podporovala nejenom vznikající a doposud slabá kapitalistická třída, ale často také armáda, a to především jako cestu k uspokojení základních potřeb pro armádu a také jako cestu k vyváznutí ze smyčky, kterou způsobovala americká dominance a priority uplatňované vůči jejich ekonomikám. Tyto nacionalistické tendence a antiamerický sentiment pak od poloviny 30. let v zemích jako Brazílie, Mexiko, Argentina nebo Chile obecně kontrolovaly politiku včetně té hospodářské.[15]

Druhá světová válka následně naprosto potvrdila tento impuls směrem k státem sponzorované kapitalistické industrializaci. Tato industrializace proběhla relativně rychle a ne zcela dostatečně vyvinutý průmysl vyžadoval ochranu proti americké konkurenci. Problémem ovšem bylo, že Spojené státy v důsledku poválečného kolapsu Evropy a tím i jejích trhů, musely nahradit své exportní ztráty. Naopak latinskoamerické země v touze po větší nezávislosti na USA spoléhaly na americký trh, který jak také spoléhaly, absorbuje jejich vlastní exporty. Nicméně stalo se to, co se dalo očekávat, zatímco export z Latinské Ameriky vzrostl z 30 procent v roce 1938 na 38 procent v roce 1948, import z USA vyskočil výrazně ve stejném období z 34 procent na 65 procent, a učinil tak sen o ekonomické nezávislosti větším než kdykoli předtím. Navíc do zemí Latinské Ameriky mířila po roce 1945 1/3 všech amerických přímých zahraničních investic, což také jinak znamenalo 4/5 vůbec všech investic v rámci Třetího světa.[16] Přesto navzdory této ekonomické zainteresovanosti Spojené státy víceméně ignorovaly tento region a připustili relativně „méně významným“ politikům řídit téměř všechny životně důležité státní záležitosti. Dokonce, i když občas byly nuceni „řešit“ nějaký problém, tak často nedávali najevo přílišnou radost. Prvním takovým problémem pro ty, kteří měli ve Washingtonu na starosti odpovědnost za latinskoamerický region, byly budoucí vztahy s několika „fašistickými“ režimy i s ohledem na nacionalistický ekonomický program. Velmi známý případ byla argentinská kauza Juana Peróna, kde americká snaha směřovala k izolaci a svržení Perónova režimu, tento závazek byl však kvůli námitkám ostatních států v oblasti nakonec zavržen. Přispěl k tomu i samotný Perón, který přispěl v rámci svého protiútoku vyznáním přátelství a antikomunismu, který brzo hluboce rozdělil i odpovědné činitele na americkém ministerstvu zahraničí, hlavně co týče další taktiky v této věci. V Bolívii však relativně menší tlak ze strany Spojených států proti nacionalistickému režimu pod vedením majora Gualberta Villarroela, který chtěl zatížit zahraniční investory, resp. zájmy v cínovém průmyslu výrazným zdaněním, napomohl k podnícení jeho svržení a následného zabití v červenci 1946.[17]

Právě toto nebo podobné převážně ekonomické hledisko vykresluje americký přístup k celé oblasti v nadcházejících letech, ať už se jedná o „diplomacii“ anebo „akce“. Latinská Amerika byla pokladnicí základních surovin a materiálů a ministerstvo zahraničí chtělo vidět jejich produkci v soukromých rukou nejenom z hlediska dalšího růstu, ale také bez závisti rozlišující mezi domácím a zahraničním kapitálem. „ Zahraniční kapitál nebude spekulovat, ale ve skutečnosti nebude v poměrech přetrvávajícího vypjatého nacionalismu moci operovat…“[18] Kromě toho se ministerstvo zahraničí, ještě než byla založena Organizace amerických států (OAS) v dubnu 1948 v kolumbijské Bogotě, pokusilo opatrně udělat soupis všech nerostů v celé oblasti, přičemž bylo rozhodnuto „dostat většinu z nich ven.“ Ministr zahraničí George C. Marshall k tomu napomohl jednoduše tím, že znovuobnovil tradiční připomenutí o „podpoře soukromého podnikání a spravedlivém počínání zahraničního kapitálu,“ uhýbajíc tak latinskoamerickým požadavkům na rozvojové úvěry, preferujíc je z nově vytvořené Meziamerické banky, srovnatelné s tou, která byla vytvořena v Evropě. Tím se i bránil latinskoamerickým hrozbám o zavedení pevných exportních cen a obchodních bloků a odvolával se tím, že půjčky z uvedené banky by v takovém případě neměly být poskytnuty.[19]

Spojené státy navrhly v tomto duchu OAS prohlášení o hospodářských principech, které měly po následující léta neustále, OAS i Spojené státy, stvrzovat témata jako potřeby amerických investic, tak nutných pro další rozvoj kontinentu. Podle tohoto prohlášení neměl být v oblasti patřičný ekonomický růst, dokud nebudou vytvořeny podmínky pro získávání investic amerických obchodních společností, který dokud těmto společnostem nebude dovoleno svobodně vytvářet nejvyšší zisky spolu s nízkými daňovými sazbami. To byla oficiální politika, stejně tak, že v případě světového konfliktu by byla hlavní funkcí celé oblasti především dodávka strategických surovin. Tento přístup tak obnovoval ekonomické trendy a další konsolidaci americké hegemonie. Zde je pak na místě tvrzení, že nacionalismus v podstatě konzervativních elementů byl neporovnatelně větší hrozbou než komunismus. Tento trend naopak nebyl pro Spojené státy překážkou v OSN, kde trvaly na těchto samých skupinách, aby podporovaly a posilovaly hlasovací blok proti Sovětům, přičemž je vnímaly jako blízké ideologické spojence k účelům jejich globální diplomacie.[20]

V historii vztahů Latinské Ameriky a Spojených států se před Guatemalo jako tématem této práce objevilo několik případů snahy Washingtonu zvrátit trend směřující k nacionalistické politice jednotlivých zemí. V obou popisovaných případech hrál hlavní

roli ropný průmysl. Například v Mexiku, kde vláda zestátnila v roce 1937 všechny americké společnosti, trval neoblomně Washington na tom, aby dostal jejich výrobce zpět do země za použití systematického bránění poskytování finančních půjček a náhradních dílů, které byly nutné pro provoz mexické státní rafinérské společnosti. V případě Venezuely, jejíž ropné výnosy dalece překračovaly výnosy celého latinskoamerického kontinentu, směřovaly snahy Washingtonu ochránit vlastní ropné společnosti přenesením větší části dané záležitosti na armádu v oblasti, v tomto případě venezuelskou, aby dosáhl uvedených cílů a ochránil své zájmy. Když strana umírněných liberálů Acción Democrática, kteří se ke konci roku 1945 dostali ve spolupráci s vedením nižších důstojníků armády k moci a poté následně přesvědčivě a v rámci demokratických pravidel zvítězila ve volbách v roce 1947, měla rovněž reformní program, který ohrožoval nejenom ropné společnosti ve vlastnictví amerických investorů, ale i místní tradiční oligarchii a samozřejmě také armádu. Tudíž s podporou ropných společností, vojenská junta svrhla v listopadu 1948 vládu a američtí producenti pokračovaly opět štědře profitovat pod dozorem diktatury, která fungovala ve Venezuele posledních deset let. Navzdory faktu, že ministerstvo zahraničí vyjádřilo v prosinci znepokojení nad vojenskými puči proti demokraticky zvoleným režimům, následující měsíc uznalo nový vojenský režim.[21]

Co se týče právě armády, lze konstatovat, že vztah Spojených států a latinskoamerických ozbrojených sil v tomto období byl tvořen více komplexnějším, a to faktem, že v mnoha zemích byla armáda zásadním stoupencem nacionalisticko-hospodářských strategií. V takových případech nacionalismus a absence základních demokratických práv byly často synonymní. Spojené státy vydaly v rámci hemisféry několik deklarací proti despotickým režimům a dokonce odmítly argentinský návrh ze srpna 1947 na vytvoření antikomunistické dohody, a to především z obav, že by takováto dohoda byla využita jako ospravedlnění všech kvazi-fašistických vlád, a to nejenom kvůli umlčení domácí opozice a uchování moci, ale i pro sledování jejich hospodářských programů. Není tedy příliš zvláštní, že se americká politika jevila některým jako pokřivená poté, když Washington započal po roce 1946 zkoumat možnosti vytěžit maximum možného z rostoucí role latinskoamerických armád v jejich společnostech, a to buď jako politického zprostředkovatele nebo jako potenciálu stávajícího se dominantní silou na celém kontinentu.[22]

Do roku 1950 byla Latinská Amerika nejlepším příkladem toho, jak americký globální zájem mohl velmi důležitý region Třetího světa odsunout ne do více než okrajové oblasti.

Objektivně byly totiž jižní sousedé pro Spojené státy nezměrně hodnotní vzhledem k vlastní mezinárodní pozici a síle, ale dokud měl levicový aspekt v oblasti marginální význam, Trumanova administrativa preferovala postoupení nespočtu vzniklých napětí a potíží ve vzájemných vztazích na „méně důležité“ úřednictvo ministerstva zahraničí. Achesonovy řídké projevy či účast na jednáních se zástupci „latinos“ zůstaly vždy, jak osobně líčil, „v rámci obvyklých omezení politických prohlášení“ a „byly většinou jen pro potřeby opětovného ujištění“, takže problémy hemisféry mohly být zase projednou diskrétně opuštěny.[23] Administrativa tudíž pokračovala ve lpění na politice dobrého sousedství, resp. neintervenování. Prakticky to bylo do velké míry spíše výsledkem jejího nedostatku zájmu a odvrácení pozornosti než vyslovené zavázání se motivům politiky, která vedla k jejímu vytvoření na začátku 30. let. Faktem zůstalo, že až do korejské války přišlo od nacionalistických sil, a to zprava nebo centristických, pouze několik vážných výzev americké hegemonii v hemisféře, přesto z pohledu Washingtonu sotva vyvolaly velké znepokojení.

Změna přišla se zmíněnou válkou v Koreji, která vrhla Latinskou Ameriku do mírně většího zorného pole Spojených států. Důvodem vzrůstu následné americké závislosti vůči jižním sousedům byly hlavně jejich zdroje a také fakt, že po celou dekádu nastupující obtíže sociálního a hospodářského charakteru zesílily v celé oblasti politickou důležitost nacionalismu, a to nejen zprava, ale také, vůbec poprvé, rovněž zleva, čímž se tak 50. léta staly desetiletím rychlé přeměny Latinské Ameriky. A přesto, že během většiny období nebyly Spojené státy v regionu, s výjimkou Guatemaly a Kuby, konfrontovány významnějšími nebo těžšími rozhodnutími, nebylo ke konci dekády pochyb, že četné výzvy vůči jejich historické hegemonii vyžadovaly po nich, aby vycházely daleko více aktivněji vůči problémům hemisféry.[24]

Americké ekonomické záměry vyžadovaly po národech třetího světa, aby se vystříhaly různorodých forem soběstačnosti a dovozní substituce, a nad tím vším navíc, aby vítaly vnější investory a vzdaly se vytváření státního hospodářského odvětví. „Hlavní úlohou americké zahraničně-hospodářské politiky,“ jak v květnu 1954 argumentovalo ministerstvo zahraničí, „je dostat mezi všechny země porozumění naší koncepce úlohy vlády v ekonomických záležitostech.“ Konkrétně, „normální funkcí vlády…je poskytovat takové prostředí, ve kterém soukromé podnikání může svobodně kvést bez jakýchkoliv uměle vytvořených omezení.“[25] Bylo to toto poselství, s jeho axiomatickými důsledky volného přístupu amerických investorů, které Amerika světu přinesla v uvedeném desetiletí. Rovněž ve Spojených národech a v jejích nespočetných diplomatických

demarší představitelů OSN se nacházel vždy argument, že „kde se nachází je podporován soukromý kapitál, domácí i zahraniční, tam je zásadně posíleno národní hospodářství a politická stabilita.“[26]

To znamenalo, jakmile v září 1957 Správa pro mezinárodní spolupráci poté co Kongres hlasoval pro nové rezervy na poskytování úvěrů direktivně nařídila, že by byla „poskytnuta americká asistence těm zemím, které obdrží tuto pomoc, takovým způsobem, aby byl dostatečně podněcován rozvoj soukromého sektoru jejich jednotlivých národních ekonomik.“[27]. Prakticky to byl trvalý americký předpoklad, že za hospodářskými politikami mnoha zemí, ale zvláště těch velkých a nade vším všech těch v Latinské Americe, byly oprávněné starosti o jejich zahraniční politiku. A od doby, kdy lokální politická elita určovala výběr hospodářské politiky, závazek Spojených států utvářet její podobu se rovněž brzy stal nezbytným průvodním projevem. Jakkoli se přesto doufalo, že tato strategie definovaných hospodářských parametrů také vytvoří politický charakter režimů Třetího světa, ke konci 50. let už jen relativně malá skupina důležitých představitelů americké politické moci si uvědomila, že se tak nestalo způsobem, jakým doufali. Očekávali zejména, že skrze celý Třetí svět se vynoří střední třída se svojí kongeniální politikou, ale nestalo se tak v Africe, na Středním východě a většinou ani v Asii, a když se tak událo v Latinské Americe nebo na Filipínách, třída nakloněná národní hospodářské strategii prokázala být naopak velkou výzvou americké hegemonii. Navíc, navzdory intenzivní a stálé ideologické konzistenci většiny nejvyšších činitelů ve Washingtonu nebo vůdců amerického byznysu, někteří se započali stahovat do defenzívy, jakmile zjistili rozsah, ve kterém Spojené státy porušovaly pravidla, jež předkládaly ostatním. Konkrétně po roce 1956 se stalo již nemožným ignorovat tyto záležitosti v Latinské Americe. Například Milton Eisenhower[28] poznamenal, jak iritováni latinskoameričtí obchodníci byli, když zjistili, že Spojené státy subvencovali ztrátový vývoz vlastních přebytků a zároveň zaváděly dovozní kvóty. Lamar Fleming, hlavní šéf obří společnosti na zpracování bavlny Clayton&Anderson, připomněl prezidentovi v roce 1958, že zemědělská exportní politika a dovozní kvóty na nerosty přivedly Spojené státy do role možná největšího narušitele pravidel, které v mezinárodní konkurenci samy připravovaly a pokoušely se jim dělat reklamu i pro ostatní v rámci GATT.[29]

Přesto tato politika pomoci, i přes fakt, že obchodní pravidla činila směšnými v této souvislosti, nebyla úplně zatracena především těm americkým plánovačům, jejichž strategie proměnlivá a často kontraproduktivní. Zčásti kvůli zhruba jedné miliardě dolarů, které Sověti daly chudým zemím v letech 1953-57, americká pomoc byla

primárně distribuována z politických důvodů, takže mnoho kontrolních komisí následně zjistilo, že pomoci chyběla čistě ekonomická souvislost. Washington také často horoval pro exportně orientovaný rozvoj ekonomik Třetího světa, ale následně uzavřel všechny dveře k velkému množství jejich produktů, naopak naplnil nejlepší jejich trhy vlastním vládně subvencovaným zbožím, a pak teprve dal k dispozici různé druhy pomoci, která uspokojily spíše Spojené státy než místní zájmy. Nebylo divu, že se tato politika otáčela neustále v kruhu, když nebyl poskytován ani obchod, ani pomoc jako jeho reálná strategie.

Během posledních let hospodářské politiky Eisenhowerovy administrativy směrem k Třetímu světu byla tato politika uvedena ve zmatek, uchovávaná natolik, že odpovídala jen vlastním vnitřním potřebám, a vše co zůstalo konstantní byly ideologické principy, které vyžadovaly jiné nástroje. Nicméně dáno faktem, že od počátku Spojené státy očekávaly od soukromých investorů, že budou hrát v zámoří rozhodující roli při rozšiřování americké moci, pod tímto povrchním zmatkem zůstal základ soudržnosti kolem hlubokého přesvědčení, že pokračující rozmach a prosperita amerických společných zájmů by značně pomohl také Třetímu světu, Latinské Americe zvlášť.[30]

Vývoj americké hegemonie v Guatemale

Americká zainteresovanost v Guatemale má původ na začátku 19. století, kdy Spojené státy započaly nástup proti evropské dominanci v Latinské Americe. Prvním krokem byla doktrína, kterou vyhlásil prezident James Monroe v roce 1823 a jejímž záměrem bylo mj. varovat tehdejší evropské koloniální mocnosti, aby se zdržely jakéhokoliv vměšování do záležitostí zemí na západní polokouli. Spojené státy sice neměly potřebnou vojenskou a námořní sílu vynutit si zpočátku tuto doktrínu, to zajistila až mezinárodní rovnováha sil, která nastala ke konci století. Španělsko, Německo i Anglie se nakonec z Latinské Ameriky stáhly. Jak evropské mocnosti ustupovaly ze scény, Spojené státy okamžitě využily "uvolněné" pozice a jako hospodářsky vyspělá velmoc započala v hledání a dobývání základních surovin, trhů, investičních příležitostí a také strategicky významnou stavbou – kánalem přes panamskou šíji.[31] Od 90. let 19. století do 20. let 20. století se zahraniční kontrola hospodářských zdrojů Guatemaly, týkající se hlavně banánového a železničního průmyslu, výrazně přesunula ze strany Anglie a Německa na stranu Spojených států amerických. Přímé americké investice vzrostly z šesti milionů dolarů v roce 1897 na 47 milionů v roce 1924. Spojené státy také

vytlačily Anglii a Německo z pozic největších obchodních partnerů Guatemaly. V roce 1950 kontrolovalo několik amerických korporací celou guatemalskou primární rozvodnou síť, jedinou národní železniční společnost a banánový průmysl, který představoval pro ekonomiku Guatemaly podstatnou exportní sílu.[32]

Evropský odchod z Latinské Ameriky nejen urychlil americkou expanzi do oblasti, ale také urychlil v celé oblasti politickou nestabilitu. Caudillos (autoritativní vládci) v zemích Střední Ameriky po převzetí moci v bývalých imperiálních državách způsobovali téměř okamžitě v rámci svých národohospodářských experimentů narůsty státních dluhů v jednotlivých zemích, jejichž splácení řešili tím, že vpadli na území sousedního soupeřícího státu. Protože tyto spory, války a vojenské převraty nabývaly na intenzitě, samozřejmě vystrašily a poškozovaly americké investory, brzdily vzájemný obchod, bylo tedy zřejmé, že Spojené státy jako hlavní investor v celém prostoru musely stabilizovat středoamerický region. Spojené státy nejdříve zkoušely vyjednávat s caudillos po dobrém, ale když zjistili, že diplomacie a domluvy situaci nijak výrazně nepomáhají, nařídily vyslat do karibských vod námořnictvo. Když "ukázání vlajky" nesplnilo svůj účel, následovala většinou vojenská intervence a okupace. V roce 1904 prezident Theodore Roosevelt ospravedlnil tyto intervence, protože podle něj vyžadovala Monroeova doktrína, aby Spojené státy zkoušely samy sebe jako "mezinárodní dohlížecí moc".[33]

V případě Guatemaly Spojené státy nemusely použít vojenskou sílu, jak to například udělaly v Nikaragui, na Kubě, Haiti nebo jiných karibských zemí. Diktátoři, kteří vládli v Guatemale na přelomu 19. a 20. století totiž, jak poznamenal jeden americký diplomat, zpravidla vycházeli vstříc americkým zájmům.[34] Prezident Justo Rufino Barrios (1873-85) například přivítal odbornou expertizu na rozvoj guatemalské infrastruktury. Jeho vláda vydatně podporovala dovoz zemědělského vybavení ze Spojených států. Američtí technici zase vybudovali v Guatemala city elektrifikované veřejné osvětlení a kanalizační systém. Obchodníci rovněž finančně podporovali výstavbu prvních telegrafních a železničních linek v zemi. Barrios dále například pozval policejní představitele z New Yorku, aby vypomohli s reorganizací hlavní guatemalské policejní úřadovny. Tímto krokem bylo také započato živé spojení mezi americkými a guatemalskými bezpečnostními silami.[35]

Závislost Guatemaly na Spojených státech se významně prohloubila, když nastoupil do úřadu prezidenta Manuel Estrada Cabrera (1898-1920). V roce 1904 obdržel "banánový" magnát Minor C. Keith od guatemalské vlády kontrakt na dokončení

železnice, která byla rozestavěna za Barriosova režimu a poté i Barriosem samotným zastavena. Důležité ovšem je, že Keithův hlavní a nejvýznamnější podnik byl United Fruit Company (UFCO), vlastnící milióny akrů nejlepší banánové půdy ve Střední Americe a ovládal Great White Fleet, flotilu, která dominovala celému karibskému obchodnímu loďstvu. Spojením východního přístavu Puerto Barrios a Guatemala city Keith doufal, že uskuteční vertikální integraci banánového průmyslu v rámci UFCO. Cabrera mu umožnil splnit si jeho sen tím, že jeho železniční společnost (později přejmenovaná na Mezinárodní středoamerické dráhy – International Railways of Central America, nebo-li IRCA) získala kompletní železniční síť, včetně zhruba 30 metrů na každé straně kolejí; telegrafních linek mezi přístavem a hlavním městem; a daňové úlevy na 99 let. Cabrera rovněž prodal Empresa Eléctrica, hlavní elektrárenskou společnost v zemi, do rukou americké společnosti Electric Bond and Share Company, s osobním profitem z této transakce ve výši čtyřiceti tisíc dolarů.[36]

V roce 1920 však opoziční Unionistická strana svrhla Cabreru v tak hojně používaném způsobu "střídání stráží" v regionu, a to převratem. Americké ministerstvo zahraničí vyslalo dvě válečné lodě se šedesáti příslušníky námořní pěchoty, kteří v hlavním městě měli ochránit a zabezpečit americké vyslanectví, ve kterém rebelové vyjednávali Cabrerovu kapitulaci. Právě tato hrozba intervence pak podle některých historiků zajistila to, že radikálnější nacionalistické křídlo neuchopilo v konečné fázi moc. Američané následně pomohli naplánovat předání moci do rukou Josého Maria Orellana (1920), který ignoroval populární požadavek znárodnit IRCA a místo toho naopak podepsal smlouvy zaručující UFCO a Electric Bond and Share monopol. Orellanova vláda poté přijala zprávu ekonoma Donalda L. Kemmerera, který doporučoval, aby byla ustavena centrální banka, přijat zlatý standard a postavena národní měnová jednotka – quetzal – na roveň americkému dolaru.[37]

Když Orellana v roce 1926 zemřel na infarkt, obrátil se Washington na generála Lázara Chacóna, dalšího caudilla, který slíbil podporovat americké ekonomické zájmy. Chacón triumfoval nad generálem Jorgem Ubicem v hlasování konzervativní Liberální pokrokové strany, ale jeho režim trval sotva čtyři roky. Korupce, nerozhodnost a obrovské pozemkové příděly United Fruit zažehnuly silnou opozici vůči Cacónově vládě. Jeho mrtvice v prosinci 1930 pak urychlila ústavní krizi vedoucí k dalšímu boji o moc. Američané následně přesvědčili provizorní vládu garantovat Ubicovu osobní bezpečnost, rozmluvit Manuelu Orellanovi uchopení moci převratem, eventuálně pomocí úplatků, a

přesvědčit vybrané činitele k vypsání voleb v co nejkratším termínu. Ubico nakonec získal prezidentský úřad jako jediný kandidát.[38]

Ubico převzal úřad v momentě, když právě guatemalský kongres začal v roce 1930 znovu vyjednávat smlouvu, která přidělila UFCO 200 tisíc hektarů banánové půdy na jihu země výměnou za slib společnosti, že postaví pacifický přístav do 7 let. Ubico prosadil smlouvu navzdory neústupné opozici ze strany kongresu. Rok před vypršením termínu na vybudování přístavu, UFCO hledala cestu, jak "utéct" z kontraktu s guatemalskou vládou, protože dodržení smlouvy bylo podmínkou pro zachování přepravního monopolu UFCO. Ubico opět intervenoval a vyvázal společnost z jejích závazků výměnou za proplacení vládních obligací za padesát tisíc dolarů, půjčku jednoho miliónu a navrácení 35 tisíc akrů narušených banánových pozemků.[39]

S podporou Washingtonu se Ubico brzy stal jedním z největších brutálních diktátorů ve Střední Americe. Bohatý aristokrat rodem, generál za všech okolností stranil vlastníkům půdy v jakémkoliv konfliktu s rolníky. Ubico byl také zapřisáhlý antikomunista, který mohl kontrolovat sociální neklid způsobený Velkou depresí. Například po jedné revoltě v blízkém Salvadoru v roce 1932 generál pozatýkal většinu předních členů Guatemalské komunistické strany (Partido Guatemalteco de Trabajo – PGT), které po nezbytném mučení nechal povraždit. Zvláště ovšem pohrdal indiány. Věřil, že vojenský výcvik dokáže mayské indiány civilizovat, procesem, který přirovnával k domestikování oslů. V Ubicově armádě indiáni dostávali nejnižší platy a žili v ubohých podmínkách. V roce 1934 Ubico prosadil zákon o potulce, kterým založil systém nucené práce. O deset let později Ubico posílil práva vlastníků plantáží natolik, že si tak mohli zajišťovat disciplínu jakýmikoliv prostředky, včetně exekucí. Využíváním špiónů a informátorů, vytvořil Ubico policejní stát, který potlačil svobodu slova a výrazně oslabil místní vlády. Ubicovo nezměrné bohatství ostře kontrastovalo s chudobou běžného obyvatele Guatemaly. Ubicovo jmenování nepopulárních kandidátů vyprovokovalo několik rolnických povstání, která vláda potlačila jen s pomocí poprav, vězněním a masakry.[40]

Ubico za své dlouhé působení v čele země mohl ponejvíce "děkovat" americké politice dobrého sousedství. Do roku 1930 se americká administrativa poučila z chyb, kdy přímé okupace v Karibiku a v Střední Americe způsobily povětšinou nestabilitu a zvedly vlnu nacionalistického odporu. Zřeknutí se politiky Velkého klacku při zachování americké hegemonie, administrativa Franklina D. Roosevelta rozhodla, že nadále bude sponzorovat ty diktátory, kteří slíbí chránit americké investice a udržovat mír skrze

Američany cvičené národní gardy.[41] Ubico vyňal UFCO z placení jakékoliv daně, aniž by ale požadoval podporu společnosti na ekonomickém rozvoji země. Během druhé světové války umožnil Spojeným státům postavit v zemi vojenskou základnu a pozval americké poradce, aby se podíleli na řízení Escuela Politécnica, nejvýznamnější vojenské akademii v Guatemale. Generál také podlehl tlaku Spojených států v otázce zastavení německých hospodářských aktivit v zemi. Přestože Ubico obdivoval nacisty, souhlasil s deportací pěti tisíc Němců a vyvlastnění jejich majetku, který v konečném důsledku čítal přibližně 80 milionů dolarů.[42]

Ubicův krutý režim časem vyprovokoval populární revolty vedené studenty, měš´táckými intelektuály, profesionály a nižšími důstojníky armády. Povzbuzeni očekávaným triumfem demokracie nad fašismem v souvislosti s 2. světovou válkou, rebelové deklarovali jejich záměr transformovat Guatemalu z feudálního státu na liberálně kapitalistickou demokracii. Prvního července 1944 Ubico opustil zemi, zanechajíc ji v rukou tří mužů vojenské junty – Federica Ponce Vaidesem, Eduardem Villagranem Arizou a Buenaventurou Pinedou. Washington akceptoval Ubicovu porážku a očekával spolupráci s jeho nástupcem, generálem Federicem Ponce Vaidesem. Generál Ponce, nejambicióznější z uvedené trojky, poté lehce přesvědčil bojácný kongres, který ho následně zvolil prozatímním prezidentem. Po zmanipulovaném zvolení, aby legalizoval a upevnil svou moc, zavedl cenzuru a uvěznil disidenty. Přesto ale nemohl tak jednoduše dostat pod kontrolu revoluční hnutí, které od července nabylo na síle, 20. října se skupina nižších důstojníků vedená kapitánem Jacobem Arbenzem Guzmánem a majorem Franciskem Aranem vzbouřila a porazila Ponceho pouze v několika dnech. Po jeho povoleném odchodu s jeho stoupenci do emigrace, Arbenz, Arana a právník Jorge Toriello utvořili novou trojkovou vojenskou vládu. Souhlasili uspořádat demokratické volby a svolat ústavní shromáždění ještě před koncem roku.[43]

S "říjnovou revolucí" 1944 se vzájemné vztahy USA a Guatemaly přiblížily významnému zvratu. Americká hegemonie, která v první polovině dvacátého století postupně narůstala, náhle stála před novou výzvou. Rozmanité nástroje, které američtí představitelé v průběhu let vyvinuly, aby mohli Guatemalu patřičně kontrolovat - hrozba intervence, hospodářská pomoc, vojenský výcvik, politika dobrého sousedství – už nadále k ochraně amerických zájmů nestačila. Ubico a jeho předchůdci v zájmu vlastního obohacení ochotně obětovali guatemalskou suverenitu. Vůdci revoluce z roku 1944 byli naopak opravdoví patrioti, kteří chtěli zvrátit dosavadní hospodářskou závislost země na Spojených státech. Washington občas odporoval guatemalskému nacionalismu pod

maskou antikomunismu, ale historické prameny spíše ukazují, že tak činily spíše z hospodářských a strategických zájmů než ze zmatení nad politickou orientací guatemalské revoluce.

Guatemala 1944–1954, věk reforem a rozkol s hegemonem

Období reforem od roku 1944 do roku 1954, známé také jako "deset let jara", již kolidovalo s americkými zájmy z mnoha důvodů. Juan José Arévalo, guatemalský prezident od roku 1945 do 1949, přitáhl zlobu Spojených států tím, že odmítl uvalit cenzuru na zprávy, že Američané vedou používají v korejské válce bakteriologické zbraně.[44] Eisenhowerova zahraniční politika se také střetávala s Arévalem, když guatemalský prezident předsedal Karibské lize, kde mj. usiloval o odstoupení nebo odstranění diktatorů podporovaných Spojenými státy, jako například Anastasio Somoza v Nikaragui nebo Rafael Leonida Trujillo Molina v Dominikánské republice.[45] Guatemalská vláda v uvedeném období schválina mnoho zákonů, především v oblasti ekonomiky země, které přitáhly hněv amerických korporací. Nejznámější z nich například, agrární reforma z roku 1952, vyvlastnila stovky tisíc akrů půdy ve vlastnictví společnosti United Fruit. V roce 1954 americké ministerstvo zahraničí označilo Guatemalu jako nespolehlivého dodavatele strategických surovin, a to kvůli vládní politice nepřátelství vůči Spojeným státům.[46] Zpravodajská služba CIA navíc varovala, že komunistická Guatemala by se mohla stát v budoucnu základnou pro sovětské bombardéry, schopné tehdy letu na západní polokouli, ale již nevracejících se zpět do Sovětského svazu.[47]

Vítězství Arévala v prezidentských volbách v roce 1944 signalizoval Washingtonu, že guatemalská politika zaznamenala dramatický obrat na rozdíl od předchozích desetiletí. Inaugurace nového prezidenta v březnu 1945 také znamenala uvedení vůbec prvního civilního prezidenta v "post-caudillovské" éře. I když Arévalo kandidoval v rámci koalice levicových stran pod vedením Partido Acción Revolucionaria, podařilo se mu drtivě zvítězit na svými konzervativními oponenty se zhruna 85 procenty všech hlasů. Toto jeho velké vítězství nebylo podle pozorovatelů nijak ovlivněno, naopak označili volby jako otevřené a spravedlivé. Nový prezident na rozdíl od svých předchůdců byl tedy klasickým intelektuálem, který většinu svého života strávil výukou na Tucumanské Univerzitě v Argentině, vydal několik publikací z oblasti psychologie a sociální struktury, které se staly velmi známými v latinsko-amerických

vědeckých kruzích. Přestože Arévalo nežil v Guatemale více jak dekádu, volby vyhrál hlavně díky jeho platformě, která přijala za své ideály z revoluce 1944. Vypůjčil si přitom také mnoho myšlenek z "Nového údělu" Franklina D. Roosevelta.[48]

Politicky se Arévalo označoval jako "spirituální socialista", čímž myslel koncepci státu jako spojování kolektivních zájmů a hodnot, funkci vlády pak viděl především jako službu individuu i kolektivu. Pro Arévala znamenala demokracie sociální, nikoliv individualistický systém a také vládní odpovědnost předcházet jednotlivým zájmům, které by se mohly stát překážkou pro uspokojování potřeb a pokroku společnosti jako celku.[49] Nicméně Arévalo opakovaně zdůrazňoval, že nebyl marxista. Odmítáním koncepce třídního boje ve prospěch ideálu sociální harmonie, obhajoval právo na soukromé vlastnictví a zároveň oponoval "upřímnému rozdělování hmotných statků jen kvůli pošetilému a ukvapenému srovnávání ekonomické úrovně lidí, kteří jsou a budou vždy ekonomicky někde jinde." Popisoval spirituální socialismus jako "duševní svobodu individua", která by se mohla promítnou do všech obyvatel Guatemaly a napomoci jim k "duševní a morální integritě." Arévalo věřil, že tento spirituální socialismus bude osvobozující doktrína, jedinec, který by zabezpečoval své osobní zájmy, aniž by ale produkoval sobecký antagonismus.[50]

Jeho vláda tudíž stavěla nemocnice, zavedla instituci sociálního pojištění, navrhla tolerantní pracovní zákoník a investovala více financí do vzdělávacích programů a škol. Tyto Arévalovy kroky sice posílily městské střední vrstvy, ale příliš nezměnily bídnou situaci zemědělských dělníků (campesinos), kteří zahrnovali rozhodující množství venkovské pracovní síly. Prezident odmítl zasasovat se o pozemkovou reformu navzdory do očí bijící nerovnosti, a to i navzdory faktům, že zvýšil minimální mzdu, zasádně zmírnil zákon o potulce a přesídlil indiánské bezemky z vysočin do státem dotovaných modelových farem. Ani tyto kroky však nepomohly zlepšit situaci campesinos, naopak i mírné zvýšení mezd mělo za následek zvýšení inflace. Osidlovací projekty narážely na nedostatek půdy. Narůstající neklid na venkově následně vyvolal zuřivé potlačení ze strany armády.[51]

Arévalova neochota vést revoluci 1944 do radikálnější podoby mu mohla za jistých okolností zajistit chválu Washingtonu, ale Trumanova administrativa brala ohled především na jeho politické přesvědčení. Zástupci Velké Británie na meziamerické konferenci v Bogotě[52] v roce 1948 varovali amerického ministra zahraničí George Marshalla, že Arévalo postupuje stále více doleva. Je nutné dodat, že na tuto konferenci provázely značné nepokoje a Marshall sám je označil za komunistické spiknutí, čímž se

zároveň snažil ovlivnit celkové vyznění jednání v jednoznačně antikomunistickém duchu. Bylo to jednostranný krok, neboť komunisté nepřestavovali v této době na západní polokouli reálnou sílu.[53]

Tento fakt potvrdil poté i americký Úřad pro vyšetřování (Federal Bureau of Investigation – FBI), který prostřednictvím FBI najatých Ubicových informátorů zjistil, že Arévalo v žádném případě nenáleží ke komunistům z PGT a Sovětský svaz nemá v Guatemale, ani v žádné další středoamerické zemi podstatný vliv. Nicméně Arévalova podpora především dělnickému hnutí podkopávala domácí stabilitu a ohrožovala americké investory. Americká ambasáda v Guatemale v roce 1948 pak uvedla, že první tři roky Arévalovy administrativy byly vyznačeny "demagogickými podněty mas proti statutu quo", což měla značit zejména prezidentova snaha podpořit změnu pracovního zákoníku, který garantoval zvláštní práva zaměstnancům na zemědělských farmách s více než pětisty zaměstanci. Proti tomuto kroku se ohradil především největší investor a zaměstanavatel v zemi, a to United Fruit. Podle představitelů UFCO byl hlavní záměr ve změně zákoníku škodit hlavně americkým společnostem samotným. Představitelé Spojených států se pak neúspěšně pokusili lobovat u Arévalovy administrativy, aby revokovala tyto změny.[54]

Prezident Arévalo mohl sice očekávat velebení nacionalistů pro oslabení "sevření" ze strany United Fruit, ale problémem bylo, že ne každý Guatemalan obdivoval jeho vládu. Například katolická církev, velký vlastník půdy v zemi, a mnoho armádních činitelů odsuzovali vládu pro neschopnost, korupci a komunistickou infiltraci. To dokazuje i více než pětadvacet pokusů o převrat během Arévalova prezidentství, většina z nich byla vedena bohatými konzervativci nebo armádními důstojníky. Nejvážnější vybídnutí pro Arévala přišlo ze strany majora Franciska Arany, který chtěl soupeřit s Árévalem v prezidentských volbách v roce 1950. Arana sice patřil mezi ty statečně bojující v revoluci 1944, ovšem ne pro nastolení demokracie jako ostatní vůdci (např. Arbenz). Arana sohlasil a tespektoval novou vládu, jen pokud by se stal náčelníkem armády, tedy zvláště silné pozice "osvobozené" od jakékoliv civilní kontroly. Arévalo s ním sice v počátku souhlasil, nicméně spíše moudře instaloval do funkce ministra obrany Jacoba Arbenze, čímž zabránil Aranovým ambicím a dostal ho pod kontrolu. Arbenz, stejně jako Arana, byl veteránem revoluce 1944, ale na rozdíl od Arany zůstal loajální Arévalovi, zatímco Arana se spojil s konzervativními silami.[55]

Napětí mezi Arévalevou frakcí a frakcí Arany dramaticky eskalovalo zejména krátce po smrti Arany v záhadné přestřelce blízko Guatemala city 18. června 1949. Obhájci

vlády podporovali myšlenku, že reakcionáři zabili Aranu pro jeho selhání vést úspěšně vojenský puč, zatímco tito reakcionáři, resp. příznivci Arany dávali nepokrytě najevo, že to byl samotný Arévalo, který nařídil svému ministru obrany Arbenzovi zabít Aranu a eliminoval tak jeho snahu zapojit se do prezidentských voleb v roce 1950. Aranovy přiznivci následně rozpoutali povstání, které po několika dnech těžkých bojů vládní jednotky pod vedením Arbenza udolaly. I přes uvedené vítězství vlády a provládních frakcí ovšem ukázalo toto povstání, jak slabá byla armádní podpora civilní vlády. Arbenz musel vyzbrojit velké množství dělníků a studentů, aby zajistil vítězství provládních jednotek. Smrt Arany obklopuje stále mnoho kontroverzí, ale daleko důležitější, než co se doopravdy tsalo, bylo, čemu lidé věřili, že se stalo.[56]

Američané vzali Aranovo zabití jako část celku, které nakonec skončilo svržením Arbenza. Spruille Braden, který sloužil v Trumanově administrativě jako náměstek ministra zahraničí, uspořádal ve Spojených Státech ještě před tím, než se stal oficiálním lobbistou UFCO, několik veřejných fór, kde vyzval Eisenhowerovu administrativu, aby v Guatemale intervenovala. Vyučujíc v roce 1953 na Dartmouth College, Braden popsal Aranovu smrt v hrůzných souvislostech a obvinil Arbenza ze zavraždění jeho hlavního prezidentského oponenta.[57] CIA i američtí vojenští zpravodajci rovněž přišly se závěrem, že Aranu zabil Arbenz pro jeho pozdější "politické ambice."[58]Faktem je, že za zabitým Aranou stál jen jeden muž, který byl schopen vést konzervativní síly do prezidentských voleb, a to Miguel Ydígoras Fuentes. Na rozdíl od Arany byl však Ydígoras dlouho spojen s Ubicovým represivním režimem a prakticky neměl šanci v nástávajících prezidentských volbách 1950 a drtivě prohrál s Arbenzem. Ten získal třkrát více hlasů než jeho konzervativní oponent. I přes možnost jeho účasti na zabití Arany, jistých volebních nesrovnalostech, stížnostech Ydígorase a jiných poražených v těchto volbách z ovlivňování voličů, které dozajista zastínilo jeho vítězství, převzal Arbenz mírově a přesně podle ústavy exekutivní moc vůbec poprvé ve 130-leté historii Guatemalské republiky.[59]

Přesný charakter Arbenzovy vlády zůstává nadále sporný. Někteří autoři popírají jeho komunistické vazby, aby oponovali tvrzení, že Arbenz sloužil jenom jako loutka Sovětů.[60] Jiní zase vyčítají Arbenzovi, že se nejdříve nepokusil "očistit" armádu, která ho nepodpořila v boji proti Aranistovým vzbouřencům a naopak zahájil v plném měřítku třídní boj proti agrární elitě. Některé skutečnosti přesto dokazují, že Komunistická strana Guatemaly – PGT – opravdu Arbenza ovlivňovala. Arbenz se sice nestal během jeho prezidentství plnohodnotným členem PGT, avšak jeho manželka, María Cristina

Villanova, sympatizovala s komunisty a doporučovala mu číst marxistické práce včetně Komunistického manifestu. Členové PGT také pomáhali "utvářet" více sofistikovanější vnímání světové politiky. Navíc prostřednictvím blízkého přátelství s dobře informovanými a zběhlými vůdci komunistů jako například s José Manuelem Fortunou, se stal obdivovatelem Sovětského svazu, přičemž zároveň předpovídal, že komunismus by eventuelně ve světě mohl nakonec triumfovat.[61]

Na druhou stranu je nutné říci, že se Arbenz nepokusil během jeho úřadování ve funkci prezidenta dostat Guatemalu přímo pod komunistický diktát. Alespoň PGT přesvědčila Arbenza, že většina jeho vlády doufá, že se podaří během krátkého období jeho prezidentství vybudovat solidní základnu kapitalismu. Na rozdíl od Lenina, který ukázal, že jisté dostatečně nevyvinuté země jako například Rusko mohou skočit rovnou z feudalismu do socialismu v jednom tahu, tudíž obejít kapitalismus, vůdci PGT naopak vnímali kapitalismus jako nutné přechodné období pro zdárný vývoj Guatemaly. Z tohoto důvodu tudíž guatemalští komunisté podporovali liberální nacionalistické snahy zlikvidovat v zemi polofeudální stát a vybudovat modení kapitalistickou demokracii, a to pro jediný cíl – osvobodit a uvolnit Guatemalu od vnější závislosti, což znamenalo pochopitelně zbavit se vlivu hlavně Spojených států. Navíc tato reformistická strategie "lidové fronty" PGT úzce korespondovala s pozicí většiny latinskoamerických komunistických stran tehdejší éry.[62]

Arbenz tudíž ve svém inauguračním projevu dal odvážně najevo, že přemění Guatemalu ze "zaostalé země s převážně feudální ekonomikou na moderní kapitalistický stát."[63] Dokonce pozval i poradce z Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD), kteří mj. doporučili stavět víc dálnic, přístavů a domů. Nedůležitější ovšem byl ale pro proces přeměny tzv. Dekret 900 nebo-li pozemková reforma, která byla schválena 17. června 1952. Zákon o pozemkové reformě obsahoval mj. například nové nastavení čerpání úvěrů, opatrný monitoring cen, úpravu celních předpisů, ustanovení nových daňových stimulů nebo rozšíření výzkumných programů. Jádrem zákona ale bylo především vyvlastnění a přerozdělení půdy. Výkonné rady měly podle zákona vytvořit síť místních pozemkových výborů, jež by prováděly a spravovaly vyvlastnění neobdělávaných pozemků na farmách, jež mají rozlohu větší než 672 akrů. Farmy s rozlohou 224 až 672 akrů pak byly z vyvlastňování vyjmuty, pod podmínkou, že 2/3 půdy musí být obděláváno. Zbytek malých farem pod 224 akrů zůstal nedotčen. Z tohoto výčtu je zřejmé, že vyvlastňování poznamenal především velké vlastníky půdy jako například United Fruit. Jednotlivci, kteří obdrželi půdu vyvlastněnou v rámci Dekretu

900 si pak museli vybrat mezi osobním vlastnictvím nebo celoživotním užívacím právem. Ti, kteří si vybrali osobní vlastnictví, měli platit vládě pět procent z jejich ročních výnosů po dobu 25let; ti, kteří si vybrali užívací právo platili jen 3 procenta z jejich ročních výnosů, rovněž po stejnou dobu. Pozemky z vládních farem (Fincas Nacionales) mohly být přerozdělovány jen do užívání. [64] Polemika, která následovala po implikaci této pozemkové reformy - zvláště pak, jak ji aplikovala zejména UFCO, výrazně přitáhla pozornost americké veřejnosti. Co je důležitější, přesvědčila zbývající skeptiky v Eisenhowerově administrativě, že tyto Arbenzovy reformy jsou inspirovány komunistickými dogmaty.

Nicméně je třeba poznamenat, že samotný Eisenhower připustil, že vyvlastnění nebyl přesvědčivý důkaz o tom, že komunisté infiltrovali guatemalskou vládu. Podle něj "vyvlastnění samo o sobě není samozřejmě důkazem komunismu; například vyvlastnění ropného a zemědělského majetku před lety v Mexiku nebylo řízeno komunisty." Kvůli tomuto důvodu Eisenhower podpořil jeho argument přidáním oněch dalších důkazů, konkrétně guatemalskou reakcí na korejskou válku. Tuto epizodu uzavřel s tím, že guatemalská vláda musela být ve spolku se Sověty a Číňany, a to pro "její akceptaci absurdního tvrzení komunistů, že Spojené státy vedly v Koreji bakteriologickou válku."[65]

Někteří představitelé Eisenhowerovy administrativy ale privátně připustili, že Dekret 900 apeloval na venkovské rolnictvo jako na "dlouho očekávané opatření v rámci sociální a hospodářské reformy," přesto stále oponovali jeho prosazování.[66] Ve světle prací, které vykreslují zákon jako pokus transformovat Guatemalu do podoby moderní kapitalistické republiky nejsou důvody amerického odmítání bezprostředně zřejmé. Můžeme se ptát tudíž, proč by představitelé americké administrativy odsuzovali kapitalistickou pozemkovou reformu.[67]

Důvodem mohou být velice silné osobní a finanční vazby mezi některými prominenty Eisenhowerovy administrativy a vrcholnými představiteli UFCO. Ministr zahraničí John Foster Dulles například býval hlavním partnerem právnické firmy Sullivan and Cromwell, která pomáhala uzavřít například kontrakt z roku 1936, jenž zaručoval United Fruit kontrolu nad železniční společností IRCA a také zvláštní privilegia na 99 let. Zmíněná pozemková reforma z roku 1952 ohrožovala zásadně monopol UFCO vyvlastněním více než poloviny ze zhruba půl milionů akrů půdy na tichomořském a atlantickém pobřeží, na kterých ležely výnosné banánové plantáže. Guatemalská vláda ocenila hodnotu vyvlastněného majetku na 1.85 milionu dolarů, který vypočítala na základě daňových přiznání společnosti UFCO z předchozích let. Naopak UFCO

argumentovala cenou desetkrát vyšší. Když Guatemala odmítla formální požadavek na zaplacení pohledávky ve výši určené UFCO v dubnu 1953 a tím přistoupit na podmínky společnosti, Spojené státy se následně poté neúspěšně pokusili dostat spor před mezinárodní tribunál.[68]

Přesto konspirace představitelů UFCO a amerického ministerstva zahraničí nedává jasný důkaz o tom, že měla hlavní podíl na intervenci a svržení Arbenzovy administrativy. Pokud se vezmeme v potaz americkou politku vůči Guatemale, představitelé americké administrativy popisovali situaci UFCO jako "podružný" problém, druhotný vzhledem k otázce prosazování komunismu.[69] Dulles, ani jiní představitelé administrativy nepotřebovali být funkcionáři United Fruit, aby pochopili, že Arbenzova administrativa ohrožuje americké hospodářské zájmy. Zpravodajský odhad z roku 1953 například varoval, že pozemková reforma by především mohla "mobilizovat až doposud nečinné rolnictvo na podporu Arbenzovy vlády" a "dát komunistům příležitost rozšířit jejich vliv na organizaci rolníků stejně jako organizují jiné skupiny pracujících."[70] Tato zpráva přesně popsala záměry guatemalských komunistů. Podle Josého Manuela Fortuny, bývalého generálního tajemníka komunistické PGT, strana věřila, že ve spravování Dekretu 900 prostřednictvím místních výborů by býval ležel základ pro eventuální radikalizaci venkovského (rolnického) obyvatelstva. PGT zároveň provolávala podporu Arbenzovi, který souhlasil, že pomůže "prosadit kontrolu pozemkové reformy zezdola" a "rozsít semena kolektivnější společnosti."[71]

Alternativou k ekonomické konspiraci, která vedla k americké intervenci a svržení Arbenza, pak byl podle některých historiků příliš vypjatý, přehnaný antikomunismus. Jedna úvaha napříkladsleduje excey antikomunismu ve velice frekventovaném užití analogie v podobě "kachního" testu. V roce 1950 velvyslanec Richard Patterson vysvětliv pokud neznámý pták vypadá, chodí, plave a kváká jako kachna, tak by mohl být považován za kachnu, i když by nenosil visačku, která říká, že je to "kachna". Jinak řečeno, kdokoliv se choval jako komunista, aníž by jím přímobyl, byl by stejně za něj považován. V roce 1954 tento "kachní test" použil na Arbenza velvyslanec USA v Guatemale John E. Peurifoy, který předsedovi Výboru pro zahraniční záležitosti Sněmovny reprezentantů řekl, že Arbenz "mluvil, myslel a jednal jako komunista", takže i když jím nebyl, určitě "by dělal vše do doby, až by jeden šel kolem."[72]

Podobně smýšleli i někteří členové amerického Kongresu. Například republikánský senátor za Iowu Bourke B. Hickenlooper řekl senátnímu Výboru pro zahraniční vztahy, že ačkoli Arbenz a další vysocí úředníci jeho kabinetu "pravděpodobně" nejsou členy

komunistické strany, "přesto faktem zůstává, že značná část guatemalského kabinetu jsou skalní komunisté, z nichž část absolvovala výcvik v Moskvě a jsou na vzestupu." Navíc dodal, že Guatemala je prakticky Sovětským svazem uvnitř Střední Ameriky, třebaže to popírají."[73] Takováto zveličování v nejlepším v amerických dokumentech pak vedlo nemálo historiků k závěru, že americká vláda Guatemale prostě nerozuměla. Naopak objevilo se a následně vyvrátilo mnoho mýtů obklopujících Arbenza a jeho vládu. Například jeden americký novinář přijel v roce 1953 do Guatemaly očekávajíc doslova Rusy na ulicích, ale objevil mj. svobodně fungující antikomunistický tisk nebo zjistil, že PGT v rámci jeho zjištěních rekrutovala jen několik skalních stoupenců. Jiný reportér zase přirovnal Arbenzův reformní program k Rooseveltovu Novému údělu a poznamenal, že komunisté měli v guatemalském Kongresu jen čtyři z celkem 54 křesel. Původně senzační odhalení, že Arbenz mučil své politické oponenty, bylo rovněž bez důkazů. Arévalův i Arbenzův kabinet respektovaly lidská práva víc než jakákoli jiná vláda v guatemalské historii.[74] Rovněž tak byla přehnaná i schopnost PGT ovliňovat dělnická hnutí v jiných středoamerických zemích. Americké ministestvo zahraničí například nepravdivě uvedlo, že komunisté podněcovali v květnu 1954 stávku dělníků z banánových plantáží v Hondurasu, i když popravdě guatemalské odbory pouze asistovali tím, že dokázali vybrat pouze několik stovek dolarů na podporu stávky.[75]

Navzdory těmto údajům americké ministerstvo zahraničí trvalo na svém a ke konci roku 1953 oficiálně oznámilo, že pozemková reforma ohrožuje stabilitu Hondurasu a El Salvadoru.[76] Americký strach z rudého nebezpečí pak v roce 1954 získal na intenzitě a ministerstvo zahraničí se oficiálně obávalo, že výsledky Dekretu 900 by mohly inspirovat "zaostalý lid západní hemisféry" a tudíž "podnítit destruktivní neklid mezi venkovským obyvatelstvem v jiných středoamerických či jihoamerických republikách."[77] Tudíž nebylo divu, že se začala v režii ministertstva zahraničí a zejména zpravodajské služby CIA připravovat intervence, jež měla svrhnout Arbenza a jeho "komunisty" prolezlou administrativu a nastolit režim, který bude plně v souladu se zahraničně-politickou doktrínou uplanoavnou v rámci západní hemisféry.

Odstranění reformátora

Podrobný popis historie krycí operace CIA pod názvem PBSUCCESS, která vedla k pádu Arbenzovy vlády, je popsán detailně v několika publikacích, v této práci bude

tento příběh omezen na nejdůležitější momenty, jenž provázely intervenci a v konečném důsledku přispěly k nástupu nového režimu pod vedením Carlose Castilla Armase.[78]

Například výběr nového vůdce pod dohledem CIA byl právě jedním z významných momentů, a to z jednoduchého důvodu, že kdokoli bude vést "osvobozovací" akci, bude s největší pravděpodobností i nástupcem po Arbenzovi.. Představitelé CIA zpočátku favorizovali Juana Córdovu Cernu, kávového velkofarmáře a konzultanta United Fruit, a to proto, že by civilní lídr dodal osvobozeneckému hnutí větší legitimitu než jakýkoliv "silný muž". Córdova Cerna krátce sloužil i Arévalově kabinetu, ale smrt jeho syna v protivládní revoltě v listopadu 1950 ho přivedla do opozice. Před návratem k práci u United Fruit strávil rovněž krátké období ve Spojených státech. Nicméně podstatné k této osobě je, že ho CIA definitivně zavrhla pro jeho zdravotní stav (rakovina hrtanu), potvrdit tuto verzi měla skutečnost, že Córdova Cerna mezi lety 1953 až 1955 složil jako hlavní spojka mezi Eisenhowerovou administrativou a Castillem Armasem, konečném a rozhodujícím kandidátovi CIA. Podle tohoto tvrzení Córdova Cerna fungoval jako "mozek" intervence, přestože ji formálně nevedl.[79]

Druhým vážným kandidátem byl již výše zmiňovaný Ydígoras Fuentes, význačný generál, který sloužil jako guvernér departmentu za éry Ubicova brutálního režimu, který byl svržen revolucí 1944. Ydígoras byl až do roku 1943 nacistickým příznivcem, avšak ve stejném roce změnil svou oddanost v proamerickou, a během revoluce 1944 se zjevil znenadání na americké ambasádě v Guatemala city a nabídl, že zprostředkuje svržení Ponceho. Ydígoras nevedl nikdy jedinou bitvu a americká ambsáda popsala jeho roli jako "ambiciózní a zbytečnou." Po Ponceho útěku ho revoluční junta jmenovala velvyslancem ve Velké Británii. V roce 1950 se vrátil do Guatemaly, aby se zúčastnil prezidentských voleb jako kandidát dvou pravicových stran – Redención and Partido Unificación Anticomunista. Po porážce ve volbách strávil následující čtyři roky v El Salvadoru, kde pracoval proti Arbenzovu režimu. Naneštěstí pro Ydígorase, americké ministerstvo zahraničí ho odmítlo s tím, že je příliš "autoritativní" a "pravicově reakcionářský" a že má spíše vzezření jako španělský aristokrat než aby vedl zemi mestiků. Američtí představitelé navíc vnímali Ydígorase jako korumpovatelného a nedůvěryhodného k pověření vedení tak důležité operace jako PBSUCCESS.[80]

Třetí a poslední kandidát, již také zmiňovaný, Castillo Armas, měl několik výhod oproti svým soupeřům. Jako nemanželské dítě velkostatkáře neměl právo zdědit otcův majetek, tudíž ho mohla americká propaganda legitimně vykreslit jako prostého muže. Majetek a bohatství ostatních kandidátů, stejně jako jejich spojení s UFCO, mohlo

v krajním případě ohrozit pečlivě budovanou image guatemalského osvobození jako všelidového populárního hnutí. Castillo Armas měl také navíc jisté vojenské schopnosti, které ho kvalifikovaly na to, aby vedl osvobozovací akci. Mimo to spolu s Arbenzem absolvovali pospolu národní vojenskou akademii a Arbenz ho dokonce později popisoval jako skromného, chrabrého a upřímného kadeta a sportovce, který prokázal svoji velkou statečnost zejména během revoluce 1944. V červenci 1945 obdržel osmiměsíční stipendium na armádní výcvik v americké vojenské škole ve Fort Leavenworth v Kansasu. Po návratu do Guatemaly se pak připojil k sympatizantům Francisca Arany a účastnil se několika protivládních rebelií. Předvedl také řádnou směs antikomunismu a liberalismu bez antiklerikálního podtextu. Během exilu v Kolumbii obdržel jezuitskou průpravu. Plukovníkovým zjevným nedostatkem byla omezená inteligence a fantazie, což na druhou stranu mohla být z perspektivy CIA výhoda. Ze tří finalistů se Castillo Armas zdál být nejvhodnější, protože jako tradiční caudillo. "Tohle není latinskoamerický diktátor s bičem," jak to komentoval nejmenovaný informátor zpravodajců.[81]

Ačkoli CIA měla na základě svých rozsáhlých zdrojů projekt "Osvobození" pevně pod kontrolou, dominikánský diktátor Rafael Trujillo málem celou operaci zmařil financování rozličných skupin, které měly bojovat o nad kontrolou osvobození. Trujilo nesl zvláštní zášť proti Arévalovi, který sponzoroval pokusy karibské ligy svrhnout jeho diktátorský režim. Trujillo, kvůli odplatě, financoval různé komploty proti Guatemale.[82] V roce 1947 například Ydígoras žádal padesát tisíc dolarů od Trujilla ke svržení Arévala. V roce 1952 poskytl Trujillo Castillo Armasovi šedesát tisíc dolarů, aby vedl první nevydařený pokus CIA odstranit Arbenza. Také přispěl zbraněmi na nešťastnou revoltu proti guatemalské vládě v roce 1953, kterou organizoval UFCO.[83]

Trujillův scenář negativně přispěl, ale nezpůsobil spor, který rozdělil guatemalskou exilovou komunitu. Rozkol způsobil jeden hlavní a neúspěšný pokus sjednotit oddíly Ydígorase a Castilla Armase, hlavně kvůli politickým ambicím jejich vůdců. V srpnu 1953 podepsaly džentlmenskou dohodu, v níž souhlasili s vojenskými a politickými odpovědnostmi pro každého a navzájem se zavázali pracovat pro "skutečnou demokracii" s respektováním občanských práv a svobodných voleb. Žádný z nich ale dohodu nerespektoval. Ydígoras pokračoval a loboval u amerických představitelů za převzetí vojenské kontroly osvobozovací intervence. Ani ne týden před akcí, kdy Castillo Armas napadl Guatemalu, Ydígoras předpovídal neúspěch a opět navrhoval Američanům, aby vedení invaze převedli na něj. Castillo Armas uspěl samozřejmě, avšak

ten rovněž porušil dohodu tím, že jakmile se vmanévroval do čela junty, zasadil se o to, aby o demokratických volbách rozhodl plebiscit.[84]

Ještě předtím než mohla invaze proběhnout, musela Eisenhowerova administrativa k patřičnému očernění Arbenza shromáždit mezinárodní společenství. Příležitost se naskytla ministru zahraničí Dullesovi na 10. Meziamerické konferenci OAS v březnu 1954 ve venezuelském Caracasu, kde mohl vyzvat účastníky k "pozitivní akci proti Guatemale."[85] V Caracasu se Dulles dostal do sporu s guatemalským ministrem zahraničí Toriellem ohledně antikomunistické rezoluce, že Guatemala v jejím rámci nebyla zmíněna jmenovitě, ale přitom zřetelně mířila na Arbenzovu administrativu. Tato rezoluce zněla ve zkratce takto: "Nadvláda nebo kontrola nad politickými institucemi jakéhokoliv amerického státu mezinárodním komunistickým hnutím…by představovalo hrozbu suverenitě a politické nezávislosti amerických států, ohrožující mír Ameriky a mělo by vyžadovat konzultační setkání ke vzetí úvahy přijetí příslušné akce podle existujících smluv."[86]

Americká administrativa doufala, že rezoluce z Caracasu vyvolá použití článku 6 Paktu z Ria[87] z roku 1947, který schvaluje potrestáním každý americký stát poté, co alespoň 2/3 členů OAS hlasovalo, že obviněný stát spáchal "agresi, která není ozbrojeným útokem." Z 20 členů schválilo caracaskou rezoluci 17, dva – Argentina a Mexiko se zdržely, jediným oponentem zůstala Guatemala, Dulles však i přes schválení nezískal sympatie většiny latinoameričanů. Delegáti naopak odměnili potleskem projevy velvyslance Toriella kritizující Spojené státy za pokusy podkopat guatemalskou suverenitu.[88]

Rezoluce z Caracasu samotná však nemohla Guatemalu usvědčit. Možná nejvýznamnější předěl nastal poté, co CIA objevila tajnou dodávku českých zbraní[89] směřujících do Guatemaly na palubě švédské obchodní lodi Alfhem. Arbenz se pokusil propašovat zásilku do Guatemaly, protože Spojené státy mu přerušily v roce 1949 vojenské dodávky a v roce 1951 zorganizovaly mezinárodní bojkot dovozu zbraní do země. Arbenz se poohlédl za železnou oponu, a to poté co několikrát americká vláda odmítla vyhovět jeho žádostem o odvolání bojkotu. Sovětští vůdci si pochopitelně nenechali ujít příležitost činit potíže Spojeným státům a tak horlivě žádostem vyhověly. Plzeňská Škodovka poslala zhruba 2 tisíce tun pěchotních zbraní a součástí lehkých děl do polského přístavu Štětín. Tam byl náklad přeložen na zmíněný Alfhem a uveden v lodním seznamu jako náklad optických skel a laboratorního vybavení zúčtovaný africkému Dakaru. Loď mířila poté přímo do guatemalského Puerto Barrios. CIA věděla

o nákladu již od Štětína, ředitel této agentury Allen Dulles následně připravil tajnou prohlídku nákladu, když byl Alfhem na cestě z Baltického do Severního moře skrze kielský kanál a která potvrdila zprávy o tom, že loď veze zbraně. Zpravodajci zamýšleli poté zastavit Alfhem na jeho cestě do Guatemaly, ale protože agenti chybně chvíli sledovali jiné plavidlo, dokázal se Alfhem dostat až do přístavu. Když přistál v Puerto Barrios, Američané již čekali. Objevení zásilky na Alfhemu přidalo komunistické hrozbě na větší důvěryhodnosti a urychlilo americké ministerstvo zahraničí, aby opět vzalo v úvahu spíše článek 6 z Ria paktu než obvinění Guatemaly v souvislosti s rezolucí z Caracasu. Mezitím Eisenhowerova administrativa uvalila na Guatemalu námořní blokádu, aby předešla dalším dodávkám zbraní.[90] Guatemala žádala následně slyšení před Bezpečnostní radou OSN, ale Washington vlivem svého vlivu převedl záležitost na OAS, kde guatemalské stížnosti skončily už ve výborech.[91]

Závěrečná fáze operace PBSUCCESS začala pak 17. června 1954, kdy Castillo Armas se svojí skupinou pouhých asi 150 mužů pronikl ze sousedního Hondurasu do Guatemaly. CIA posílila tuto invazi vzdušnými nálety, rozhlasovou propagandou a dezinformacemi. Ačkoli guatemalská armáda bojovala velice váhavě, Armasovo vítezství v žádném případě nebylo zajištěno. Během prvních několika dnů se američtí představitelé začali znepokojovat, když se neobjevila bezodkladně očekávaná "pátá kolona". CIA se stala více přesvědčenou o úspěchu, že svojí kampaní efektivně demoralizovala armádu až ve chvíli, co se vládní jednotky umístěné na klíčové základně v Zacapě odmítly zapojit do bojů proti nepříteli. Čtyři dny před invazí komunistická PGT a některé odborové svazy žádaly zbraně, aby se mohly útočníkům bránit. Osudové přesvědčení Arbenza o tom, že armáda odrazí invazní jednotky a tudíž zamítl zmíněné žádosti, bylo konečnou fází jeho vlády. Po 25. červnu již bylo příliš pozdě převrátit rozhodnutí o vyzbrojení PGT a odborů, protože armáda odmítla definitivně bojovat i rozdat jakékoliv zbraně všelidovým organizacím; místo toho dala prezidentovi ultimátum, aby odstoupil. Zmatený, strachující se a vyčerpaný Arbenz rezignoval 27. června po pouhých deseti dnech vojenské operace proti němu a odešel do exilu.[92]

Arbenz prohrál především proto, jak se vyjádřil jistý činitel CIA, "že příliš rychle ztratil nervy." Předpokládal, že jeho předchozí vyjádřené obavy se staly realitou, totiž, že malá "osvobozovací" armáda, aniž by někdy věděl o její aktuální velikosti, existovala, ale jen jako předvoj k mnohem většímu invaznímu svazu. Navíc od momentu, kdy Castillo Armas vkročil na území Guatemaly, prezident věřil, že měsíce příprav, které se odehrávaly na hranicích Guatemaly můžou znamenat jen velice rozsáhlou přípravu.

Arbenz to zdůvodnil neústupností Spojených států v Caracasu, jejich odpovědí na zásilku zbraní, dokumentovaným slibem pomoci Castilla Armase a jeho "vládou Severu" pak indikoval ochotu Eisenhowerovy administrativy jít do velkých plánů, aby pojistil úspěch invaze, případně i vyslal americké jednotky.[93]

Arbenz se ovšem přepočítal. Nikdy totiž neexistoval americký plán na eskalaci pomoci rebelům. Potvrdil to i Allen Dulles, který uprostřed invaze napsal Eisenhowerovi, že "celá snaha je…spíše více zavislá na psychologickém dopadu než aktuální vojenské síle," což se v konečném důsledku velice podařilo.[94] CIA přerušila guatemalské rádiové vysílání, takže obyvatele hlavního města měli velmi malé nebo vůbec žádné ponětí o tom, co se doopravdy "na frontě" odehrávalo. Naopak se skrze rádiové vlny šířily divoké zvěsti oznamující zdrcující porážku vlády a nastávající příjezd dobře vyzbrojených rebelských divizí. Arbenz ještě zhoršil situaci tím, že ve snaze utišit tento "hlas osvobození", nařídil totální zatemnění hlavního města a jiných velkých měst. Výsledné ticho zvýšilo napětí a vytvořilo pocit hrozby daleko reálnějším. Zatemnění také nepřineslo kýžený efekt, protože mnoho chudých oblastí získalo elektrickou energii z baterií a naftových generátorů a pokračovalo tudíž v poslouchání antivládního přenosu. Tito převážně nevzdělaní obyvatelé Guatemaly pak zprostředkovali tyto zprávy i zbytku populace. Neustálé sirény a zákazy vycházení umocnily krizovou atmosféru, stejně jako příjezd zraněných vojáků a civilistů, nezávisle na tom, jak malý počet jich byl. Strach pak převážil všude, včetně prezidentského paláce.

Další využívání "hlasu osvobození" efektivně negovalo i Arbenzovo velmi slabé letectvo. Rozhlas například přenášel zprávy o sovětských pilotech, kteří přebíhali na Západ i s jejich letadly. Když guatemalský pilot udělal to samé, agenti CIA ho požádali, aby veřejně vyzval své krajany k následování jeho kroku, a když poprvé odmítl, byl mu nabízen alkohol do té doby, dokud nesouhlasil s požadovaným prohlášením. To bylo tajně nahráno, upraveno a pospojováno a vysláno prostřednictvím rozhlasových vln opět mezi obyvatele Guatemaly. Bývalý operativec CIA David Phillips, když vzpomínal na tuto situaci, řekl: "Od daného momentu byly guatemalské letecké síly na zemi. Arbenz, strachující se, že jeho piloti přeběhnou i s letadly, nedovolil během konfliktu vzlet jedinému letadlu."[95]

Zjevná lehkost tedy, s jakou Castillo Armas porazil Arbenza, nastoluje otázku, jak velká domácí podpora existovala pro celé období reforem, resp. "deseti let jara". Armasovy zastánci tvrdili, že valná většina guatemalských obyvatel se v průběhu roku 1954 odcizila vládě natolik, že se radovali nad jeho odchodem z funkce. Naopak zastánci

Arbenza vinili za porážku revoluce destabilizační kampaň CIA a odmítnutí armády vyzbrojit venkovany. Rozdíl mezi těmito verzemi je zásadní. Kdyby totiž Guatemalčané významně přispěli k tomu, aby se zbavili Arbenza, potom Castillo Armas mohl očekávat širokou podporu během jeho prezidentování. Když scházelo ale jeho hnutí masová podpora, musel vést revoluci proti všem.

Myšlenka, že guatemalské masy obyvatel stály za Castillem Armasem, aby vypudil prosovětského diktátora jsou samozřejmě značně nadsazené. Nicméně za ním přesto stál jistý vzorek populace. Sám Castillo Armas určil své příznivce jako příslušníky střední třídy, dělníky, rolníky, armádní důstojníky, majitelé plantáží a statků, obchodníky a průmyslníky. Jeho oddíly čítaly, včetně logistické podpory více než 250 stovek, možná tisíců, obyvatel, kteří s ním nějakým způsobem spolupracovali. Rovněž mnoho indiánů, rozpálených pozemkovou reformou, která vyvlastnila jejich komunální půdu nebo frustrovaných tím, že politické strany oslabily pravomoce lokálních vůdců jejich komunit, bylo nepochybně rádo, že viděli Arbenzův pád. Představení katolíků i protestantské mise rovněž podpořily rebely. Asociación General de Agricultores, organizace sdružující guatemalskou agrární elitu, posílila Osvobozeneckou armádu zásobami jídla a jiných dodávek. Asociace později byla odměněna rebelskými vojáky velkou částkou peněz.[96]

Arbenz si vytvořil během jeho úřadování mnoho nepřátel. Agrární elita i mnoho armádních důstojníků mělo zřejmé důvody chtíc jeho porážku. Nicméně rozhodnutí armády ponechat prezidenta na holičkách automaticky neznamenalo podporu pro Castilla Armase. Že CIA musela uplatit jisté důstojníky odhaluje, jak malé nadšení panovalo v armádě pro osovobozovací akci. Arbenz se vzdal do rukou plukovníka Carlose Enriqua Díaze jen za podmínky, že nebude vyjednávat s Castillem Armasem.[97] Po Arbenzově odstoupení Díaz informoval ambasadora Peurifoye, že by nemohl jednat s Castillem Armasem, protože "roztrpčení proti němu je vyšší, zejména kvůli bombardování" a že armáda by "radši padla než by mluvila s ním."[98] I když armáda nakonec akceptovala Castilla Armase jako prezidenta, většina armádních důstojníků "osvoboditeli" opovrhovala. Nemohli totiž nikdy přežít představu, že taková směsice žoldáků za necelých 14 dnů rozdrtila největší armádu ve Střední Americe, tj. šest tisíc vojáků.

Převaha dokumentů rovněž ukazuje, že oponenti osvobozeneckého hnutí významně přečíslili jejich stoupence, zvláště mezi nižšími vrstvami obyvatel. Dokumenty vydané CIA po osvobození také ukazují, že většina guatemalských obyvatel odevzdala své zbraně vládním autoritám, ne příslušníkům armády Castilla Armase. Povstání ve

venkovských oblastech dokazuje také fakt, že invaze měla silný třídní aspekt. Největší odpor vůči oddílům Castilla Armase se odehrál v oblastech jako Antigua, San Martín Jilotepeque a San Juan Sacatepéquez, tedy v oblastech, kde měla pozemková reforma značně pozitivní efekt. Po zjištění, že by se po osvobození museli vzdát této půdy, někteří campesinos v Retalhueleu, ještě než se dali na útěk, zapálili vlastní úrodu. Až do konce srpna, tedy dlouho po rezignaci Arbenza, bandy venkovanů stále odhodlaně bojovali v některých oblastech proti rebelům. Na druhou stranu některé zprávy jednotlivců nebo skupin podporující Osvobozeneckou armádu ukazovaly, že se mnoho protivníků lačnících po kořisti připojilo, poté co vítězství se jevilo bezprostředním, připojilo ke Castillovi Armasovi. Červnové vzedmutí nepochybně představovalo příležitost tradičních rivalů vypořádat si své účty, nicméně přetrvávání téměř sebevražedných protestů v tváří tvář porážce indikovalo hlubokou spojitost mnoha obyvatel Guatemaly, jakou měli k deseti letům jara.[99]

Osvobození samo o sobě nebylo přesto krvavou záležitostí. Většina zdrojů uvádí, že počet obětí ve všech bitvách nebyl větší než 150, zraněných potom jen o něco více. Počet obětí zabitých Arbenzovou administrativou v posledních týdnech jejího vládnutí se pohyboval v rámci desítek až šestiset. Oddíly Castilla Armase a jeho přívrženců se pohyboval na podobné úrovni, maximálně do tisíce. Relativní krátkost osvobození ušetřilo Guatemalu nejen lidských životů, ale také hmotnou destrukci, která souvisela s invazí. Aby přerušili dopravu a komunikační linky, tak letadla CIA bombardovala telefonní linky, železniční tratě a mosty, přičemž destrukce, hodně nahodilá, poškodila většinou majetek zahraničních společností. Nepříliš velká destrukce může být částečně vysvětlena rozhodnutím CIA použít lehčí zbraně (bomby), které dělaly sice hlasitý rámus, ale nezpůsobovaly velké škody. Lehčí zbraně umožňovaly pilotům CIA operovat také déle ve vzduchu. Dva měsíce po vítězství rebelů, nový ministr hospodářství a práce ve vládě Castilla Armase odhadl celkovou škodu způsobenou bombardováním na 4 miliony dolarů, z toho téměř polovinu připsal nechtěnému potopení britské obchodní lodi.[100]

Ani velké ztráty na životech, ani velké škody na guatemalské infrastruktuře tedy vedly Castilla Armase k vítězství. Castillo Armas vyhrál především proto, protože guatemalská armáda odmítla bránit Arbenza. Genrálové a důstojnící byli znaveni neustálým bojem s místními výbory,dohlížejících na zemědělskou reformu, o kontrolu nad krajinou a toužili po více konzervativním prezidentovi, který by potlačil venkovský a rolnický

neklid. Stejně důležité ale bylo, že guatemalské vojenské velení věřilo, že případná porážka Castilla Armase by jenom vyústila ve větší americkou intervenci.[101]

Jak už bylo uvedeno, přestože armádní představitelé se rádi vzdali Arbenza, nechtěli ovšem Castilla Armase. Vevyslanec Peurifoy jim ale nedal na výběr. Přemluvil plukovníka Díaze k rezignaci a potom připravil Díazovo nahrazení plukovníkem Elfegem Monzónem, který se měl sejít s Castillem Armasem v hlavním městě San Salvadoru El Salvador. Vyjednávání zpočátku stály na mrtvém bodě, ale poté co ministr Dulles oprávnil velvyslance, aby dal "hlavy dohromady", výše jmenovaní guatemalští armádní lídři souhlasili s vytvořením junty, která by řídila zemi do voleb, až budou učeny. Přesně 2. června 1954 Monzón a Castillo Armas veřejně deklarovali Pacto de San Salvador (mírovou dohodu), druhý den pak v letadle americké ambasády odletěli do Guatemala City, kde je potkalo triumfální uvítání.[102] Navzdory těmto zdáním spolupráce opět se napětí mezi představiteli invazních oddílů a guatemalskou regulérní armádou nikdy neoslabilo. Politickým odkazem "osvobození" byla tudíž vysoce nestabilní dikatura, které scházela legitimita, a to nejen mezi guatemalskou střední, dělnickou a rolnickou vrstvou, ale i mezi mnohými představiteli armádního vedení.

Konsolidace nového režimu, socioekonomické dopady

Z americké perspektivy byl prvním krokem v souvislosti s budováním "vitríny demokracie" v Guatemale zajistit především stabilní režim. Tento krok vyžadoval jednak eliminaci komunistů, které byly koneckonců příčinou svržení Arbenzovy administrativy, a vytvoření jednotné a efektivní vlády. Taková vláda pak mohla demokratizovat prostředí, což bylo důležité pro legitimitu režimu, a to jak z hlediska domácího, tak mezinárodního. Získání všeobecné podpory rovněž vyžadovalo adekvátní vládní konání, zvláště v ekonomické oblasti. Tyto záměry se přesto prokázaly býti nedosažitelnými. Frustrující omezení nebyla všechna, vzhledem ke Guatemale, vnitřního charakteru jako byla frustrující ve Spojených státech samotných, zejména ve vztahu k doručování rozsáhlé hospodářské podpory, kterou tak obyvatelé Guatemaly dychtivě očekávali.

Tradiční hospodářské a strategické zájmy, nikoliv demokratické principy, řídily americkou politiku v Guatemale. V zemi působily tři velké americké korporace – agrární gigant United Fruit Company (UFCO), železniční gigant International Railways of Central America (IRCA) a energetický gigant Emprésa Eléctrica. Tyto společnosti vlastnily téměř všechny zahraniční investice v Guatemale, což představovalo částku

zhruba sto milionů dolarů. Guatemala dodávala Spojeným státům také důležité strategické suroviny, jako olovo a zinek. Během druhé světové války v zemi působilo tisíce amerických vojáků, kteří byli určeni k obraně panamského průplavu.

V Guatemale, stejně jako všude v Latinské Americe, Eisenhowerova administrativa spoléhala na různorodé nástroje, jak bojovat s komunismem. Halvním předpokladem bylo hájit americké zájmy prostřednictvím propagandy, hospodářské, technologické a vojenské podpory, vojenského a policejního výcviku, studentských výměn a výměn pracovních sil. Takové instrumenty Spojené státy použily pochopitelně i v guatemalských záležitostech, což je nezpochybnitelné, ale stupeň kontroly zůstává sporný. Levicoví kritici kontrarevoluční éry odsoudili Castilla Armase jako americkou loutku, zatímco konzervativci chválili plukovníka jako oblíbeného, nezávislého caudilla (silného vůdce). Indicie se spíše přiklánějí k tomu, že plukovník silně spoléhal na rady Washingtonu a jeho materiální podporu. Problémem ale byla jeho značná vůdcovská slabost, což znamenalo jediné, že nemohl vždy s podporou počítat.[103]

Spojené státy chtěli nejprve najít doslova všechny komunisty, soudit je, podle možností, za kriminální činy, a to eventuálně na základě obvinění z toho, že "dotyčný byl skrytým agentem Moskvy" a následně přemístěn z Guatemaly. Mimo to, americké velvyslanectví informovalo Washington, že ačkoli celý komunistický aparát se zhroutil, komunistická konspirace nebyla ještě totálně zničena, a to především kvůli laxnímu přístupu nové vlády.[104] Slabé konání Castilla Armase ukázalo americkému ministertvu zahraničí, že nový vůdce Guatemaly vyžaduje lepší sledování, ne-li rovnou přímé vedení. Po Arbenzově rezignaci Washington nálehavě usiloval o to, aby bylo komunistům hlavně zabráněno v útěku do exilu, kde mohli organizovat novou revoluci. Již na konci června 1954 totiž našlo téměř tisíc občanů Guatemaly útočiště ve více než deseti různých latinskoamerických ambasád. Arbenz sám uprchlo na mexické velvyslanectví, kde čekal dva měsíce na obdržení potřebných dokumentů k pobytu v Mexiku. Přestože pouze padesát azylantů bylo klasifikováno jako přímí členové komunistické PGT, americké velvyslanectví registrovalo prakticky každého jedince spojeného s Arbenzovou administrativou jako komunistu. Americké ministerstvo zahraničí chtělo těmto "komunistickým agentům" samozřejmě zabránit získání azylu v latinskoamerických zemích, tak se začalo dovolávat deklarace z Caracasu, kterou přijalo většina zemí v březnu 1954. Tato snaha však dopadla na neúrodnou půdu, jelikož podle mezinárodního práva mohlo jenom spáchání běžných kriminálních činů zabránit udělení diplomatického azylu. Castillo Armas se jestě snažil odepřít průvodní listy azylantům

tím, že je všechny označil za zloděje a vrahy. Guatemalská vláda v důsledku neustále přílivu azylantů začala blokovat ambasády a znemožňovat odchody azylantů, kteří již tak překonali kapacity možnosti jednotlivých ambasád. Například v přeplněných prostorách mexického velvyslanectví propukl v této souvislosti tyfus, na jiných ambasádách trápila davy angína nebo chřipka. Když tyto nemoci začaly ohrožovat i personál jednotlivých zastupitelských úřadů, latinskoameričtí diplomaté naléhali na guatemalskou vládu, aby uvolnila její restriktivní politiku vůči azylantům. Vláda pak následně povolila a vydala průvodní listy zhruba stovce azylantů, většinou dětem a ženám. Poté co se v latinskoamerickém tisku objevila zpráva o tom, že "část" azylantů skončila v "koncentračních táborech", Castillo Armas započal pouštět zbylé azylanty z mexické ambasády, později pak vydala propustky i všem zbývajícím azylantům na ostatních ambasádách.[105]

Po prohraném boji v potlačení azylu v Guatemale se Dullesův úřad zaměřil jinam a začal pobízet guatemalské sousedy, ale i jiné, aby monitorovaly aktivity exilu ve svých zemích. Následující čtyři roky po intervenci z roku 1954 pak americké zpravodajské služby sledovaly bývalé prezidenty Juana José Arévala a Jacoba Arbenze, stejně jako jejich stoupence, kteří uprchli do mnoha zemí včetně Mexika, Chile, El Salvadoru, Sovětského svazu, Československa, Švédska nebo Argentiny. Ministerstvo také nasměrovalo americké ambasády v některých těchto zemích, aby využilo všech dostupných diplomatických kanálů k zamezení kontaktů guatemalského exilu s jinými exilovými organizacemi nebo veřejných projevů v daných zemích. V několika snaženích v této otázce Spojené státy uspěly, avšak většina zemí kladla odpor s tím, že jde o americké vměšování do jejich vnitřních záležitostí. Například Mexiko, i když zatklo v rámci podání vysvětlení několik guatemalských exulantů, tak také povolilo jiným utečencům zformovat své exilové organizace, jako například Unión Patriótica Guatemalteca, organizaci, která se následně v OSN věnovala trvalému "oživování" obviněňování v souvislosti s americkým zasahováním v Guatemale. Mexiko rovněž "neutišilo" Arbenza ani poté, kdy nejmenovaným mexickým novinám sdělil, že za jeho pádem stojí americký imperialismus. Dokonce i některé středoamerické země, které obvykle vycházely americkým zájmům vstříc, jako El Salvador, poskytli guatemalským azylantů exil. Stalose tudíž to, co se dalo očekávat a v krátké době Eisenhowerova administrativa dočasně rezignovala na utlumení exilu nebo sledování jeho aktivit.[106]

Castillo Armas, i přes snahu bez ustání zveřejňovat antikomunistickou linii svoji i své vlády, bohužel pouze ukázal velvyslanci Peurifoyovi a jeho nadřízeným ve Washingtonu,

že je, co se týká vykořenění komunismu v zemi, jen mírně úspěšnější než byl v otázce azylantů. Například poradce americké ambasády v Guatemale William L. Krieg 12. června 1954 prohlásil, že s jednou výjimkou nebyli zatčeni žádní komunisté, a to především hlavně kvůli "zásadním nedostatkům informačních zdrojů o komunismu a nedostatku porozumění zřetelným podrobnostem komunistické konspirace v této zemi."[107] V následné rakci na toto prohlášení se Castillo Armas snažil zlepšit obraz u svého hlavního spojence a ustavil tříčlenný sbor, který měl vést nový Comité de Defensa Nacional Contra Comunismo (CDNCC – Výbor pro národní obranu proti komunismu). CDNCC v prvních týdnech začal jednat a uvěznil tisíce lidí pro podezření z komunismu. Krieg v reakci označil toto masivní zatýkání, většinou venkovského (agrárního) obyvatelstva a dělnictva, jako nutné bezpečnostní opatření, a to i po částečném zjištění amerických antropologa Richarda Newbolda Adamse z University of Texas (ve skutečnosti se jmenoval Stokes Newbold). Ten v rámci rozhovorů se vzorkem uvězněných zjistil, že jen hrstka někdy slyšela o Karlu Marxovi či Johnu Fosterovi Dullesovi a dospěl k výsledku, že nikdo nebyl členy komunistické strany, ale 75 procent aktivně participovalo v různých politických stranách, odborech, zemědělských ligách a výborech. Dalším závěrem bylo, že tito jednotlivci podstoupili během Arbenzova vládnutí "sociologické procitnutí", protože věřili v toto: v demokracii lidé vybírají vládu; Guatemala potřebovala pozemkovou reformu a pracující si zasloužili ochranu dle zákona. Skrze tuto aktivní participaci ve vládě a poprvé v dějinách Guatemaly měli být vůdci rolníků i dělníků zasaženi "poznáním, že jistota předchozích aktivních rolí a statusů uvnitř sociálního systému nebylo již déle omezováno stejnými pravidly a nové cesty byly náhle zpřístupněny pro vyjádření uspokojení všech potřeb."[108]

Navzdory prvotnímu cíli antropologa Newbolda odlehčit vážnosti komunistické hrozby, jeho závěry přijalo ministerstvo zahraničí USA naopak jako definici komunismu v guatemalských podmínkách.[109] Během kontrarevoluce američtí představitelé pokračovali v aplikování tohoto samého antikomunistického odůvodnění, které ospravedlňovalo zásah z roku 1954. Tudíž, že všichni dělníci a rolníci účastni v národních organizacích, které vyzývali silné hospodářské zájmy v podobě UFCO, IRCA a Empresa Eléctrica, byli považováni za "komunisty" nebo jejich "sympatizanty", i když oficiálně nebyli součásti PGT.

CIA navíc pomohla CDNCC sestavit "lista negra", černou listinu, která začátkem srpna 1954 obsahovala na 70 tisíc jmen podezřelých komunistů. Guatemalská vláda neztrácela čas v následné perzekuci komunistů a na konci srpna 1954 vydala Dekret 59 –

Preventivní trestní zákon proti komunismu – který opravňoval CDNCC uvěznit kohokoliv uvedeného na černé listině až na šest měsíců bez soudu. Dekret přesto formuloval komunismus tak vágně, že na jeho základě mohl být uvězněn prakticky každý. Přes všechny snahy však guatemalské vládě chyběla jakákoliv schopnost vysledovat a najít známé komunisty, kteří ještě neuprchli, zejména samozřejmě těch z PGT. Místo toho se zaměřila na pronásledování aktivistů, kteří nebyli připraveni na prudkou reakci proti období reforem, tzn. 1944-1954. Na základě dekretu tudíž CDNCC zatkla tisíce lidí, z nichž jen velmi malá část byli komunisty, navíc proti nim neexistovali žádné důkazy z jakéhokoliv přečinu. Sbor CDNCC časem nakonec propustil skoro všechny obviněné, ale velcí majitelé půdy využili zatčení k tomu, aby ospravedlnili propouštění campesinos, kteří participovali na pozemkové reformě Arbenzovy vlády. Tato masivní propouštění americká ambasáda schavlovala s poznámkou, že tento krok reprezentoval "jen přijaté prostředky obnovující to, co vlastníci a manažeři definovali jako nutnou očistu pro pracovní disciplínu v zemědělství."[110]

Američtí představitelé sice nadále naříkali na neefektivitu Castilla Armase ve snaze vykořenit komunisty, ale nehleděli přitom stejně na očividné nespravedlnosti nebo porušování základních práv. Castillo Armas například ustavil novým ředitelem Guardia Judicial Josého Bernabé Linarese , tedy toho samého policejního tělesa, kterému velel za éry brutálního Ubica a který získal reputaci jako ten, jenž mučil vězně. Překvapením bylo, že i poté, kdy o nárůstu policejního zneužívání informoval guatemalský tisk, americká ambasáda v zemi ujistila Dullesův úřad o tom, že je málo důkazů se domnívat, že by se země brzy stala krutým policejním státem Ubicova Typu.[111]

Americká i guatemalská vláda také popřely zvěsti o existenci plánů masových poprav. V roce 1955 Castillo Armas řekl Americkému observeru, že jeho vláda bude potlačovat komunisty, nikoliv je střílet a dodal, že "to samozřejmě nezahrnuje mučitele a vrahy, jež máme ve vězení. Ti budou zastřeleni, ale pouze poté, co budou striktně souzeni podle zákonných předpisů, jako Rosenbergovi ve Spojených státech."[112] Navzdory tomuto prohlášení se přesto odehrály krutosti spáchané oddíly Castilla Armase, zejména v dozvucích operace PBSUCCESS. Největší masakr se pak odehrál na banánové plantáži v Tiquisate, kde bylo zastřeleno zhruba tisíc rolníků. Vláda také tolerovala a povzbuzovala podle tvrzení exilových uskupení mimosoudní vraždění.[113]

Spojené státy se musely také kromě otázky odstranění komunismu vypořádat se stabilizací nového režimu. Sice mnoho antikomunistů přivítalo Arbenzův pád a následné stíhání komunistů, mír to však s příchodem Castilla Armase do Guatemaly nepřineslo.

Antikomunisté kolem jeho osoby byli neustále ve sporech a armádní oddíly se střetávaly s Osvobozovací armádou, resp. oddíly Castilla Armase, o vojenskou kontrolu země. Rok poté, co se nový režim chopil moci, americká ambasáda oznámila, že "základní problémy zůstávají….že vláda Castilla Armase je u moci bez elementární soudržnosti mezi různými elementy, rozkládajících se od nacionalistické levice ke krajní pravici."[114] Tento nedostatek jednoty frustroval nejen Guatemalu, ale pochopitelně i Spojené státy. Pozdější další frustrace přišla s nekompetentností jejich vybraného nositele, ve vládnutí nezkušeného Castilla Armase, který měl zakrátko zakusit hořčejší chuť moci.

První vážná výzva nové vládě přišla ještě ani ne měsíc poté, co junta zvolila Castilla Armase prezidentem. Mladí vojenští kadeti, kteří odmítli armádní kapitulaci ve prospěch žoldáků během červnové invaze, zahájili na začátku srpna 1954 povstání, jež zatřáslo režimem. Vážnou situaci, která v nejtěžších chvílích hrozila převratem a svržením Castilla Armase, vyřešil nakonec ambasador Peurifoy, jenž po zjištění, že zbylí členové junty chystají komplot proti němu, přesvědčil Castilla Armase, aby neopouštěl Guatemala city a navíc pohrozil příchodem amerických vojsk umístěných v Panamě, pokud do té doby nečinné guatemalské ozbrojené síly nepodpoří vládu. Castillo chtěl původně opustit se zhruba stovkou loajálních důstojníků prezidentský palác a odebrat se do města Zacapa, asi 150km severovýchodně od Guatemala city a bránit tam "Osvobození". Peurifoyovi hrozby nakonec uspěly, protože kadeti se nakonec vzdali policii a armádě. Na oplátku, kvůli uklidnění situace, junta slíbila rozpustit oddíly Castilla Armase a nežalovat kadety.[115]

Jak už bylo uvedeno, celou rebelii vyřešil vlastně samotný velvyslanec Peurifoy. Kdyby nebyl přítomen v době kadetské rebelie a nepřesvědčil armádu k podpoře junty a pokud by nepřesvědčil Castilla Armase, aby neopouštěl hlavní město, on i jeho vláda mohla být docela dobře svržena. Plukovní Monzón nebyl pravděpodobně ochoten převzít moc, ale ostatní důstojnící, kteří nepodepsali San Salvadorský mírový pakt (souhlas o předání vlády po Arbenzově rezignaci do rukou 5-členné vojenské junty) a tudíž neměli žádné závazky vůči Castillovi Armasovi, zdáli se být pravděpodobnými kandidáty. Peurifoyova hrozba vysláním jednotek z Panamy mohla být blafováním, nicméně podobnou hrozbu a úspěšně udělal i během intervence v červnu 1954. Armáda opět ustoupila požadavkům americké ambasády, ale tentokrát z toho vytáhla triumf, a to eliminaci hlavní rivala, tzn. osvobozeneckých (Armasových) oddílů. Castillo Armas pak provedl čistku na Escuéla Politécnica a na rok ji zavřel, nicméně kadeti z toho vyšli

relativně nepoškozeni. Prezident musel naopak demobilizovat svou Osvobozeneckou armádu a ústavou z roku 1956 mu bylo navždy zakázáno sestavit ji znovu.

Na kadetské rebelii se Eisenhowerova administrativa poučila zejména na důležitosti udržování přátelských poměrů s armádními důstojníky, kteří se mohli chopit prostřednictvím převratu moci. V říjnu 1954 náměstek ministra zahraničí pro mezi-americké záležitosti Henry F. Holland doporučil ministru Dullesovi schválit žádost o vojenskou pomoc, protože by "pro nás zajistila přátelství a spolupráci s guatemalskou armádou a orientovala ji směrem na Spojené státy a jejich politiku." Dulles posunul toto doporučení ministru obrany, přičemž dodal, že taková pomoc by vystupňovala vládní "schopnost udržovat vnitřní řád."[116]

V listopadu 1954 autorizovalo americké ministerstvo obrany zvláštní delegaci, která měla shromáždit údaje a vyhotovit přehled vojenských možností guatemalských ozbrojených sil. Ze zákonných důvodů nejdříve ministerstvo obrany odporovalo žádosti ministerstva zahraničních věcí zařadit Guatemalu na seznam zemí, které pravidelně dostávaly americkou vojenskou pomoc, ale po krátkém čase představitelé obou ministerstev odstranili všechny rozdíly a v květnu 1955 prezident Eisenhower schválil vojenský podpůrný grant pro Guatemalu. Následující měsíc Spojené státy a Guatemala pak podepsaly vzájemnou obrannou smlouvu, která dovolovala transfer vybavení, údržby a dalších složek vojenské pomoci.[117]

Eisenhowerova administrativa přesunula poslání americké vojenské pomoci a výcvikových programů z hemisférické obrany směrem na vnitřní bezpečnost, protože se obávala, že by komunisté mohli zaujmout důležité pozice ve studentských spolcích, odborových svazech a rolnických ligách, kde by se připravovali na převzetí moci, kdyby padla vláda.[118] Počátkem roku 1955 popsalo americké velvyslanectví stupňující se neklid studentů a campesinos jako "pomalu doutnající a politicky nebezpečnou"[119] hrozbu administrativě Castilla Armase. Největší studentská organizace, Asoción de Estudiantes Universitarios (AEU) uspořádala v čevrvnu 1955 pochod hlavním městem za účelem získání podpory obyvatel za návrat ústavní, tedy Arbenzovy, vlády. Policie tuto relativně malou demonstraci tvrdě rozprášila, přesto se ale představitelé americké ambasády obávali nárůstu veřejné kritiky vlády. Právní zástupce velvyslanectví John Calvin Hill jr. mj. upozornil Washington, že krize by se mohla lehce zvrátit do série převratů vedoucí k možné anarchii a návratu prokomunistické vlády. Otázkou zůstává, proč se ambasáda obávala komunistického převratu, když většina koministů byla v exilu nebo v ilegalitě, tisíce odborových vůdců ve vězení a CDNCC měla černou listinu, kde byl každý, kdo byl

spojen nějakým způsobem s Arbenzovou vládou nebo reformami. Hlavní obava vyplývala především z nebezpečí ustavení řádu, což vystihla i zpráva ambasády, kdy vydala varování, že "kdyby Castillo Armas ztratil podporu vlivných obchodníků a pěstitelů, musel by se, z důvodu udržení u moci, radikálně posunout doleva, aby posílil svoji podporu mezi dělníky, studenty a intelektuály, kde je jeho popularita minimální."[120]. Ambasáda se tudíž upnula na jednoho vůdce, který zůstal zavázan Eisenhowerově administrativě a obvykle vyhověl jejím radám. Demokracie vystrašila americké představitele, protože decentralizace moci by oslabila jejich vliv na guatemalskou vládu.

Studentské bouře pokračovaly i další rok a 25. června 1956 studenti opět uspořádaly v Guatemala city pochod na protest proti uvěznění padesáti demonstrantů nařízené vládou z předchozího dne. Studenti mj. požadovali zrušení antikomunistických zákonů, odmítnutí americké vojenské pomoci a umožnění exulantů návrat do Guatemaly. Demonstrace přinesla pět ztrát na životech a desítky zraněných, následkem toho vyhlásila vláda okamžitě na měsíc stav obležení a uvěznila nebo deportovala více než stovku demonstrantů.[121]

Americké velvyslanectví téměř okamžitě začalo pracovat na kampani, která by vinila za násilí v průběhu demonstrací komunisty. Navzájem si odporující zprávy však podkopaly snahy obvinit za násilí komunisty namísto policie a ambasáda nakonec soukromě připustila, že neexistuje "žádný přesvědčivý důkaz o komunistickém spiknutí za účelem převratu vlády" a že "velká část studentů účastnících se na demonstracích nebyla komunisty."[122] Navíc američtí představitelé ještě vyřadily z publicity tzv. guatemalský "bílý dokument" pojednávající o demonstraci z 25. června, protože záznam se zdál být obvyklou snahou ospravedlnit deportování politických rivalů Castilla Armase.

Kromě studentů chtěla Eisenhowerova administrativa odpolitizovat i odborová hnutí, která během Arbenzova vládnutí doslova kvetly, a to zejména na venkově, mezi rolnictvem a dělníky, kde podle Washingtonu pronikly do odborů komunisté, aby je zpolitizovali a vštěpovali jim marxistické ideály o třídním boji. Po odstranění Arbenza ministerstvo zahraničí plánovalo vymazat všechny tyto radikální vlivy v jednotlivých hnutích podporováním demokratických svobodných odborových svazů. Náměstek ministra zahraničí Holland pak v této souvislosti doporučil, aby Organización Regional Interamericano de Trabajadores (ORIT – Meziamerická regionální odborová organizace) vyslala svého reprezentanta do Guatemaly ke zorganizování národního odborového hnutí se spíše demokratickými než komunistickými ideály a cíli. V odpovědi na žádost

Eisenhowerovy administrativy ORIT vyslala do Guatemaly odborovou misi vedenou delegátem Americké odborové organizace Serafinem Romualdim. Když ovšem Romualdi v červenci 1954 přistál v Guatemale, nalezl odborové hnutí v totálním rozkladu. Problémem hlavně bylo, že dekrety Castilla Armase donutily více než 500 odborových svazů k uzavření, zbytek byl v žalostném stavu. Romualdi za těchto podmínek vytvořil Comité Nacional de Reorganización Sindical (CNRS – Národní výbor pro reorganizaci odborových svazů), aby tímto krokem pomohl reorganizovat dřívější odbory pod novým, nekomunistickým vedením. Castillo Armas však byl proti jakékoliv revitalizaci odborového hnutí, navíc tvrdil, že všechny vůdce odborů v rámci kampaně vykořenění komunismu uvěznil včetně mnoha dělníků, tudíž organizace CNRS vázla. Nakonec co guatemalské úřady obvinily i delegáta americké federace z napomáhání komunismu, projekt CNRS se na počátku roku 1955 zhroutil a ORIT ustoupil z jeho podpory.[123]

S neúspěchem CNRS ambasáda zaměřila její snahy na ovlivnění druhé největší odborové organizace, Federación Autonóma Sindical (FAS-Nezávislá odborová organizace). Ambasáda favorizovala FAS především proto, že neútočila na americké společnosti v zemi a dostávalo se jí finanční podpory ze strany vlády, stejně jako podpory katolického kléru. FAS přesto selhala ve snaze stát se věrohodným hegemonickým nástrojem. Navíc guatemalští dělníci, kteří byli obecně antiklerikální, se vyvarovali katolické odborové organizace se silným spojením k pro-americké vládě. Romualdi byl šéfem FAS opět obviněn, že je agentem komunismu a o rok později FAS přerušila její americké vazby, aby se vyvázala ze zajišťování větší legitimity mezi guatemalskými dělníky.[124]

Značná zoufalost ve snaze najít funkčního, životaschopného spojence, přivedl ORIT ke Confederación Sindical de Guatemala (CSG – Guatemalská rada odborových svazů). Přestože CSG scházela právní uznání ze strany státu, podpora ORIT a Americké odborové federace (AFL – American Federation of Labor) pro tuto federaci znamenala ochranu proti případnému vládnímu pronásledování. Nicméně protože však vůdci CSG obdrželi vydatné finanční zajištění i informace zejména od představitelů ORIT, mnoho odborových organizátorů označilo federaci za "hračku gringos." V důsledku těchto a podobných faktů se k CGS připojilo pouze necelých 3.000 členů, tedy daleko méně než ORIT předpokládala.[125]

Americká snaha přetvořit guatemalské odborové hnutí selhala z části v tom, že se zodpovědný aparát příliš fixoval na komunistickou hrozbu. Americká ambasáda se

například cítila zklamaná zjištěním, že nový zákoník práce přerušil "praxi prověřování nově zvolených představitelů odborových svazů v souvislosti s komunistickou minulostí, než budou oficiálně jmenováni."[126] Guatemalští představitelé odmítli změnit stanovy, protože naopak rozuměli tomu, že nikdy neznamenali pro odborové hnutí hrozbu. K tomu přispívá i fakt, že v roce 1950 si 2/3 z jednoho milionu guatemalských dělníků vydělávalo na živobytí kombinací farmaření a sezónní námezdní práce. Zbylá třetina pracovala v nezemědělských pozicích jako průmysl, služby, obchod a stavebnictví. Během Arbenzova prezidentství jen 10 až 20 procent veškeré pracovní síly náleželo k odborům. Dokonce i když komunisté obnovili po čistkách Castilla Armase jejich pozice v odborovém hnutí, mohli dosáhnout jen velmi mála. Americká podpora pro Castilla Armase znamenala spolupráci s jeho politikou udržování odborů tak slabých, aby neohrozili zásadním způsobem jeho pozici.[127]

Potlačování hnutí ze strany Castilla Armase poškodilo jeho obraz jako umírněného politika, nicméně zainteresovaní představitelé Dullesova úřadu zavázali sami sebe v podporování prezidenta tak silně, že shledali obtížným připustit pokles jeho reputace. Do konce roku 1954 vzrostla nezaměstnanost na dvacet tisíc, což překročilo téměř čtyřikrát počet nezaměstnaných během posledního měsíce Arbenzova režimu, to znamená od června 1954. Právní zástupce ambasády Hill oznámil ministerstvu v březnu 1955, že "navzdory znovu opakovaným Castillovým slibům o zachování "sociálních zisků" revoluce z roku 1944, jed rozčarování se pomalu rozprostírá skrze dělnickou třídu."[128] Výbor pro národní bezpečnost (NSC – National Security Council) v srpnu tvrdil, že "vyhlídky pro vytvoření svobodných odborů se zlepšily, částečně zásluhou americké vládní politiky a podpory amerických odborů."[129] Dva měsíce poté, vůdce CSG komentoval, že apatie a podezírání zvítězilo zejména kvůli obecně rozšířené domněnce mezi pracujícími, že vláda byla zkorumpovaná a v podstatě protidělnická. V nápadném kontrastu pak ministerstvo zahraničí kupodivu informovalo kongresovou delegaci, že "vyhlídky pro další rozvoj odborového hnutí se jeví jako dobré."[130]

Tento opitimismus si lze vysvětlit jen tak, že nejvyšší představitelé Eisenhowerovy administrativy nahlíželi na guatemalské odborové hnutí v několika hranicích. Washingtonští byrokraté se nesetkávali s organizátory guatemalského odborového hnutí tak, jak to činili "vyslanci" amerických odborů. Útisk odborů tudíž unikl jejich pozornosti. Jejich chybou bylo také to, že ke zveřejnění dali pouze jen ty nejnadějnější komentáře z ambasádních zpráv, protože nechtěli negativní publicitou okolo odborů uškodit jejich snahám získat zahraniční pomoc pro Guatemalu. Nakonec také

administrativa naopak podporovala represivní odborovou politiku Castilla Armase, protože chtěla vytvořit příznivé investiční klima, tudíž silné odbory by v této souvislosti jen požadováním vyšších mezd vylekaly americké investory.

Konec éry Castilla Armase, proces hledání vhodného nástupce

Castillo Armas si s největší pravděpodobností nepřál podobný konec, nicméně jeho kroky za zhruba tři roky jeho vládnutí nepřinesly kýžený efekt, to znamená konsolidace a demokratizace země, mír s jednotlivými vrstvami společnosti a zajištění prosperity. Nápomocna mu nebyla ani značná hospodářská a hlavně vojenská pomoc, kterou mu poskytli, jako jeho hlavní mentor, Spojené státy. Jeho velmi autoritativní vládnutí, místy až diktátorské, mělo zcela opačný efekt, přičemž armáda v tom hrála opět jednu z hlavních rolí. Většinu občanských nepokojů, resp. občanského odporu, mohl Castilllo Armas jednoduše potlačit. To ovšem neplatilo o ozbrojených složkách Guatemaly, od kterých hrozba jemu i jeho režimu čněla nejvýše. Po rebelii kadetů v srpnu 1954 musel prezident v uvedeném období tří let odolat čtyřem velkým pokusům o převrat. Pátému pokusu 26. července 1957 se však již Castillo Armas neubránil. Toho dne byl v chodbách prezidentského paláce zastřelen členem prezidentské stráže Romeem Vásquezem Sánchezem. Zemřel okamžitě, Vásquez Sánchez spáchal v paláci chvíli poté sebevraždu.

O důvodech zavraždění Castilla Armase není doposud mnoho známého, naopak vysvětlení jeho zabití nebere konců. Hlavní otákou zůstává, jestli Vásquez Sánchez jednal sám, anebo byl součástí větší konspirace. Někteří autoři navrhují, že celé spiknutí inicioval dominikánský diktátor Rafael Trujillo, a to proto, že odmítl akceptovat půjčku šedesáti tisíc dolarů, která zbyla z nevydařeného komplotu, jenž měl sesadit v roce 1952 Arbenza.[131] Jiná studie zahrnuje do vraždy členy z úzkého okruhu spolupracovníků Castilla Armase.[132] V každém případě se guatemalské orgány nijak neobtěžovaly s čekáním na výsledky oficiálního vyšetřování a deklarovaly měsíc trvající stav obležení, během kterého označily Vásqueze Sáncheze jako komunistu a uvěznily více než padesát podezřelých.

Když velvyslanec Edwin J. Sparks prvně ohlašoval 27. června 1957 ministerstvu zahraničí smrt Castilla Armase, nemohl ani potvrdit motiv, ani odhalit "důkaz koordinované vzpoury."[133] Představitelé Eisenhowerovy administrativy nikdy přesně neurčili, kdo mohl zorganizovat zavraždění Castilla Armase. Referent karibských

záležitostí ministerstva zahraničí Henry A. Hoyt například naznačil, že vraždu pravděpodobně spáchala malá skupina v prezidentském paláci, ale protože členové skupiny zůstaly neznámí, "atentát nemůže být identifikován jako levicové nebo pravicové spiknutí."[134] Ministerstvo zahraničí rovněž vyloučilo jako možné konspirátory guatemalský exil. Tři roky poté se ambasáda privátně dotazovala, zda-li může být někdy tento atentát uspokojivě vyřešen, nicméně veřejně stále obviňovala komunisty.[135]

Pravděpodobně více důležitější je, že veřejné obviňování Eisenhowerovy administrativy vyvolalo také nezměrně rozsáhlou smršť antikomunistických projevů na půdě amerického Kongresu. Už dva dny po atentátu se v Senátu objevily prohlášení o tom, že vražda byla inspirována a kontrolována komunisty bez ohledu na to, co bylo tvrzeno jiného. Nad projevy několika legislativců se vyjímá zejména projev poslance za stát Louisiana George S. Longa (D), který prohlásil následující: "Tato velká drzost těchto nestoudných a nemorálních komunistů, těchto lokajů Moskvy a jejich opovážlivosti přijít do naší Velké křesťanské Ameriky…vykonat pomstu na hrdinovi západní hemisféry" signalizuje "monstrózní sílu tohoto mezinárodního spiknutí i jeho celkové apatie a nedostatku zájmu, co se týče zásad křesťanské morálky nebo názorů mravopočestných mužů a žen." V dalším projevu o pár dní později dokonce opět předčil své kolegy ve vychvalování zemřelého, když deklaroval, že se "prezident zcela jistě zařadí do historie po boku takových velkých amerických patriotů jako George Washington, Bolívar, San Martín, Benito Juárez a našich dalších amerických patriotů a mučedníků svaté paměti."[136] Tato studenoválečná verze vraždy se stala částí folklóru, který dominoval zasvěcenému názoru ve Spojených státech během Eisenhowerova období. Prezident Eisenhower sám nikdy přímo neobviňoval v podobném duchu komunisty, nicméně i on přispěl k velebnému hodnocení Castilla Armase ze strany amerických představitelů, když v jeho prvních zmínkách o jeho zavraždění deklaroval, že Castillo Armas "byl dobrý přítel,…samozřejmě obránce svobody a silný antikomunista."[137]

Tato veřejná glorifikace Castilla Armase a jeho smrti ostře kontrastovala s tím, co někteří američtí představitelé řekli o plukovníkovi ještě, když byl prezidentem. Krátce po vítězství osvobozenecké armády v roce 1954, velvyslanec Peurifoy kriticky poznamenal, že Castillo Armas připustil, aby byl obklopen oportunisty a navíc ukazoval pramálo politického rozumu. Thomas Mann, který nastoupil na americkou ambasádu v září 1954, uvedl příteli, že tato vláda je opravdu nezkušená a potácející se i v jednoduchých problémech. Velvyslanec Norman Armour, který nahradil koncem roku 1954 ve funkci

Peurifoye, si stěžoval, že v závažných okamžicích se Castillo Armas "zdá téměř patetický…musí být doslova veden krok za krokem za ruku."[138]

Pokud jde o Guatemalu samotnou, tak proces budování "vitríny demokracie" musel začít prakticky znovu. Bylo zapotřebí najít novou osobu, která by kromě získání prezidentské legitimity, byla svým způsobem ztělesněním amerických zájmů v Guatemale. Dotyčný jedinec by kromě uvedeného také potřeboval zejména konsolidovat jeho moc, aniž by rozdělil antikomunistické síly v zemi. Krátce po zavraždění Castilla Armase převzal podle zákona prezidentský úřad designovaný Luis Arturo González López. Armáda pak následně deklarovala stav obležení. Ve Washingtonu mezitím poradce ministra Julio Asensio Wunderlich doporučil vysokému úředníkovi ministerstva zahraničí Bayardu Kingovi, že velvyslanec Sparks "je v klíčové pozici", aby zásadně ovlivnil předání moci, protože jinak by "žádná vláda v Guatemale nemohla přežít dokud nebude akceptována americkou vládou." V odpovědi King prohlásil, že Spojené státy vykonávaly ve vnitřních záležitostech jiných zemí jen a vždy striktní politiku nezasahování, načež mu Wunderlich odpověděl, že "neintervenování je sice krásné slovo", nicméně základní skutečností je, že "vliv ministerstva zahraničí měl vždy v Guatemale velice těžkou váhu."[139]

Jak tento odstavec ukáže, Wunderlichovo prohlášení vykreslilo poměrně přesně americkou hegemonii v Guatemale. Mezi léty 1957 až 1958 tři politické strany – strana Castilla Armase Movimiento Democrático Nacional (MDN), Redención (Ydígoras) a Partido Revolucionario (PR) – soupeřily v následujících dvou prezidentských volbách. Dočasná junta totiž anulovala volby z října 1957, kde vyhrál kandidát MDN, přičemž druhé, které guatemalský kongres vyhlásil na leden 1958, vyhrál naopak kandidát hnutí Redención. Eisenhowerova administrativa často v zápase o nalezení nejvhodnějšího prezidenta, který by pokračoval v kontrarevoluci, do guatemalské politiky v daném období opět intenzivně zasahovala. Z jejího pohledu musel plukovníka nahradit pouze silný jedinec se silným antikomunistickým cítěním, který by rovněž ochraňoval americké ekonomické a strategické zájmy.

Přechod mezi Castillem Armasem a Gonzálezem Lópezem 27. července 1957 šel relativně hladce, protože velvyslanec Sparks odrazil všechny následovníky Castilla Armase z případného zformování vojenské junty. Washington totiž raději upřednostňoval koncepci pokračování kontrarevoluce pod fasádou demokratické vlády než výrazně viditelnou diktaturu. Několik dní na to se "ad hoc" sešla komise vládních úředníků a vůdců MDN, aby našli kandidáta, který by byl akceptovatelný oběma stranami, tedy

Eisenhowerovou administrativou a armádou. Komise nakonec vybrala prezidenta Nejvyššího soudu Miguela Ortize Passarelliho jako oficiálního kandidáta MDN. Následný pokus amerických představitelů poté sjednotit armádu za Ortizem Passarellim nevyšel tak, jak očekávali. Příčinami dočasného zkřížení plánů v pokračování politiky Castilla Armase bylo zejména vměšování Dominikánců, přepestré pole prezidentských kandidátů, volební podvod, hrozba nikaragujské intervence a hlavně návrat generála Miguela Ydígorase Fuentese z exilu.[140]

První překážku k plynulému nástupu MDN k moci představoval dominikánský diktátor Rafael Trujillo. Trujillo chtěl ustavit v Guatemale extrémní pravicovou diktaturu, tudíž podporoval kandidaturu policejního šéfa v Guatemale plukovníka Enriquea Trinidada Olivy. Dullesův úřad odporoval zasahování Trujilla v Guatemale, a to zejména proto, že "návrat k radikální diktatuře by znamenal návrat časem a začátek dalšího cyklu událostí podobných ve sledu Ubico-Arévalo-Arbenz."[141] Americké velvyslanectví nakonec odradilo Trinidada Olivu ve sledování prezidentské funkce, když ministerstvo zahraničí varovalo guatemalského ministra zahraničí Jorge Skinnera Kléeho, že dominikánské zasahování do vnitřních záležitostí Guatemaly by "mohlo vyústit ve zhoubu všeho, co bylo učiněno v Guatemale od roku 1954."[142] Chybějící americká podpora učinila presidentskou snahu Trinidada Olivy za rychle skončenou.

Americká ambasáda rovněž musela nějakým způsobem vytlačit většinu prezidentských kandidátů, kteří hledali její rady a podporu. Představitelé ambasády obvykle zkoušeli odbít tyto "podlézavce" standardním ujištěním, že Spojené státy se nikdy nevměšují do vnitřních záležitostí cizích zemí. Několik kandidátů však věřilo tomuto tvrzení. Ambasáda se tak velmi brzy vyčerpala odmítáním protivníků, jejichž kandidatura hrozila dělením antikomunistických hlasů. Do konce srpna 1957 tudíž bylo v prezidentské kampani aktivně zapojeno více než čtrnáct politických uskupení.[143]

Vstup Partido Revolucionario (PR) do volebního boje taktéž kazil schéma Dullesova úřadu udržet MDN u moci. PR byla založena bývalými členy levicových stran Renovación Nacional a Frente Popular Libertador, aby bránili ideály z říjnové revoluce 1944, tedy "deseti let jara". Zástupci PR otevřeně kritizovali kontrarevoluci a tvrdili, že Castillo Armas "vládl ilegálně, porušoval lidská práva a zpravidla utlačoval lid."[144] Strana obecně podporovala reformy z let 1944-1954, ale nechtěla opakovat chyby bývalých prezidentů Arévala a Arbenza. Vůdce PR Mario Méndez Montenegro věřil, že Arévalo a Arbenz udělali obrovské chyby, když připustili infiltraci komunistů do vlády, vytvořili nedobrý agrární program a způsobili "těžkosti" zahraničním společnostem.

Montenegro přivítal zahraniční pomoc, když je nutná, ale také si stěžoval na předchozí vlády, že nedaly veřejnosti patřičné účty, jak bylo s touto pomocí naloženo, resp. jak byla utracena.

Eisenhowerova administrativa odmítla kandidaturu Méndeze Montenegra kvůli velmi slabým důkazům, které ukazovaly, že byl komunistickým přívržencem a že konspiroval proti Castillu Armasovi. Podle jedné zprávy z ambasády měl Méndez Montenegro napomáhat při vraždě Franciska Arany v červenci 1949. Toto neopodstatněné tvrzení posílilo dlouhotrvající podezření, že prezident Arévalo a plukovník Arbenz konspirovali proti Aranovi, aby eliminovali Arbenzova hlavního rivala v prezidentských volbách v roce 1950. Tato zpráva však nevzala na vědomí zmínku, že Méndez Montenegro odešel z Arévalovy strany čtyři měsíce před vraždou. Rovněž fakt, že vůdce PR podporoval naopak "Aranisty" proti Arévalovi a Arbenzovi, také unikl pozornosti ambasády.[145]

Nejvyšší představitelé Spojených států odmítli Méndeze Montenegra podle všeho spíše kvůli jeho přímočarému, vypjatému nacionalismu než nedokázaným poutům ke komunistům. Americká ambasáda v této souvislosti prognózovala, že pouze malá část příslušníků středních vrstev by volila Méndeze Montenegra, nicméně obávala se zároveň, že podpora PR sociálních a hospodářských reforem by dala straně velký potenciál rozšířit svoji základnu. Představitelé Spojených států časem odmítali Méndeze Montenegra tak intenzivně, že se rozhodli nijak nebránit zákonné právo PR účastnit se voleb. Volební komise se tudíž ve sledu amerických obav rozhodla nezaregistrovat PR pro údajné nesplnění technickým parametrů dle volebního zákona. Guatemalský Nejvyšší soud původně rozhodnutí zvrátil, nicméně komise opět registraci odmítla, tentokrát z důvodů porušení antikomunistického zákona, a to proto, že několik tisíc členů PR se mělo objevit na černé listině komunistických a prokomunistických činitelů.[146]

Velvyslanectví v reakci na tyto události předpokládalo, že kdyby Nejvyšší soud nezrušil poslední rozhodnutí komise, členové PR by podpořili generála Miguela Ydígorase Fuentese a jeho stranu Redención. Spojené státy prostřednictvím ministerstva zahraničí upozornily guatemalského ministra zahraničí Skinnera Klée, že odepřením registrace PR by se v Guatemale mohla vyvolat nepříznivá reakce. Nicméně nijak stejně nezamezily volební komisi zarazit PR účast ve volbách. Z toho vyplývá, že kdyby americké ministerstvo zahraničí chtělo rozdrobit volební podporu Redenciónu, mohlo pohrozit stáhnutím hospodářské pomoci, dokud guatemalská vláda nepřipustí PR k volbám. Představitelé ministerstva se však nerozhodli řešit krizi tímto tvrdým opatřením a v září Národní bezpečnostní rada rozhodla, že žádní komunisté neohrožují

volby a že jakýkoli nástupce Gonzáleze Lópeze by prokazoval přízeň americkým zájmům a cílům v Guatemale.[147]

Generál Ydígoras, který v roce 1953 prohrál možnost vést Osvobozeneckou armádu (s Castillem Armasem), se následující rok vrátil do Guatemaly z exilu v El Salvadoru, aby si v zemi vybudoval novou politickou podporu. Jak již bylo uvedeno, Castillo Armas původně dodržoval dohodu o klidné spolupráci v průběhu kontrarevoluce s Ydígorasem, ale když se genrál zapletl do nezdařeného pokusu o převrat v roce 1955, prezident se ho následně snažil "odstranit" jmenováním do funkce velvyslance v Kolumbii. Ydígoras však namísto toho dál konspiroval z exilu, avšak nebylo podán jakýkoli důkaz, že by byl v nějakém spojení se zavražděním Castilla Armase.

Američtí vládní i ambasádní představitelé se před říjnovými prezidentskými volbami v roce 1957 zaměřili především na jeho ambice a možné kroky v případě, že by po volbách stanul v čele vlády. Museli si také zvyknout na jeho tvrdý a zejména spektakulární styl vedení kampaně, spočívající v teatrálnosti a velice populistických prohlášeních. Na začátku září Ydígoras absolvoval po sérii schůzek s ostatními kandidáty a vysokými vládními úředníky obvyklou cestu na americkou ambasádu, kde na dlouhém setkání s velvyslancem Sparksem vysvětloval svoji platformu. V případě svého zvolení Ydígoras řekl mj., že by povzbudil co možná nejvíce soukromé podnikání a zlepšil informovanost týkající se programu americké pomoci. Dále slíbil například podporu ORIT a zdůraznil důležitost "eliminace psychologie třídního boje." V otázce ozbrojených sil Ydígoras slíbil reorganizaci policejních sil podle nejnovějších standardů a vyslovil přání zachovat vojenské privilegia, zajistit adekvátní armádní penze a dát armádě hlas ve výběru ministra obrany a náčelníka štábu. Na závěr ambasadorovi potvrdil jeho přátelství ke Spojeným státům a připomněl mu, že jeho byli vzdělány na amerických školách.[148] Američané se sice stále obávali jeho nepředvídatelnosti, nicméně americká ambasáda nakonec podpořila Ydígorase, protože se jevil jako dost populární, aby zvítězil, přičemž by navíc jako prezident podporoval řád. Konzervativci v Guatemale očekávali, že generál se mnohem tvrději než Castillo Armas vypořádá s komunisty a levicovou opozicí. Chudina také podporovala generála, zejména pro jeho pohotovost a schopnost jednat.

Guatemalský kongres vypsal prezidentské volby na 20. října 1957. Spojenými státy nejvíce podporovaná MDN rozjela několik dní před volbami rozsáhlou kampaň a využila přitom samozřejmě veškeré vládní zdroje, aby maximalizovala svou podporu mezi voličstvem. Americká ambasáda se samozřejmostí sobě vlastní předpovídala bezkonkurenční vítězství MDN. Ovšem když kandidát této strany Ortiz Passarelli

obdržel téměř dvakrát více hlasů než Ydígoras, volby se rychle zvrtly do násilných rozepří. Hned po prvním dnu voleb totiž Ydígoras sezval přibližně deset tisíc příznivců a požádal je, aby následující den, pokud bude volební podvod pokračovat, zahájili tzv. protestní stávky vsedě (sit-down strike). Demonstranti se druhý den ráno sešli před Národním palácem, jejich pozice ovšem ve velkém zaujmuli členové PR, kterým bylo odepřeno právo hlasovat pro Méndeze Montenegra. Po policejním zákroku pak byl vyhlášen třicetidenní stav obležení, aby se zamezilo dalším demonstracím.[149] Nastálou patovou situaci "vyřešilo" zhruba osmdesát důstojníku, kteří napochodovali do Národního paláce a nahradili prezidenta Gonzáleze Lópeze tříčlennou juntou vedenou plukovníkem Oscarem Mendozou Azurdiou. Guatemalský kongres následně vyslal delegaci s úkolem konzultovat plán nahradit prozatímního prezidenta Gonzáleze druhým v pořadí za Gonzálezem, Guillermem Floresem Avendaňem. Delegace sdělila velvyslanci Sparksovi, že po několika jednáních s Ydígorasem, všechny strany souhlasily s tímto plánem, ale bylo zapotřebí vědět, zda Eisenhowerova administrativa preferuje ústavní nebo "de facto" vli tak ádu v Guatemale. Sparks je ujistil, že americká vláda upřednostňuje civilní správu. Velvyslanec Sparks později také uvedl, že by Ydígoras pravděpodobně vyhrál nové volby a domníval se, že generál, navzdory několika chybám, by byl nejlepší antikomunistickou alternativou za Otize Passarelliho.[150]

Do dění se ovšem zapojil také další diktátor, nikaragujský Anastasio Somoza, který chtěl využít volební krize k invazi do Guatemaly, kde chtěl podle jeho slov zabránit převzetí moci komunisty. Washington, i když dříve vítal Somozu jako toho, který vypomáhá s dozorováním dění ve Střední Americe, nicméně v této krizi ostře varoval Somozu, aby se nevměšoval jakkoli do záležitostí guatemalských voleb. I když Somozovy hrozby byly spíše jen blafováním, donutily americké ministerstvo zahraničí okamžitě jednat. Ministr Dulles, rozzuřený, že Ydígoras "hrál s levičáky a komunisty", aby "docílil vlastních politických ambicí," varoval generála a vojenskou juntu, že "guatemalská vláda s nejnepatrnějším komunistickým kazem by nesmírně poškodila americkou pozici ve světě."[151] Několik hodin poté mu v odpovědi velvyslanec Sparks, který osobně intervenoval, po jednání a přednesení požadavků Eisenhowerovy administrativy všem zúčastněným sdělil, že junta a Ydígoras nakonec souhlasili s anulováním předchozích voleb, uspořádáním nových voleb a dosazením Florese Avendaňa prozatímním prezidentem. Uklidněný Ydígoras následně odeslal přes dva tisíce zklamaných demonstrantů od Národního paláce.[152]

Před druhými volbami, které měly definitivně rozhodnout o tom, kdo bude nástupcem Castilla Armase, musela opět Eisenhowerova administrativa zasahovat v několika záležitostech, jež mohly ohrozit jejich konečné cíle v těchto volbách. První z nich bylo odstoupení předáka MDN a hlavního kandidáta Ortize Passarelliho, který oznámil Sparksovi nepokračovat v kandidování, protože zprávy o volebním podvodu zdiskreditovaly jeho stranu. Passarelli uvažoval o svržení prozatímní vlády a ustavení vojenské vlády, ale zavrhl tento plán poté, co ho Sparks varoval, že by pokus o převrat rozdělil armádu a obnovil chaos. Namísto něj tudíž nastoupil do čela kandidátky MDN velvyslanec v USA, generálporučík José Luis Cruz Salazar. Představitelé Spojených států považovali tohoto muže za ideálního kandidáta MDN. Důvodem jejich optimismu byl fakt, že Cruz Salazar získal vojenský výcvik ve Spojených státech a pomohl americké ambasádě v roce 1954 předat moc ze strany vojenské junty do rukou Castilla Armase a hlavně slíbil pokračovat ve "středové" politice Castilla Armase, včetně pozvolné agrární reformě, kontrolovanými odbory a zárukami pro soukromé korporace.[153]

Dalším faktorem bylo to, že říjnová dohoda mezi Ydígorasem a juntou o nových volbách neurčila ani jejich datum, ani nevyřešila kontroverzní situaci týkající se statusu PR. Ohledně datumu určovala guatemalská ústava to, že volby musí být uspořádány do čtyř měsíců po červencovém zavraždění Castilla Armase. Guatemalský kongres však volby posunul na 19. ledna 1958, a to z důvodu, aby strany jako křesťanští demokraté a PR (předpokládal obnovu možnosti účastnit se) měly dostatek času uspořádat své kampaně. Kongres také doufal, že prodloužené období by ospravedlnilo předchozí říjnové vření.[154]

Potencionální kandidatura PR nadále americké kruhy znervozňovala, a to i po opakovaných prohlášeních vůdců strany, že nebudou oponovat Spojeným státům nebo jejich zájmům. V rámci kampaně navíc pokračoval hlavní kandidát PR Méndez Montenegro v distancování své osoby od Arbenza a Arévala a trval na tom, že jeho administrativa by respektovala zákony týkajících se ochrany zahraničních investic. Eisenhowerova administrativa se však již rozhodla jít proti němu. Když si v prosinci 1957 PR definitivně zvolila Méndeze Montenegra jako svého prezidentského kandidáta, ministr Dulles předpovídal množící se problémy amerických společností v Guatemale pod případnou vládou PR. Dullesovi tuto předpověď demonstrovala podpora strany pro stávkující dělníky v železniční korporaci IRCA, což mělo znamenat, že PR měla v sobě příliš mnoho levicových tendencí.[155] Prakticky v tom samém čase Spojené státy zjistily, že pokusy odepřít PR účast ve volbách by mohla spustit opět vlnu protestů, které by

mohlo být těžké potlačit. Tento předpoklad se brzy naplnil, když volební komise opětovně odmítla PR poskytnout legální postavení, protože členové strany byli nadále vedeni na černé listině. PR pak v důsledku tohoto kroku vyhlásila, že bude iniciovat občanskou válku. Americké velvyslanectví tudíž doporučilo Washingtonu, že by bylo lepší povolit registraci PR než riskovat další nepokoje. Se stejným závěrem přišla pak i CIA, což naznačilo prozatímnímu prezidentu Floresu Avendaňovi, že by měla být povolena účast PR, doufajíc zároveň v odebrání hlasů straně Redención (Ydígoras). Na počátku prosince nakonec vláda Florese Avendaňa podlehla vzrůstajícím tlakům v této záležitosti a ministr vnitra následně odstranil jména vůdců PR z černé listiny, čímž tak volební komise mohla připustit PR k volbám.[156]

S konečným připuštěním PR k volbám, se Eisenhowerova administrativa zaměřila jiným směrem a započala vystupňovávat své snahy alespoň zabránit návratu komunistického exilu, který se po smrti Castilla Armase začal postupně vracet do Guatemaly. Politický exil se navracel do Guatemaly zprvu pomaleji, později ve velkém počtu. Náměstek ministra zahraničí pro meziamerické záležitosti Roy R. Rubottom instruoval v této souvislosti ambasádu v Guatemale, aby napomáhala vládě v identifikování komunistů a dalšího "nežádoucího politického exilu" tak, aby mohli být dotyční legálně odmítnuti vstoupit do Guatemaly. Často se "nejedná sice přímo o komunisty, ale o neregistrované komunisty, tedy těch, kteří nejsou oficiálními členy, nicméně jsou i tak nebezpeční, možná ještě víc a mohou tak dál zastupovat zájmy mezinárodního komunismu v Guatemale."[157] Dullesovo ministerstvo následně sdělilo Floresu Avendaňovi, že kdyby Guatemala doufala ve "znovuzískání příznivého klimatu pro investice", musela by demonstrovat, že by mohla udržet komunisty pod kontrolou a "zabránit jakékomukoliv komunistickému nakažení uvnitř své vlády."[158] Americká nátlaková taktika nicméně pouze vyvolala další vzdor. Mnoho představitelů guatemalského kabinetu i armády totiž podporovali více liberální exilovou politiku. Flores Avendaňo veřejně prohlásil, že americký tlak zveličuje komunistickou hrozbu v Guatemale, načež tento projev podpořil dokonce i šéf policie José Bernabé Linares, nechvalně známý z mučení komunistických vězňů. Prezident také zdůraznil, že jeho vláda "by netrestala ty, kdo přemýšlí jako komunisté, pouze ty, kteří konají jako komunisté."[159] Pokračující posedlost amerického ministerstva zahraničí komunistickou hrozbou silně zdeformovalo posléze i jeho politický úsudek o guatemalských vůdcích. Ministr Dulles například informoval ambasádu, že "nedostatek porozumění" Florese Avendaňa týkající se komunistické hrozby naznačoval, že prezident sám byl ve spojení

s levicovými skupinami.[160] Dulles také velmi zveličil sílu Montenegrovy PR. Ignorujíc předpoklady ambasády, že PR by ve volbách prohrála, ministr přesto na začátku roku 1958 varoval Kongres, že Méndez Montenegro, podporovaný koalicí "těžce infiltrovanou komunisty," se bude účastnit voleb "bok po boku" s Cruzem Salazarem.[161] Vystrašeni nepotvrzenými vyhlídkami na vítězství PR, představitelé Dullesova ministerstva připomněli opět všem v Guatemale, že pouze vláda bez "komunistického kazu" by byla způsobilá pro americkou hospodářskou pomoc.

Několik dní po hlasování, které proběhlo 19. ledna, ministr Dulles oznámil NSC, že pokud by žádný z třech vedoucích kandidátů nezískal majoritu, pak měl o výsledku rozhodnout guatemalský Kongres. Dulles shrnul pozici ministerstva zahraničí tak, že "Spojené státy by měly spolupracovat buď s pravicovým (Ydígoras - Redención) nebo středovým kandidátem (Cruz Salazar - MDN), kterého ostatně podporujeme; ale naše obava je ta, že zvolení pravice by vyprovokovala silnou reakci ze strany levice a tím pádem více nepokojů."[162] To prokazuje, že se Dullesovo ministerstvo stále nevzdalo naděje, že by Cruz Salazar porazil Ydígorase.

Tři dny po hlasování, tedy 21. ledna, totiž Ydígoras vedl nad svým úhlavním sokem Cruzem Salazarem o více, než 40 tisíc hlasů, nicméně následný vývoj ukazoval, že by generál nezískal potřebnou většinu, která by mu garantovala prezidentský úřad bez kongresové arbitráže. Jak vycházely v daném týdnu nejnovější výsledky, tak každá strana hrozila demonstracemi na podporu svých kandidátů. K těmto hrozbám a celkovému vzrůstu napětí významně přispěl i americký tisk, když v jednom článku uvedl, že americká ambasáda nebyla schopna v průběhu voleb přesvědčit mnoho Guatemalčanů o své neutralitě. Cruz Salazar se podle tohoto článku stal známým jako "Washingtonský kandidát" a hlasy pro Ydígorase tak reprezentovaly hlasy proti Spojeným státům.[163] Dokonce i velvyslanec Sparks soukromě připustil, že Cruz Salazar "nosí Washingtonskou visačku." Ustaraný Sparks poté také oznámil Washingtonu, že "neovladatelný dav vyvolává uvnitř i vně kongresové budovy anti-americká hesla."[164]

Představitelé Spojených států velmi vážně podcenili odpor tvořený oblíbeným podezřením, že Spojené státy ovlivňují volby. Ti nakonec došli k závěru, že mír bude obnoven jedině tak, že by Cruz Salazar uznal vítězství Ydígorase. Sparks a CIA nezávisle na sobě pak tlačily Cruze Salazara, aby se stáhnul. Oba odpůrci následně uzavřeli pakt o dvou dohodách, a to jedině pro oficiální účel. V první konstatovali, že kdokoli z nich vyhraje, ustaví antikomunistickou vládu; garantuje univerzitní a samosprávnou autonomii; podpoří zformování odborů a nebude pronásledovat politické

strany a vůdce (kromě extrémní levice). Ve druhém pak Cruz Salazar souhlasil se stažením z prezidentské kandidatury výměnou za Ydígorasův slib, že jmenuje tři členy MDN do jeho vlády.[165] Dohoda ulehčila napětí, přesto krize trvala. Několik stran a jedinců protestovalo, že je Cruz Salazar i Ydígoras bez ohledu na ně vyloučili z vyjednávání. Například se objevily zvěsti, že PR plánovala organizaci šedesátitisícové demonstrace, pokud by se Ydígoras pokusil manévrovat s Kongresem tak, aby ho zvolil prezidentem. Ydígoras v odpovědi slíbil oplatit stejnou mincí a přivést 240 tisíc demonstrantů. Americké ministerstvo zahraničí bylo podobnými značně zvěstmi znepokojeno, hlavně tím, že by občanské nepokoje mohly poskytnout prozatímnímu prezidentu Floresi Avendaňovi záminku pro uchopení moci.[166]

Naštěstí pro Eisenhowerovu administrativu se žádný z podobných scénářů nenaplnil. Vůdci PR uznali, že další demonstrace by byly marné, protože Washington již uznal volební výsledek. Ydígoras vyhrál volby se zhruba šedesátitisícovým rozdílem před druhým Cruzem Salazarem, třetí nakonec skončil Méndez Montenegro. Protože však nikdo nezískal majoritu, o definitivním výsledku rozhodl kongresový hlas. CIA v této souvislosti raději podplatila několik členů guatemalského Kongresu, aby hlasovali pro Ydígorase, což se také 12. února stalo v poměru 40 ku 18 hlasům ve prospěch Ydígorase.[167]

Eisenhowerova administrativa sice nedosáhla dílčího cíle, kterým bylo vítězství Cruze Salazara, resp. kandidáta "armasovské" MDN, nicméně i tak měla několik důvodů k radosti. Představitelé Spojených států zvládli zkušeně sedmiměsíční krizi, vzhledem k politickým problémům, které vyvřely na povrch již krátce po zavraždění Castilla Armase. Úspěšně zabránili armádě chopit se moci a odradili Trujilla a Somozu od vpádu do Guatemaly. Spojenými státy sponzorovaný smír mezi Ydígorasem a Ortizem Passarellim (prvním kandidátem MDN) předešel nepokojům, které doprovázely volby z října 1957. Washington rovněž mohl nést zodpovědnost za sjednocení antikomunistů proti PR ve volbách z ledna 1958.

Na druhou stranu ovšem toto vítězství Eisenhowerovy administrativy mohlo být považováno jako slabé. Jak již bylo uvedeno, Ydígoras nebyl Spojenými státy preferován. Byl silně podporován extrémním pravicovým elementem země. Mnoho předních činitelů jeho hnutí (Redención) bylo prominenty diktatury Jorge Ubica (1931-44), kteří prostřednictvím Ydígorase doufali v návrat "starých dobrých časů" Ubicovy éry. Při pohledu zpět do doby těsně před odstraněním Arbenza zjistíme, že když CIA uvažovala o Ydígorasovi pro roli "osvoboditele", Dullesovo ministerstvo vetovalo tento

výběr pro přílišné autoritářství a extrémně-pravicové myšlení. Spojené státy se sice akceptovaly jeho vítězství a počítaly s tím, že se pokusí podporovat Ydígorase u moci a učinit jeho úřad užitečným pro Guatemalu i pro sebe, nicméně Ydígoras, jak ukáže take následující pasáž, nikdy zcela nevěřil jejich podpoře. Eisenhowerova administrativa tak tímto potvrdila předchozí přesvědčení v Guatemale, že Spojené státy by přijmuly jen ty politické režimy, které se bezvýhradně plazily směrem k Washingtonu.

Směrování generála – prezidentství Miguela Ydígorase Fuentese

V kontextu guatemalské historie Ydígorasova administrativa sice reprezentovala vládu, která byla zvolena pravděpodobně v nejférovějších volbách, nicméně nově zvolený prezident brzo prokázal, že byl daleko více nedokonalý instrument pro splnění amerických účelů a předpokladů, než Castillo Armas. Historické prameny ukazují, jak velkou frustraci během Ydígorasova období zažívala Eisenhowerova administrativa a její představitelé v souvislosti s ovlivňováním a řízením kontrarevoluce. Nespočet překážek stál v cestě americké politice v Guatemale. Eisenhowerova administrativa například ještě jednou selhala ve snaze přesvědčit guatemalskou vládu zamezit návratu exilu nebo alespoň odsoudit ty, kteří se o návrat do země pokusili. Ydígorasův okázalý a nevypočitatelný styl značně vyvedl z míry zejména ty americké diplomaty, kteří byli zvyklí jednat s podlézavými představiteli "závislých" států. Generálova střídavá manipulace s hrozbou komunismu a guatemalského nacionalismu držela Washington nepřetržitě v dohadech, jaký bude jeho další krok. Americkým snahám kontrolovat guatemalskou politiku bránila také neschopnost antikomunistů sjednotit se za Ydígorasem. Nekompetence a korupce rovněž navíc sebrala prezidentovi mnoho jeho přívrženců. Když dělníci, rolníci, studenti a učitelé demonstrovali proti vládní politice, Ydígoras často odpověděl jen represemi.

NSC v roce 1954 správně předpověděl, že nacionalismus v Latinské Americe v druhé polovině 50. let výrazně zesílí.[168] V Guatemale Spojené státy zacházely s nacionalismem, jako by byl inspirován celý komunisty, tudíž velmi zveličovaly roli komunistické PGT v souvislosti s organizováním protestů. Ve skutečnosti to bylo selhání Ydígorase samotného, které pobízely k občanským nepokojům. Před tím, než nastoupil do úřadu, učinil generál mnoho závazků včetně slibů, že bude respektovat ústavu, legalizovat odbory, garantovat svobodu projevu, ukončí policejní brutalitu, poskytne univerzitám větší autonomii a bude bojovat s chudobou. Ydígoras naopak popřel

následně každý z těchto slibů a namísto toho pokračoval v kontrarevoluci započatou Castillem Armasem.

První cesta Ydígorase, poté co ho jmenoval guatemalský Kongres, vedla samozřejmě do Washingtonu, kam by pozván Dullesovým ministerstvem spolu s dalšímy nejvyššími představiteli vlády. Zástupci ministerstva zahraničí vysvětlili prezidentu Eisenhowerovi jeho cestu tím, že tato krátká informační návštěva Ydígorase "by sloužila k posílení proamerického postoje nového prezidenta a mohla by mít užitečný efekt na další orientování jeho vládní politiky."[169] Ydígoras pochopitelně uvítal příležitost lobovat za zvýšení americké pomoci a získat pro sebe příznivou publicitu.

Ydígoras využil cestu do Washingtonu také, aby zobrazil sebe raději jako progresivního latinskoamerického demokrata než reakcionářského diktátora. Například v otázce přístupu k exilu, což byl jeden ze stěžejních bodů guatemalsko-amerických vztahů, Ydígoras zdůraznil, že většinu aktuálního exilu, který opustil zemi během všeobecné paniky vytvořené invazí v roce 1954, nepovažuje za skutečné komunisty. Tento exil označil jako bezvýznamné kolaboranty Arbenzova režimu a přirovnal je k francouzským kolaborantům z Vichy během druhé světové války. Závěrem konstatoval, že jeho vláda bude tolerovat svobodné odbory, ale jen za předpokladu, že komunisté neinfiltrují jejich vedení.[170]

Ydígorasovi se jeho záměr vydařil, alespoň co se týče zanechání pozitivního dojmu ve Spojených státech, analytici ministerstva zahraničí totiž po jeho odjezdu velebili jeho antikomunismus a pro-americké postoje, navíc podpořili jeho silný přístup k vládnutí, který, jak věřili, podle všeho "tolik Guatemalčanů, jak se zdá, chce."[171] Dullesovo ministerstvo navíc považovalo jeho návštěvu za triumf v oblasti public relations. Pozitivní reakce se objevily pochopitelně i v americkém Kongresu, kde se po Ydígorasově odjezdu mluvilo především o tom, že "vyhlídky na prosperitu jsou nyní na dobré cestě."[172] Tyto líbánky nicméně měly jen krátkou životnost. I když se totiž Eisenhowerova a Ydígorasova administrativa mohly v zásadě shodnout na otázce antikomunismu jako hlavním tématu, v definování a zacházení s otázkou komunistickém hrozby se významně rozcházely.

K tomu dozajista přispěl i bezpočet zpráv, které nebyly tak optimistické jako členové amerického Kongresu či ministerstva zahraničí. Již necelý týden po prezidentské volbě, několik novin informovalo americké diplomaty, že Ydígoras byl například "prakticky senilní."[173] Dokonce i Ydígorasovy přívrženci se obávali, že president vykazuje příznaky "mentální nevyrovnanosti." Ambasador Lester D. Mallory, který nahradil Edwina J.

Sparkse ve funkci v lednu 1958, rovněž uchovával hluboké výhrady k Ydígorasovi. V Mallorově zprávě do Washingtonu popsal Ydígorase jako "velmi mazaného, velmi politicky zkušeného, oslňujícího řečníka, autoritářského a nevypočitatélného." V této souvislosti upozornil, že dostat Ydígorase do pozice, aby se řídil pokyny ambasády, bude vyžadovat značné úsilí a snahu. Velvyslanec odhadoval, že přestože to bude náročná cesta, americké zájmy zůstaly "mnohem lepší, než šance dost dobře dopadnout v dlouhém běhu." Ve snaze zabránit "levicovému pronikání" velvyslanec navrhl, že by mu mělo být umožněno přesvědčit Ydígorase o přijetí ambiciózního rozvojového programu zahrnující ho reformu daně z příjmu, odborovou legislativu, školskou reformu a výnosovou diversifikaci.[174]

Malloryho návrhy následně schválili představitelé Dullesova ministerstva, z části proto, protože se obávali, že případný nulový hospodářský růst během Ydígorasovy vlády by posílil opozici. Představitelé Spojených států si nemysleli, že by komunistická PGT vážně ohrozila bezpečnost jeho vlády, ale obávali se, že by komunisté mohli infiltrovat guatemalskou společnost tak, jak to udělali během deseti let jara (1944-1954). Zpravodajské zprávy odhadovaly počet členů komunistické PGT na zhruba čtyři stovky, přičemž ale poznamenaly, že měla strana přibližně pětkrát více sympatizantů. Tato zpráva také spekulovala, že by komunisté neuchopili pravděpodobně moc pomocí převratu, ale spíše infiltrováním nějaké místní strany.[175]

Tyto analýzy Dullesova ministerstva potvrdily i další složky Eisenhowerovy administrativy jako například Výbor pro koordinaci operací (OCB - Operations Coordination Board) při NSC, který doporučil Spojeným státům, že by měly "ukázat komunismus jako mezinárodní konspirační hnutí, které není charakteru lokální levicové strany, ale spíše nástrojem sovětského imperialismu." Výbor dále uvedl, že Partido Revolucionaro (PR), která se účastnila voleb pod vedením Méndeze Montenegra, reprezentuje ukázkový příklad tohoto nebezpečí. OCB rovněž informoval NSC, že předvolební kampaň v roce 1958 znovu povzbudila "extrémní levici a komunistická uskupení," které "nyní získaly silnou pozici na guatemalské politické scéně." Zpráva končí s tím, že tímto PR vystřídala PGT, která ustoupila do illegality, jako politickou stranu, které se Washingron nejvíce obával.[176]

Ydígoras se také spoléhal na antikomunismus, ale z jiného důvodu. Často sice pořádal štvanice na jeho rudé politické oponenty, jako například PR, ale na druhou stranu nebránil návratu exulantů. Manipulace Ydígorasovy a Eisenhowerovy administrativy, které měly rozdílné cíle vyústily nakonec ve střet o osud exilu. Když Ydígoras tento střet

časem vyhrál, dokázalo se opět ještě jednou, že guatemalský nacionalismus mohl příležitostně vzdorovat americké hegemonii.

Pokud se změříme na předchozí odstavec detailněji, tak Ydígoras se snažil odvrátit pozornost od otázky vypořadání se s exilem a v souvislosti s tím i komunistickou hrozbou podle amerických představ způsobem ve smyslu přísloví - lepší vrabec v hrsti, než-li holub na střeše. Prezident totiž dobře věděl, že Eisenhowerova administrativa nabídne hospodářskou pomoc jeho vládě jen v případě, že vytvoří dostatečný tlak a že bude mít pevně pod kontrolou zmíněnou komunistickou hrozbu. Jenomže Ydígoras odolával, jen aby získal domácí prestiž ustupováním guatemalskému veřejnému mínění, které požadovalo, že všem exulantům bude zaručeno právo na návrat domů. Během jeho návštěvy ve Washingtonu v únoru 1958 Ydígoras sice veřejně prohlásil, že nedude dovoleno komunistům navrátit se, nicméně soukromě americkým představitelům sdělil, že "komunistům by mělo být dovoleno vrátit se do Guatemaly, kde by ovšem byli drženi pod přímým dohledem." V této souvislosti je pikantní to, že Ydígorasova vlastní žena byla v čele občanské organizace zabývající se repatriacemi exilu.[177]

Ydígoras se pokoušel následně odvrátit pozornost otázky exilu různými cestami, které měly v několika případech opačný význam. Jednou to bylo falešné obvinění guatemalského exilu z planování invaze z Belize, podruhé se pokusil obvinit ve veřejném projevu k národu domácí Nejvyšší soud za poskytnutí útočiště komunistům ve 193 případech, které ovšem soud jednoduše odmítl tím, že rozhodoval 38 případů exulantů. Ydígoras poté například publikoval jeho senzační nařízení pohraniční policii, aby střílela po všech exulantech, jestliže se z Mexika pokusí ilegálně vrátit.[178] V únoru 1959 úplně naopak a k překvapení všech pozval veškerý exil, aby opětovně zažádal o znovupřijetí. V polovině března se Ydígoras ovšem opět obrátil proti exilu. Obvinil "Arbenzisty" a bývalého prezidentského kandidáta MDN Ortize Passarelliho z konspirování invaze do Guatemaly z Mexika. Ortiz Passarelli, obvykle anti-Arbenzista, následně zesměšnil toto obvinění. Vláda se následně pokusila zachovat tvář tvrzením, že rozbila konspiraci ještě předtím, než mohla být uskutečněna.[179]

Celkově tak můžeme tvrdit, že Ydígorasovo kličkování v otázce exilu má jednoduché vysvětlení. Nejpravděpodobněji jeho ambivalence k přístupu k exilu reflektovala střídavé tlaky z Dullesova ministerstva a guatemalských nacionalistů. Také se mohl pokoušet zbavit se oponentů zdáním, že jedná iracionálně. V každém případě se ukázalo, že se Ydígorasova administrativa nikdy nezabývala guatemalským exilem tak často nebo tak usilovně, jak si Spojené státy asi přály. Prezident rychle zjistil, že hrozby Washingtonu

odříznout hospodářskou pomoc představovaly pouhé blafování. Guatemala totiž v letech 1957-1960 pokračovala v získávání milionů dolarů americké pomoci. Ministerstvo zahraničí si navíc uvědomilo, že nemohlo zamezit exilu návratu a že bylo daleko důležitější podržet Ydígorase, než riskovat podkopání jeho pozice stáhnutím zmiňované pomoci.[180]

Otázka přístupu k exilu a výmýcení komunismu jako takového zřetelně ukázalo, že představitelé obou administrativ se nemohli již více shodnout na lepší taktice pro vedení guatemalské politiky, než se ukázalo na politice právě směrem k exilu. I když pochopitelně Dullesovo ministerstvo chtělo udržet Ydígorase u moci, obávalo se přesto, že generálovy silně pravicové tendence by mohly vyprovokovat reakci, která by mohla vynést levici zpátky k moci. Už několik měsíců poté totiž, co Ydígoras převzal úřad, tak analytici amerických zpravodajských služeb poznamenali, že konzervativní schůzky kabinetu již vzaly v pochybnost jeho předvolební závazky sledovat "umírněný kurz." Ydígorasova budoucnost tak závisela na tom, na kterou cestu se měl vydat. Kdyby přijal onu konzervativní politiku, mohl by podle analytiků mít "něco menšího, než třeba jen šanci dostát první poloviny jeho volebního období." Kdyby naopak přijal za svoji onu umírněnou politiku a americkou pomoc s tím, jeho šance přežít ve svém úřadě by byla 50 na 50 a lépe. V jejich usuzování však nevzalo americké úřednictvo v potaz, že jejich vlastní tlak na Ydígorase, aby sledoval pro-americkou politiku, takovou jako v případě předcházení návratu emigrantů, mohlo pouze vystupňovat generálovu konzervativní reputaci. Jako administrátoři, kteří neochvějně věřili v panamerikanismus – tedy v to, co je dobré pro Spojené státy bylo dobré i pro Guatemalu – tudíž nemohli vyzkoumat rozpory v jejich vlastní politice.[181]

Ydígoras konfrontoval široký výběr politické opozice, protože křehká povolební koalice, kterou v rychlosti sestavil, aby získal prezidentství, mu nezaručila kontrolu guatemalského Kongresu. Ydígorasova strana, Redención, kontrolovala pouze 15 z 66 křesel v Kongresu. Ze zbytku 22 křesel náleželo MDN, 9 Democracii Cristiana Guatemalteca (DCG – Křesťanská demokratická strana), 6 držela PR a zbylý počet křesel náležel nezávislým nebo malým stranám. Vůdci MDN hlasovali při kongresové volbě prezidenta pro Ydígorase, a to proto, aby se dostali z bezvýchodné situace, která nastala při volbě v roce 1958, ale nevzali v úvahu zvažovat pakt mezi Ydígorasem a jeho hlavním soupeřem, Cruzem Salazarem – kandidátem MDN.[182]

Eisenhowerova administrativa ovšem pilně monitorovala zejména PR, která se zdála podle ní již od voleb největší hrozbou pro Ydígorase. Například první tajemník

amerického velvyslanectví v Guatemale Juan L. Gorrel tvrdil, že v posledních volbách volili PR intelektuálové a sociálně slabé vrstvy hlavně kvůli tomu, že si PR asociovali s deseti lety jara, tedy doby, kdy "touha po národním hlasu zapustila silné kořeny mezi guatemalskou pracující třídou." Voličský "intenzivní odpor" z "Osvobození 1954" také stál MDN (strana Castilla Armase) mnoho voličských hlasů. Gorrel odhadoval, že více než třetina guatemalských voličů sympatizovala s PR. Nejznepokojenější pak podle něj bylo, že vliv PR se rožšířil hluboko do nitra guatemalské armády. Podle zdrojů velvyslanectví, nejméně 70 procent příslušníků ozbrojených sil podporovalo PR.[183]

Velké popularita PR vedla americké ministerstvo zahraničí k tomu, aby doporučilo užití propracovaných prostředků k udržení Ydígorasovy levicové opozice pod pečlivým dohledem. Nicméně generál si nebral žádné servítky, co se týče přijímání beskrupulózních taktikách k zničení jeho oponentů. Například v květnu 1958 prezident pokusil kooptovat vůdce PR přispěním 20 tisíc dolarů jejich straně nebo podle MDN Ydígoras také připustil přijetí mnoha požadavků PR jako pozemkové a vzdělávací reformy nebo perzekuce členů MDN. Ovšem Ydígoras učinil o měsíc později dramatický obrat, když započal očerňovat PR jako komunistickou frontu. Prvním krokem byla například snaha zabránit právu PR kandidovat jejich členům do jednotlivých výborů, přičemž koalice rovněž žádala volební tribunál o zrušení registrace této strany. Zároveň Redención představil v guatemalském Kongresu rezoluci ve snaze ustavit výbor k prošetření komunistických aktivit v Guatemale, včetně PR, přičemž podle sdělení nejmenovaného delegáta chtěli ostatní kolegové imitovat americký Kongres a jeho výbor Sněmovny reprezentantů pro neamerickou činnost. Rezoluce nakonec byla schválena počtem 38 hlasů ku 5. Velvyslanec v Guatemale Mallory ve své zprávě ministru Dullesovi v rakci na toto dění sdělil, že Ydígoras tímto krokem rozehrál "drastický a kontraproduktivní" pokus postavit PR mimo zákon, přičemž zároveň upozornil ministra, že útok na PR by mohl ve skutečnosti posílit komunistický vliv spojením "umírněných a extrémních elementů."Volební tribunál registraci PR nakonec nezrušil, jak se Mallory obával, ale Ydígorasovy vyzývavé a vzdorovité akce avizovaly velvyslanci, že se nemohl spoléhat na generála, aby mírnil své útoky na jeho politické oponenty.[184]

Ydígoras také ovšem stál před hrozbami z pravé strany politického spektra. V polovině května 1958 se MDN chytila příležitosti poskytnuté Ydígorasovou návštěvou Kostariky, aby začali konspirovat proti vládě. Jeden z vůdců MDN Miguel Ortiz Passarelli, vítěz anulovaných prezidentských voleb z října 1957, navštívil o měsíc později představitele ambasády, aby je informoval o plánu jeho strany na dvoufázový

komplot k svržení vlády. I když Ydígoras brzy plán konspirace zjistil, nedal vůdce MDN kupodivu uvěznit, ale pokusil se "koupit" jejich spolupráci, což schválil i velvyslanec Mallory, doufajíce, že Ydígoras "by sebral značnou část centristické skupiny MDN radši sebou, než dovolit jim posunout se směrem doleva."[185]

Ydígorasův pokus uplatit MDN nakonec selhal. Jak se zvěsti o převratovém komplotu přiblížily k Washingtonu, představitelé Dullesova ministerstva si uvědomili, že politický konsenzus, který tak tak existoval na začátku Ydígorasovy administrativy, se rozložil. Ministerstvo zahraničí hledalo v souvislosti s guatemalskou rostoucí nestabilitou nějaké schůdné řešení, ale to se nadařilo, protože nemohlo najít spolehlivé antikomunistické spojence. K tomu pochopitelně přispěla i zpráva ambasády, že Ydígorasova politika vnesla nedůvěru mezi většinu antikomunistických stran (Redención, Partido Unificación Anticomunista, MDN a DCG), protože "téměř všichni se zdají připraveni využít tuto spornou otázku pro získání finančních a politických výhod, přičemž každá strana se pokouší zahrnout samusebe do pozornosti Spojených států jako guatemalské výrazné antikomunistické opory."[186] Jak ambasáda ještě uvedla, "nevypočitatelný" Ydígoras strávil mnoho času namísto řešení vzrůstajících problémů se svými oponenty cestováním, dohadováním se s Kongresem, vměšováním do odborových sporů, zapojením v korupci a nebezpečnými zhušťujícími guatemalskými požadavky vůči sousednímu Belize. Jako nejhorší chybu ze všeho byla ta, když Ydígoras selhal v zamezení rostoucího infiltrování komunistů PR. Koncem roku 1958, pak OCB zahrnula Guatemalu na seznam z jedné nejvíce nestabilních zemí v rámci hemisféry.[187]

V červnu 1959 odletěl velvyslanec Mallory do Washingtonu, aby byl účasten diskuse týkající se Ydígorasova rostoucího odcizení od Eisenhowerovy administrativy. Ještě než Mallory dorazil, představitelé Dullesova ministerstva krátce mezi sebou referovali tuto situaci a uvedli tři důvody Ydígorasova zjevného posunu doleva. Za prvé, generál věřil, že Eisenhowerova administrativa odmítala jeho předchozí nabídky, které by činil jako prezident, zvláště poak po posledních volbách, kdy američtí představitelé otevřeně podporovali Cruze Salazara. Za druhé, Ydígoras vinil americké úvěrové ústavy za účtování přemrštěných úrokových sazeb a za poskytnutí jen zlomku z půjčky 93 milionů dolarů, které žádal pro jeho vládu. Za třetí, Ydígorasovo znervóznění, když se americké ministerstvo obrany zdrželo několik měsíců s nákladem šesti bombardérů B-26. Popuzený těmito urážkami se měl pak Ydígoras svěřit jednomu ambasádnímu informátorovi, že "udělá cokoliv, aby zabránil Dullesovi v zacházení s ním, jak to učinil s Arbenzem."[188]

K otázce nad budoucností Ydígorase, o které diskutovali Američané, přispěla dozajista i sedmiměsíční krize ohledně výsledků voleb starosty halvního města Guatemala city. Ydígorasova krize tak dosáhla vrcholu. Zmíněná krize začala, když volební tribunál zrušil regulérní vítězství kandidáta PR Luise F. Galicha, protože údajně nedodal finanční výkaz před vypršením řádného termínu. Tribunál pak naplánoval nové volby červenec 1959, které ovšem Galich opět hravě vyhrál. Koalice vedená Ydígorasovou Redención, která prohrála, následně přinutila volební tribunál, aby anuloval volbu na základě toho, že PR spáchala podvod. Unavení z těchto zákonných zlomyslností pak lídři PR hrozili přivedením 20 tisíc demonstrantů do ulic, jestli tribunál ještě jednou popře Galichovo vítězství.[189]

Z obavy ukvapeného tvrdého zákroku vlády proti Galichovým přívržencům nařídilo Dullesovo ministerstvo představitelům velvyslanectví, aby připomněli Ydígorasovi, že jen o několik dní dříve prezident Eisenhower generála chválil za jeho přispění "demokratickým praktikám." Jakýkoliv jeho pokus potlačit PR by v rámci těchto připomínek pouze obnovilo obvinění z autoritářství a vyvolalo pouliční demonstrace, kterých by komunisté zajisté využili. Ambasáda informovala také volební tribunál a vysoké důstojníky armády, že by PR neměla být potlačena, protože "umírněná levice" reprezentuje "důležitou protiváhu" růstu komunismu. Představitelé Spojených státl tak stále odporovali otevřenému nacionalismu PR, ale uzavřeli tím, že kompletní odstranění PR by mohlo posílit "extrémisty."[190]

Volba uvázla na mrtvém bodu dokud teroristé nezačali bombovou kampaň, jejímž cílem bylo donutit Ydígorase, aby deklaroval výjimečný stav. Večer 21. července totiž explodovaly bomby u východů americké ambasády a arciskupského paláce. Vláda z těchto útoků obvinila obligátně komunisty a zatkla vůdce studentů a odborů, stejně jako členy PR. Vůdce PR Mendéz Montenegro obvinil pak vládu, že jen jednoduše hledá omluvu za anulování voleb. Privátně tento názor potvrdila i ambasáda a odpovědnost útoky dala na bedra pravicovým elementům. V polovině září 1959 ambasador Mallory předpovídal, že Ydígoras má dobrou šanci být svržen někdy kolem kongresových voleb plánovaných na konec roku.[191]

Ne každý z amerických představitelů ovšem sdílel stejný "pesimistický" pohled jako Mallory, což nakonec potvrdilo i ministerstvo zahraničí, které početnější zprávy opačného charakteru, než měl Mallory, vzpružilo ke konečnému rozhodnutí podpořit definitivně dál Ydígorase. Ministr zahraničí Christian Herter, který oficiálně v dubnu 1959 vystřídal na pozici nemocného Dullese, prohlásil, že Ydígoras vykonal "v rámci

demokratického vládnutí úctyhodnou práci"a navzdory neustálému konspirování proti němu dal všem současně nejlepší "možnou naději, že přivede Guatemalu na demokratickou stopu." Ydígoras tak dokázal přežít skrze konec druhého volebního období Eisenhowerovy administrativy. Nicméně jeho konání v souvislosti s kongresovými volbami v prosinci 1959 popřelo poznámku o generálově podpoře demokracie. Když Redención získal 25 křesel z 33, tak byl obviněn, že použil vládní fondy, aby prosadil zvolení kandidátů jeho strany. I když vláda následně potlačila demonstrace, nikoho nepřesvědčil o opaku. Zpravodajský report ministerstva zahraničí vyjádřil obavu, že zfalšované volební výsledky zakrývaly "vzestup populárního levicového vlivu." Zpráva byla zakončena tím, že guatemalská politika by pokračovala v pohybu doleva, ale s "pravicovým rušením."[192]

S rozhodnutím o pokračující podpoře Ydígorase a navzdory příležitostné rétorice o potřebě udržovat "umírněnou levici", začala Eisenhowerova administrativa usilovat o potlačení opozice dodáním vojenské pomoci pro posílení guatemalských vnitrostátních bezpečnostních oddílů. Přání Washingtonu potlačit Ydígorasovu opozici reflektovalo změněné vnímání zdrojů komunistické hrozby v Latinské Americe. Když komunisté operovali pod maskou nacionalismu, jak většina amerických představitelů věřila, potom přesunutí americké vojenské mise v Guatemale z důvodu obrany hemisféry na vnitřní bezpečnost se zdálo jistým. Navíc, Eisenhowerova administrativa využila vojenské pomoci v této záležitosti nejen na potlačení opozice, ale i na ovlivňování vládní zahraniční politiky.

Pomocným faktorem k potřebě zlepšovat vnitřní bezpečnost byla i značně nepovedená cesta viceprezidenta Richarda Nixona po Jižní Americe v roce 1958. Krátce po jeho návratu do Spojených států prezident Eisenhower ustavil vysloužilého generálmajora Williama H. Drapera, aby vedl komisi, která měla přehodnotit americký podpůrný armádní program. Draperova komise doporučila pochopitelně zvýšení vojenské pomoci Latinské Americe z mnoha důvodů. Jako první a ten hlavní byl, že latinskoamerické armády byly obvykle antikomunistické a pro tento jediný samotný důvod si zasloužily větší americkou podporu. Jako druhý důvod komise uvedla, že latinskoameričtí prezidenti potřebovali silnější armády, aby během voleb udržovali pořádek. Třetím důvodem bylo to, že prostřednictvím amerických výcvikových programů by mohli američtí armádní činitelé mít "ohromný psychologický dopad" na jejich protějšky v Latinské Americe. Na závěr komise uvedla, že dosavadní vojenská pomoc přispěla

k sociálnímu a hospodářskému pokroku v latinskoamerických zemích prostřednictvím rozvojových projektů zaměřených na zlepšení zejména infrastruktury.[193]

Od roku 1958 do roku 1960 ministerstvo obrany rozhodovalo o těchto záležitostech, stejně jako u mnoha dalších latinskoamerických zemí určených k americké vojenské podpoře podle Zákona o vzájemné bezpečnosti (Mutual Security Act). V případě Guatemaly jí Spojené státy poskytly pomoc ve výši zhruba čtvrt milionu dolarů a téměř stejnou sumu i z rezervních mimořádných fondů. Eisenhowerova administrativa za normálních okolností spotřebovala převážnou část těchto rezervních fondů na nouzovou technickou podporu, ale exekutivní složka občas označila tyto fondy jako "zvláštní pomoc" a použila je na výcvik tuzemských bezpečnostních oddílů v Latinské Americe. Jako například v červnu 1961, kdy Guatemala obdržela z těchto fondů 270 tisíc dolarů na "státní bezpečnostní opatření, zahrnující vybavení proti narušitelům veřejného pořádku a dalším procedurám v rámci vnitřní bezpečnosti."[194]

Představitelé Spojených států i přes uvedenou pomoc vyjádřili mnoho obav, které vyplynuly zejména v souvislosti s "rudou honbou" nekomunistické opozice ze strany guatemalské vlády během voleb, která podle nich poškodila vládní důvěryhodnost a podkopala rovněž důvěru veřejnosti v bezpečnostní síly v zemi. Američtí poradci se opětovně setkali při snaze řešit tento problém s velkým odporem vzhledem k jejich pokusům vybudovat policii zproštěnou jakýchkoliv vojenských a politických vlivů. Představitelé Guatemaly, jak mj. Ydígoras varoval, odmítli především ty americké poradce "ukazující jim, co dělat a kdy to dělat."[195] Ještě větší překážkou pak byla praxe Ydígorasovy administrativy dosazování politických stoupenců do klíčových bezpečnostních pozicí.

Měřeno však standardy Washingtonu, Spojené státy učinily v Guatemale určitý pokrok. Někteří američtí poradci tvrdili, že uspěli ve výcviku guatemalské policie a zlepšili zejména její techniku v boji proti výtržnostem a vzpourám. Poradce John P. Logan například hlásil, že během voleb v říjnu 1957 "udělala policie perfektní práci kontrolováním davu za použití slzného plynu a protipožárních hadic." Dále ujistil, že "policie získala prostřednictvím jejích snah vyhnout se násilí značnou prestiž", s tím, že neměla být odpovědna za smrt šesti demonstrantů. Podobná růžová hodnocení uvedli i další poradci a instruktoři, kdy například prohlásili, že vnímali veřejnou bezpečnost jako "velmi důležitý program na podporu rozvoje a stabilizace guatemalské ekonomiky a vlády." Vnitřní audit výcvikového programu například uzavřel svou zprávu tím, že guatemalská "policie je vyučována tomu, že její primární funkcí je sloužit lidem a ne je

potlačovat" a také to, že se američtí poradci pokusili "dát guatemalské policii některé myšlenky odpovídající její roli ve svobodné společnosti."[196]

Tyto optimistická prohlášení a ujištění nicméně nepřekryly záznamy nekompetentnosti a represe, které ve skutečnosti ambasáda a ministerstvo zahraničí připustily ve své korespondenci. Američtí představitelé tak sice neiniciovali tuto represi, ale obvykle ji ospravedlňovali a v některých případech nabízeli munici a vybavení na kontrolu nepokojů. Odpor k jimi vedenou kontrarevoluci, musel být zastaven, i když znamenal pošlapání občanských svobod. Typickým příkladem v této souvislosti byl zvýšený nárůst občanských nepokojů proti Ydígorasově administrativě.

Jádrem občanské odporu proti Ydígorasově vládě byli od počátku univerzitní studenti a profesoři. Studentské demonstrace v Guatemale splývaly se zmiňovanou katastrofálnícestou dobré vůle Nixona v květnu 1958, kdy v několika hlavních městech latinskoamerických zemí rozhněvané davy házely na viceprezidenta kamení, proklínaly ho, plivaly na něj a štvaly ho. Nixon sice neměl naplánovanou cestu do Guatemaly, ale studentské noviny neustále publikovaly fiktivní rozhovor s průměrným guatemalským občanem, "který sbíral kamení a ostřil klacky." Velvyslanec Mallory poznamenal, že tento novinový příběh měl za účel varovat Miltona Eisenhowera, který plánoval návštěvu Guatemaly jeho misi dobré vůle v polovině června. Mallory v této souvislosti doporučil ministerstvu zahraničí odložit Eisenhowerovu návštěvu, protože ambasádní personál považoval guatemalské bezpečnostní síly za nedůvěryhodné a nespolehlivé.[197] Ředitel CIA Allen Dulles rovněž přiznal pravděpodobnost, že velké demonstrace by narušily Eisenhowerovu cesta informoval ministra zahraničí, že Guatemalčané měli značnou zlost na Spojené státy, včetně "údajné roli Spojených států ve srvžení Arbenza, americké podpory latinskoamerických diktatur a amerického ekonomického imperialismu tak, jak byl v myslích lidí symbolizován společností United Fruit Company a dalšímy podniky." Doporučil také ministru Dullesovi, že "komunistům v Guatemale by nečinilo žádné obtíže vyhledat horlivé lidi ochotné demonstrovat proti Spojeným státům."[198]

Tyto zprávy se potvrdily, když Milton Eisenhower nakonec přiletěl na konci července 1958 do Guatemaly. V ten čas vstoupil pravděpodobně do nejvíce anti-americké země ve Střední Americe. Eisenhower okamžitě uspořádal tiskovou konferenci, kde odmítl veškerá obvinění studentské asociace z amerického opatrovnictví v Guatemale. Bez obalu všechny ujistil, že Spojené státy nepodporují žádné diktátory, ale "úzkostlivě pozorovaly" politiku neintervenování od doby Meziamerické konference v Montevideu v roce 1933. Eisenhowerovy proklamace zněly zvláště neupřímně těm v Guatemale, kteří

měli podezření, že CIA řídila a financovala intervenci z roku 1954. Navzdory tomu, co Eisenhower věděl nebo skrýval o roli CIA v Guatemale, nevzal na vědomí předchozí projevy americké hegemonie v Latinské Americe.[199]

Milton Eisenhower měl obecně velmi nízké mínění o latinskoamerických studentských revoltách. V jeho memoárech například prohlásil, že "mnoho z latinskoamerických agitátorů na univerzitách nejsou opravdovými studenty." Vzpomněl si totiž na schůzku s delegací studentských vůdců, kteří se "otrocky drželi komunistického dogmatu." Když ho rektor informoval, že žádný z delegátů nebyl registrovaný student, stal se ještě více přesvědčeným, že v Latinské Americe "vychytralí komunisté pravidelně platí studentské poplatky a zřídkakdy se přito účastní přednášek." Eisenhower věřil, že i skuteční studentští aktivisté žárlivě útočí na Spojené státy, aby ventilovali svou emocionální frustraci, že jejich země není tak rozvinutá a pokroková.[200]

Eisenhowerův negativní pohled na studentské hnutí sdílelo mnoho dalších amerických představitelů a ti obvykle stranili státní autoritám, když se rozpoutalo násilí. Například po srážkách mezi studenty a kadety z Escuéla Politécnica při studentském pochodu v roce 1959, kdy kadeti na studenty prokazatalně zaútočili jako první, guatemalský ministr obrany i ředitel elitní vojenské akademie odmítli stáhnout kadety a naopak tvrdili, že studenti otevřeně útok vyprovokovali. Na druhé straně americká ambasáda neposlala do Washingtonu žádnou zprávu, kromě poznámky, že pochod byl "tento rok relativně klidný", protože studenti zesměšňovali Spojené státy pouze v obecných termínech a vysmívali se spíše arcibiskupovi, než americkému velvyslanci.[201]

Když se v roce 1960 připojil ke studentským protestům i učitelský a profesorský stav, Eisenhowerova administrativa již značně znervóznila a tlačila na Ydígorase, aby tvrději zakročil. Studenti i ostatní se totiž pokusili protestovat několikrát i navzdory zákazu vycházení, který vláda vyhlásila v důsledku předchozích stávek a střetů, ke kterým přispěl i Ydígoras sám, když v televizi prohlásil, že učitelskou unii , která žádala v jedné kauze "jen" vyšší platy, infiltrovali komunisté a donutili studenty do podpory stávek. Stále tvrdší střety pokračovaly ještě několik dní, než Ydígoras konečně svolal armádu, aby obnovila pořádek.[202] O pomoc Spojených států v této souvislosti zažádaly i guatemalští politici. V červenci 1960 navštívil guatemalský ministr obrany americkou ambasádu, aby požádal o munici, kulomety a další rezervní zásobu, která měla být nápomocna interním bezpečnostním oddílům obnovit řád. Velvyslanec John Muccio, která nahradil v prosinci 1959 Maloryho, doručil žádost ministerstvu zahraničí s vlastním doporučením, aby ministerstvo poslalo alespoň náznak munice "kvůli politixkým a

psychologickým důvodům.” Muccio se obával, že “vlivný byznys, kongresové a armádní kruhy” vnímaly Ydígorase jako příliš měkkého na vypořádání se se stávkami učitelů a studentů. Dva dny na to, ministr Herter autorizoval náklad 3,5 tisíce slzných granátů do Guatemaly. Než ovšem náklad přistál, demonstrace již skončily.[203]

Jakmile krize ustupovala, ambasáda hořekovala nad prezidentovou nepředvídatelností a velmi slabým obrazem na veřejnosti. Ambasador ovšem také soudil, že Ydígorasův režim “byl doposud poměrně efektivní” v potlačování demonstrací a byl “zdaleka nejlepší alternativou” ke “vládě Castrova typu.”[204] Spojené státy tak nevzaly v potaz fakt, že guatemalští studenti a učitelé mohly mít i legitimní důvody stěžovat si. Je velice zřejmé, že ministerstvo zahraničí nezměnilo svůj názor na demonstranty, když ambasáda nedodala jasný důkaz, že “Castrovy elementy” konspirovaly s komunistickou PGT, aby podněcovaly stávky. Manažerům kontrarevoluce v post-arbenzovské éře tak zřetelně záleželo více na stabilitě, nikoliv spravedlnosti nebo demokracii.

Představitelé Eisenhowerovy administrativy zůstali bezradní, pokud jde o to, proč zůstal náhled vůdců v zemích jako Guatemala tak nacionalistický. Ministr Dulles viděl anti-amerikanismus v Latinské Americe jako technický problém. Na schůzce NSC v červnu 1958 prohlásil, že Spojené státy byly “beznadějně daleko za Sověty ve vývoji kontrolních mechanismů přes myšlení a emoce obyčejných lidí.”[205] Představitelé Eisenhowerovy administrativy nemohli pochopit, že to byla jejich vlastní politika, jenž přispěla ke zdroji anti-amerikanismu v Latinské Americe. Raději, než uchopit problémy v Guatemale intelektuálně se všemi důsledky, se Eisenhowerova administrativa snažila zamluvit veškerý nesouhlas a odporování jako produkt komunistické agitace.

Od poloviny roku 1960 se navíc Ydígorasova popularita propadla na nejnižší úroveň od doby, kdy převzal úřad. Prezident měl velmi málo stoupenců na pravé straně politického spektra a odcizil si většinu představitelů guatemalské střední třídy. Jak se vláda stupňovitě spoléhala na silové prostředky, aby kontrolovala odpor, ministerstvo zahraničí muselo rozhodnout zda-li bude nebo nebude pokračovat v podpoře Ydígorase. I když američtí představitelé státní moci byly z některých Ydígorasových rozhodnutí někdy doslova zoufalí, nikdy přesto neváhali nedostát svému závazku kontrarevoluce. Hlavním důvodem byl fakt, že většinu výzev vůči Ydígorasově roli a vedení vnímali jako komunisty inspirované. Určeno touto rigidní studeno-válečnickou logikou pak pochopitelně dávalo smysl poskytování jak hospodářské, tak vojenské pomoci guatemalské vládě. Kdyby se totiž mělo Ydígorasovi podařit vydržet, zůstal by dlužen americkým agenturám, poskytujících zmiňovanou pomoc; kdyby měl padnout, tak

přinejmenším americké obranné zájmy pevně zavedly důležité vazby s guatemalskou armádou. Washington si tak každopádně pojistil své sázky, očekávajíc, že Ydígoras bude kdykoliv odstraněn. Generál vydržel nakonec déle, než kdokoli očekával, ale proces kontrarevoluce započatý Spojenými státy odstraněním Arbenza, byl ve vážných potížích.

Guatemalské povstání a kubánský faktor

Časně ráno dvě lehká letadla shodila nad městem Zacapa, asi 200 km severně od hlavní města Guatemaly, tisíce letáků vyzývajících lid k podpoře ozbrojeného hnutí v jeho snaze svrhnout vládu. Několik hodin poté bombardéry B-26 začaly bombardovat vojenskou základnu ve východním konci města. Ten samý den ráno pak skupina neidentifikovaných rebelů obsadila nedaleko karibského přístavu Puerto Barrios nově instalovanou vládní rozhlasovou stanici, kde provolávala asi dvacet minut začátek revoluce, jež byla spuštěna ve jménu národa. Revoluční hnutí 13. listopadu (Movimiento Revolucionario 13 de Noviembre, dále MR-13) začalo.

Silně znepokojeným guatemalským občanům tyto momenty musely evokovat živé vzpomínky na invazi Castilla Armase o šest let dříve. V roce 1954 totiž letadla CIA shodila také revoluční pamflety a bombardovala města, zatímco "hlas osvobození" zaplnil rozhlasové linky dezinformacemi. Zobrazovaly útoky na Zacapu a Puerto Barrios, stejně jako rozhlasová prohlášení, opakování osvobození z roku 1954? I když scénář vypadal velmi podobně, běžný pozorovatel nevěděl, že si dva aktéři v tomto dramatu vyměnily role. Lehká letadla nad Zacapou a skupina rebelů obsazujících rozhlas reprezentovaly vzpouru frakce guatemalské armády proti Ydígorasovi. Přibližně jedna třetina armády, asi 120 důstojníků a tři tisíce vojáků, participovala na povstání. Bombardéry B-26 ale byly vyslány CIA, aby uchránily Ydígorasův režim od guatemalské armády. Snaha Spojených států dovést kontrarevoluci započatou po odstranění Arbenza do úspěšného konce se tak nakonec rozpadla.[206]

Pokud se zaměříme blíže na průběh povstání, musíme zmínit i kubánský faktor, který je důležitou součastí historie celého povstání. Když 13. litopadu totiž povstání začalo, Ydígoras okamžitě obvinil z tohoto spiknutí sovětského vůdce Nikitu Chruščeva a Fidela Castra. Tito komunističtí diktátoři měli podle tohoto obvinění vyslat agenty, kteří klamáním, úplatky a nátlakem vehnali guatemalské armádní důstojníky a civilisty do podpory komplotu proti guatemalské vládě. Na vrcholu krize například Ydígoras tvrdil: „Zrádci dostávají pomoc ze zahraničí. Dostávají od Castra plně naložená letadla

zbraněmi, kterými chtějí zabíjet guatemalské občany…“[207] Ydígorasova okázalá taktika přispěla rovněž k americkému zmatení ohledně komunistické hrozby v Guatemale. Na začátku prosince 1959 generál obvinil Che Guevaru a bratra Fidela Castra Radla, že poskytli stoupencům bývalého prezidenta Arévala deset tisíc dolarů, aby financovali spiknutí o invazi do Guatemaly ze sousedního Hondurasu. Guatemala představila následně na zasedání OAS pětistránkový dokument obviňující Kubánce z výcviku guatemalského invazního oddílu na Kubě vybavených puškami, tarasnicemi, kulomety, několika transportními letouny C-47 a vrtulníky Apache. Ydígoras také informoval americké velvyslanectví, že jedna sekce guatemalského invazního oddílu cvičena na Kubě „dostává instrukce od Číňanů týkající se možností vedení partyzánské války.“ Jiná skupina zase podle něj „dostává instrukce od zástupců kanadské jízdní policie, kteří jen pod zástěrkou pomáhají na Kubě cvičit kubánskou policii.“[208]

Ydígorasova dramaticky vykreslená nepodložená tvrzení měla ovšem málo společného se skutečností. Jeho zveličování kubánské hrozby nicméně neodradilo Washington, aby pokračoval v podezření, že komunisté podněcují v Guatemale politický neklid. Na konci roku 1959 americký zpravodajský odhad (NIE) varoval Eisenhowerovu administrativu na nebezpečí v Guatemala představovanou „komunisty a extrémní levicí, které dostávají finanční, propagandistickou a jinou podporu z Kuby.“[209] Tato zpráva NIE se víceméně potvrdila. Například guatemalský disident Raúl Lorenzana otevřeně žádal Kubu, aby podpořila partyzánské hnutí organizované v pohoří Sierra de las Minas na jihovýchodě Guatemaly. V polovině roku 1960 zase svržený prezident Arbenz přijel na Kubu, kde začal prostřednictvím rozhlasu odsuzovat Ydígorasův režim. Jakkoli však byly tyto příběhy ponoukavé, neznamenaly kubánskou konspiraci ke svržení Ydígorasova režimu. Kuba nepodpořila Raúla Lorenzana a jeho pokus organizovat partyzánské hnutí v horách. Lorenzana nakonec dokonce opustil partyzány, protože se podle něj staly pravicovými teroristy. Co se týče guatemalských komunistů, tak ti sice přijali v roce 1960 princip ozbrojeného boje, ale PGT nebyla až do následujícího roku připravena k boji. Samotný Arbenz pak nevěřil, že kubánský model revoluce by mohl být aplikován na Guatemalu.[210] Navíc v tomto období kubánský ambasador v Guatemale opakovaně popřel, že by jeho země konspirovala proti Ydígorasovi. Che Guevara ho instruoval, že „Kuba by se neměla zapojovat do žádného druhu fyzické podpory guatemalským disidentům a že prověřovala s krajní opatrností jakýkoliv druh finanční pomoci…guatemalská situace byla příliš nejasná, aby sledovala jednoznačnou linii.“[211]

Mnoho politikům nicméně nezáleželo v konečném důsledku na tom, jestli kubánští komunisté zásobují guatemalské odpůrce zbraněmi nebo idejemi, americké zájmy stále žádaly ochranu proti revoluci. Tajemník ministra zahraničí Rubbotom například vysvětloval v březnu 1960 výboru pro zahraniční vztahy v americkém Senátu, že komunisté, kteří neuspěli v Guatemale, museli použít „rozdílný přístup , který je vedlejší, ale který je také právě tak zákeřný jako je nebezpečný.“[212] Castro, stejně jako Arbenz, musel být zastaven. Jinak by kubánská revoluce mohla zamořit středoamerický region, právě tak jako to udělala guatemalská revoluce o dekádu dříve.

Američtí nejvyšší představitelé věřili, že kubánská revoluce představovala vážnou hrozbu Ydígorasově administrativě, protože nechtěli připustit, že to byl jejich vlastní pokus svrhnout Castra, který podkopal jimi dirigovanou guatemalskou kontrarevoluci. Příběh „Invaze v Zátoce sviní“ je dostatečně znám, méně už ale guatemalské spojení s touto tragédií. V květnu 1959, pět měsíců poté, co Fidel Castro a jeho Hnutí 26. července triumfovalo, CIA vyzbrojila anticastrovskou jednotku uvnitř Kuby. Když ovšem tyto pokusy odstranit Castra selhaly, tak americké ministerstvo zahraničí zformulovalo více propracované schéma na „zastavení“ a „odstranění“ kubánského vůdce. Prezident Eisenhower pak 17. března 1960 pověřil CIA, aby přišla s široce vedenou skrytou operací proti Castrovi, včetně plánu vycvičit paravojenské jednotky mimo Kubu pro budoucí partyzánskou válku. CIA určila k této operaci mnoho těch samých plánovačů, kteří režírovali svržení Arbenza a jak mnoho historickým prací později ukázalo, agentura očekávala na Kubě opakování jejího dřívějšího guatemalského úspěchu.[213]

Počátkem roku 1960 taktické uskupení CIA navrhlo několik rozdílných plánů. Původní plán počítal s výcvikem a organizováním invaze z Panamy, ale kvůli vzdálenosti bylo následně rozhodnuto, že se výcvikový tábor přesune do Guatemaly a původní kubánské kádry budou nahrazeny americkými instruktory. Šéf CIA v Guatemale Robert K. Davis nejdříve promluvil o projektu s guatemalskými přestaviteli. Na tomto základě pak vyhledal kávového velkostatkáře Roberta Alejose, který měl velmi dobré kontakty s Ydígorasem a navíc poskytl CIA jednu z plantáží ve Finca Helvetia v departmentu Retalhuleu, asi 140km západně od hlavního města. K zajištění Ydígorasova schválení sjednal Alejos schůzku Davise a prezidenta v jeho soukromé rezidenci, v Casa Crema.[214]

Přesné znění dohody mezi Ydígorasem a CIA není ještě doposud známo, kvůli stále utajovaným skutečnostem, nicméně se prezident snažil získat nějaký druh kompenzace za propůjčení jeho podpory krycí operaci, která tak jasně potupila guatemalský

nacionalismus. Zcela jisté je, že udržení výcvikových táborů v utajení způsobilo Ydígorasovi značné bolení hlavy. CIA začala se stavbou zařízení tábora v Retalhuleu, známého jako základna Trax, v květnu 1960. Součástí plánů byla i výstavba zhruba 1,5 km dlouhé přistávací dráhy vedle základny pro transportní letadla CIA. Agentura rovněž postavila tábor v San Juanu Acul v Peténu (guatemalský nejsevernější department –viz mapa), aby zde vycvičila potápěče pro demoliční účely. Tábor sloužil rovněž jako vězení pro vzpurné účastníky výcviku.[215] V polovině srpna pak ředitel CIA Allen Dulles oznámil na schůzi v Bílém domě, že Ydígoras v otázce povolení použít Guatemalu jako výcvikový prostor „velmi spolupracuje“. Dulles také sdělil, že dvacet až třicet instruktorů již začalo s výcvikem asi 500 kubánských exulantů.[216]

Kubánská brigáda v Guatemala se nakonec stala tak velkou, že nemohla být již déle držena v utajení. Tisk postupem času potvrzoval zvěsti, že Spojené státy cvičily kubánský invazní oddíl na guatemalské půdě, což odstartovalo v Guatemale silné protesty. Ydígorasova administrativa již nezvládala při debatách s tiskem zakrývat skutečný účel táborů. Prezident například tvrdil, že stavbu rozjezdové dráhy v Retalhuleu financovali velcí vlastníci půdy, aby více podpořili export hovězího, kávy a mražených krevet.

Koncem roku 1960 CIA shromáždila na základně Trax zhruba 400 až 500 kubánských účastníků výcviku. Ydígoras po moha zastíracích manévrech si už jen stěžoval Davisovi, že účastníci zvyšují podezření tím, že navštěvují v Retalhuleu prostitutky.[217] Američtí nejvyšší představitelé vyjádřili v této souvislosti pouze obavy o tom, že detailnější poznatky o aktivitách CIA by mohly být prozrazeny Kubě a tudíž snížit moment překvapení v případě invaze. Pobočník viceprezidenta Nixona brigádní generál Robert Cushman například na konci roku 1960 tvrdil, že výcvikové tábory se staly tak velkými, že kdyby operace selhala, „každý na světě by věděl, že za tím stojí Amerika.“ Jediný tajemník ministra zahraničí pro meziamerické záležitosti Thomas Mann pravděpodobně přemýšlel o nebezpečí, které tábory představovaly pro Ydígorase. Eisenhower a jeho poradci rozmlouvali o Mannově návrhu přemístit kubánský exil do Spojených států nebo některé jiné zahraniční lokace, ale debatu rychle ukončily s tím, že operace se stala příliš velkou, aby byla přemístěna bez většího vzbuzení nežádoucí publicity. Allen Dulles varoval své kolegy následovně: „Nezapomeňte, že máme velký přemisťovací problém. Když budeme muset vzít tyto lidi pryč z Guatemaly, budeme je muset transferovat do Spojených států a tím pádem je nemůžeme nechat bloudit po krajině, aby říkali každému, co dělali.“ Prezident Eisenhower zdůraznil, že navzdory tomu, co si lidé myslí o

kubánské přítomnosti v Guatemale, hlavním cílem nebylo „nechat ukázat americkou ruku.“[218]

Ydígorasova tiráda proti Kubě v roce 1960 a utajení CIA vysvětluje, proč většina představitelů Eisenhowerovy administrativy selhala v předtuše povstání z 13. listopadu uvedeného roku, která začala jako protest proti použití Guatemaly jako nástupiště pro americkou invazi na Kubu. Především selhali v pochopení důležitého členění uvnitř guatemalské armády, které odráželo různé nacionalistické cítění. Velvyslanec Mallory například odbyl guatemalskou armádu jako „notoricky prospěchářskou a zbavenou vlasteneckých ideálů.“[219] Ve skutečnosti byl guatemalský důstojnický sbor složený ze dvou skupin: tzv. školních důstojníků – mladí, liberálnější jedinci, kteří absolvovali na prestižní vojenské akademii Escuéla Politécnica; a řadoví důstojníci, konzervativnější jedinci pocházející z nižšího společensko-ekonomického sektoru populace. Uvnitř školních důstojníků se členění dál rozvádělo na tzv. instituci *promoción*, která vytvářela loajalitu mezi členy jednotlivých promujících tříd a na instituci *centenarios*, nebo-li páru jedinců se stejnými posledními číslicemi jejich pořadových čísel, které rovněž zesilovaly pouta mezi spolužáky. Vštěpováním smyslu pro čest, povinnosti a patriotismu zvyšovaly školní důstojníci svoji soudržnost, která je významně rozlišovala od řadových důstojníků. Ti sice také navštěvovali akademii, ale drželi se u sebe a vzdorovali školnímu ideologickému programu.[220]

Napětí mezi školními a řadovými důstojníky se zostřilo během „deseti let jara“, protože vláda podpořila řadu plukovníků, kteří patřili hlavně mezi řadové důstojníky a kteří byli v službě již před rokem 1944, tedy za Ubicovy éry. Velké část důstojníků, která odmítla tuto diskriminaci pak participovala v kadetské rebelii proti Castillovi Armasovi v srpnu 1954. Ydígorasova povyšovací politika potom jen prohloubila rozpory mezi mladšími a staršími důstojníky. Namísto urychlování postupů mladých důstojníků do funkcí, což byla tradice pro každého nového prezidenta v úřadě, Ydígoras jmenoval do klíčových většinou starší důstojníky. Prezident prohluboval další nelibost rozdáváním vojenských hodností mnohým ze svých přátel v civilu, nazývaných následně pseudoplukovníky.

Vedle armádního frakcionářství je obvykle ještě nejvíce citovanou příčinou povstání vládní korupce. Ovšem největší zastání má názor, že MR-13 bylo důsledkem Ydígorasova rozhodnutí dovolit CIA použít Guatemalu jako „odrazový můstek“ pro invazi na Kubu. Přítomnost kubánských výcvikových táborů v Guatemala urazilo armádní důstojníky kvůli dvěma důvodům. Pro nacionalisty to byl důvod, že „loutková“

guatemalská vláda dovolila „hanebné zneuctění naší suverenity.“ Ostatní armádní důstojníci nicméně pouze vyjadřovali své námitky proti táborům jen, protože to nebylo konzultováno s guatemalskou armádou předem. Tito pragmatičtí důstojníci vinili Ydígorase za zbabělé selhání pozvat je k vyjednávacím sezením se CIA.[221]

Navzdory tomu, které z popsaných příčin – frakcionářství, korupce, nacionalismus, oportunismus – nejlépe popisují příčiny MR-13 rebelie, je také důležité krátce zmínit přípravy pro toto povstání, které začaly skoro o rok dříve před samotným vypuknutím. Někteří důstojníci byli v kontaktu s různými politickými skupinami, prostřednictvím kterých chtěli zajistit podporu obyvatel až přijde ten správný čas. Většina armádních důstojníků, nicméně, chtěla omezit hnutí jen na osoby z armády. Do 13. listopadu, tady začátku povstání, podepsalo zhruba 190 důstojníků přísahu, že svrhnou Ydígorase. Několik stovek důstojníků se rovněž připojilo k Organización del Niño Jesús (Organization of the Baby Jesus – Organizaci Jezulátka), tajné organizaci, které slibovala po odstranění Ydígorase dosazení junty a reorganizaci armády.

Konspirace této velikosti samozřejmě nemohla uniknout guatemalské zpravodajské službě. Informační úniky celkově donutily odporující důstojníky několikrát odložit datum jejich revolty. Nejdůležitější pro celé povstání (i pozdější jeho porážku) bylo to, že ministr obrany a náčelník štábu Ricardo Peralta Méndez vyzradil spiknutí svému strýci, ministru zemědělství plukovníku Enrique Peralta Azurdiovi. Ten to následně obratem sdělil prezidentu Ydígorasovi. Jak se potom rozšířilo, že prezident ví o tomto protistátním hnutí, 2/3 konspirátorů se rozhodlo zřeknout se svých slibů. Pouze malá část ze zhruba 45 důstojníků, neuvědomujících si, že většina jejich spolukonspirátorů má v úmyslu zběhnout, pak uskutečnila původní plán.[222]

Tím bylo zřejmé proč povstání skončilo dříve, aniž by pořádně začalo. Ale proč se tak stalo? Vedle nerozhodnosti těch, kteří vedli povstání, měli dotyční armádní důstojníci jen vágní ideje o převládajících sociálních a politických problémech země. Podle vzpomínek účastníků to byl především nedostatek „jasných ideologických principů“, které zabránily důstojníkům vytvořit revoluční potenciál mas. Pouze několik málo důstojníků, kteří se zavázali svrhnout Ydígorase, mělo větší zájem na podpoře strukturálních změn v guatemalské společnosti. Jeden z prominentních vůdců povstání Marcos Aurelio Yon Sosa, který později absolvoval výcvik na amerických vojenských školách, v roce 1968 řekl, že i kdyby MR-13 uspělo, „nevyřešilo by přinejmenším žádný z ohromných problémů, kterým čelily guatemalské masy, zato by zaručeně tato událost vstoupila do historie jen jako další převrat, velmi podobný tomu, který později inicioval Enrique

Peralta Azurdia a jeho stoupenci.“[223] Tento názor by mohla například potvrdit i nechuť rebelů vyzbrojit venkovany v Zacapě i jejich selhání ve schopnosti rozšířit hnutí proti Ydígorasovi v přístavním městě Puerto Barrios, což ukazuje, že i dokonce ti nejsofistikovanější důstojníci měli omezenou představu o „všelidové spravedlnosti.“ Na rozdíl od roku 1944, kdy guatemalská armáda pomohla buržoazii svrhnout Ubica, povstalci z 13. listopadu selhali v mobilizaci lidových organizací proti Ydígorasovi.

Je nutné také říci, že i kdyby povstání a jeho hlavní představitelé vybudovali v roce 1960 silnější pouta směrem k občanskému sektoru, tak by stále měli potíže uchopit moc. Kontrarevoluce vedená od roku 1954 zdecimovala odbory a rolnické organizace, zadusila média a uvěznila nebo popravila mnoho potencionálních vůdců. Zhoršující hospodářské podmínky zcela jasně postavily mnoho obyvatel proti Ydígorasově administrativě, ale bylo by zavádějící tím naznačit, že obecná populace byla připravená a ochotná se masově připojit k listopadovému povstání. Jak se guerrilové skupiny mohly poučit v pozdější dlouholeté občanské válce, guatemalské třídní a etnické rozdělení a moc pevně zakotvené armády zabránila formování jakéhokoliv revolučního lidového povědomí.

Vyzdvižení v konečné porážce revolty si pochopitelně zasluhuje i Eisenhowerova administrativa. Mnoho analýz přičítá kredit letecké válce CIA jako definitivnímu důvodu, že povstalci prohráli. I když tyto analýzy zveličují důležitost CIA, jeví se přesto zřejmým, že bombardování rychle donutilo rebely vzdát se Zacapy a vojenské základny v Puerto Barrios. Silná americká hegemonická přítomnost rovněž dopomohla odradit další guatemalské armádní činitele připojit se k povstání. Podle jedné zprávy americké velvyslanectví varovalo guatemalskou armádu, že Eisenhowerova administrativa by neuznala jakoukoliv vládu, která by svrhla Ydígorase.[224]

Je zapotřebí zareagovat také na hypotézu Yon Sosy, že by úspěch povstalců v listopadu 1960 měl stejně malý historický význam. I kdyby armádní důstojníci, kteří vedli povstání, nevládli socialistickou ideologií nebo nevyhlásili nějakou jinou politickou platformu, pravděpodobně by i tak vypověděli výcvikové tábory CIA ze země, čímž by i tím pádem byli schopni sesadit Ydígorase. Nacionalističtí armádní důstojníci i mnoho Ydígorasových poradců se očividně obávalo, že by kubánští exulanti mohli přemoct Guatemalu. Mnozí tedy odmítali americké využívání Guatemaly pro intervenční účely. Vyklizení táborů CIA by tvrdě narušilo celou kubánskou exilovou operaci, která později uvázla v Zátoce sviní. Představitelé Spojených států několikrát projednávali přemístění táborů, ale vždycky došli ke stejnému negativnímu závěru. Krátce řečeno, Eisenhowerova administrativa pomohla porazit povstání z 13. listopadu za účelem

ochrany jejích krycích operací proti Kubě a zároveň prodloužit život guatemalské kontrarevoluci.[225]

Třebaže se tedy uvedené povstání během tří dnů roztříštilo do menších potyček, tak se také americké ministerstvo zahraničí rozhodlo, že je čas demonstrovat sílu. Ovšem Ydígorasova administrativa hrála o čas a pokoušela se získat přízeň Washingtonu. Guatemalského ministra zahraničí Unda Murilla například potěšilo, když ho američtí představitelé požádali, aby podal oficiální žádost o posílení americké pomoci. Velvyslanec Guatemaly v USA Carlos Alejos v této souvislosti slíbil svému protějšku Mucciovi, že by mohl použít „doslovné znění" amerického ministerstva zahraničí při vydávání formální žádosti. Alejova poznámka ministerstvu zahraničí žádala Spojené státy, aby poskytly „Guatemale přehled karibských přístupů v odhalování a předcházení intervence, z hlediska komunisty řízených elementů ve vnitřních záležitostech Guatemaly, prostřednictvím výsadku mužů a zásob od moře."[226]

Představitelé Spojených států se rozhodly následně urychlit vyslání námořních a leteckých hlídek, protože věřili, že MR-13 povstání bylo součástí kubánské konspirace, jež by podpořila revoluci ve Střední Americe.[227] Důvodem byl fakt, že několik dní před guatemalským povstáním se pokusili revolucionáři svrhnout v Nikaragui Somozův režim. Američtí zpravodajci dále například hlásili, že nikaraguiský exil a pravděpodobně kubánští revolucionáři se střetli s kostarickými civilními hlídkami.[228] Ministr zahraničí Herter zase věřil, že "pro-castrovské elementy" koordinovaly vzájemně jejich aktivity, aby vyvolaly paralelní vření v celém středoamerickém regionu. Herter dále řekl, že "Střední Amerika ,vzhledem ke své blízkosti ke Kubě a svojí náchylností k politické a sociální agitaci, je primárním cílem pro export Castrovy revoluce."

Herter ovšem také rozpoznal ve své reakci nebezpečí i v jiných věcech. Například když varoval Eisenhowera, že "zjevné použití našich vojenských sil uvnitř guatemalské jurisdikce by bylo nebezpečné, protože by mohli objevit, že straníme někomu v něčem, co se může ukázat být ve svém konečné fázi vnitřním konfliktem v Guatemale." Ministr doporučil prezidentovi, aby instruoval "naše námořní síly tak, aby zůstaly na moři blízko Guatemaly, ale mimo dohled z pevniny a naše letectvo, aby hlídkovalo v takové výšce, kde by nepřitahovaly pozornost." Tyto patroly by měly "okamžitě hlásit jakýkoliv důkaz o Castrově nebo o komunistickém pokusu vyslat rebelům zásoby nebo posily," a měly by "upustit od bojových operací do doby, než budou výslovně povoleny."[229] Ředitel CIA Allen Dulles s touto analýzou souhlasil a k tomu navíc 17. listopadu informoval NSC, že "castrovci" infikovali Střední Ameriku. Dulles připustil, že guatemalská revolta byla

vedena "převážně neloajálními armádními důstojníky", nicméně ale upozornil, že "revolta nebyla ještě skončena." Guatemalské letecké síly byly opotřebené a rebelové dokázali uprchnout do hor. Ředitel CIA odvodil, že Ydígoras potřeboval pokračující americkou leteckou podporu, "aby se udržel na guatemalské politické sopce."[230]

Herterova doporučení schválil Eisenhower, kromě toho, že nařídil americkým průzkumným lodím deponovat příslušníky námořní pěchoty do "nejbližšího vyhovujícího stanoviště." Z tohoto kroku plyne, že uvnitř hranic studenoválečné ideologie prezident jednal nanejvýš opatrně. Nechtěl sjednotit Latinskou Ameriku kolem Kuby zvyšující se ukázkou vojenské síly v Karibiku. Americké námořní a letecké hlídkování, které trvalo několik týdnů však přesto přitáhlo hněv nejen Kuby, ale i mnoha latinskoamerických zemí.[231] V reakci na prohlášení Washingtonu například Raúl Castro proříznul americkou rétoriku následujícím: "*Příklad* kubánské revoluce je její hlavní zbraní a strach Spojených států z podobných revolucí je tím opravdovým důvodem Washingtonu pro předvedení síly." Kostarický vůdce José Figueres se zase naopak vysmál americkým patrolám pro "operování pod záminkou zadržení Kubánců, kteří si představují, jak táhnou na Guatemalu."[232] Podle reportéra Teda Schulze z New York Times, monoho latinskoamerických vůdců věřilo, "že guatemalsko-nikaragujský případ ztratil něco ještě předtím, než by se stal křišťálově čistým." Podle Schulze neviděli "přesvědčivý důkaz, že Fidel Castro byl skutečně a přímo zapojen ve sponzorování těchto hnutí, přestože měl pro ně nepochybně nejhlubší sympatie."

Latinskoamerické země zvláště odmítaly nařízení Eisenhowerovy administrativy o námořních a leteckých hlídkách v Karibiku před tím, než kubánská vina mohla být opodstatněná. Meziamerický mírový výbor OAS sezval 14. listopadu 1960 bezpečnostní zasedání, aby rokoval o guatemalských obvinění proti Kubě. Výbor zatajil konečné rozhodnutí, avšak stěžoval si, že Guatemala neposkytla detailní důkazy, aby prokázala svojí verzi. Pod tlakem Spojených států se Guatemala znovu pokusila získat slyšení před OAS v rámci smlouvy z Ria.[233] Guatemala trvala na tom, že náklad českých zbraní objevený na guatemalském pacifickém pobřeží v říjnu 1960 představoval důkaz, že Kubánci zasahovali do vnitřních záležitostí Guatemaly. OAS však odmítla obvinit Kubu na základě tak chatrných důkazů. Na konci roku 1960 pak Eisenhowerova administrativa celou kauzu uzavřela s tím, že jen Guatemala, Argentina a Nikaragua podpořily postup OAS proti Kubě.[234]

Po kolapsu kubánského faktoru v OAS americký tisk, ale i americké státní oficiální kruhy začaly hlouběji sondovat počátky povstání z 13. listopadu. Tisk postupem času

dospěl k závěru, že revolta byla "od počátku výhradně vojenskou záležitostí a nebyla ani pro-castrovská, ani komunisty vedená nebo komunismem inspirovaná." Pátrání oficiálních amerických kruhů rovněž potvrdilo, že povstání MR-13 bylo čistě guatemalskou vnitřní záležitostí. Účastníci jim dosvědčili, že to byla opravdu "pouze" nespokojenost uvnitř armádních kruhů, která spustila revoltu a která nebyla "v žádném případě ovlivněna komunisty nebo politickými stranami obecně." CIA k tomu navíc dodala, že Ydígorasova levicová opozice v roce 1960 byla "široká, rozpolcená a byla mimo kontrolu PGT (komunistické strany).[235]

Zda-li Eisenhower sám vůbec někdy zjistil, že Kuba nesponsorovala povstání z listopadu 1960 je stále diskutabilní. Prezident by pravděpodobně vydal to samé nařízení, i kdyby znal pravdu. Ydígorasův režim totiž musel být chráněn proti *jakékoliv* hrozbě – vnější nebo vnitřní – kdyby nadešel čas pro plánovanou operaci v Zátoce sviní. Že Ydígoras potřeboval zesílenou podporu proti domácímu odboji, se stalo zřejmým v měsících, které následovaly povstání MR-13. Na konci listopadu Eisenhower nařídil americké armádě, aby "vyztužila" Ydígorase novými "výcvikovými instruktory, municí a letadly."[236] Ydígoras se následně pokusil napravit vztahy s armádou nabídkou amnestie pro povstalce a výměnou Gonzáleze Siguího na postu ministra obrany za Peraltu Azurdiu. Většina starších důstojníků nabídku amnestie nakonec přijala.

Několik desítek rebelů se však rozhodlo zůstat několik týdnů v exilu předtím, než proklouzli zpátky do Guatemaly, aby obnovili boj proti Ydígorasovi. Tito důstojníci během této doby prošli ideologickou transformací, když při svých cestách po středoamerickém venkově zjistili, že jisté množství venkovského obyvatelstva by bylo ochotno je v jejich boji podpořit. Stručně řečeno, malá část původního vedení povstalců se změnila v socialistické revolucionáře, kteří následně odporovali oběma pólům, tady americkému imperialismu a guatemalské oligarchii. Na oslavu památky listopadového povstání pak právě nazývali sami sebe jako Revoluční hnutí 13. listopadu (MR-13).[237]

Více než rok uplynul jestě předtím, než nové partyzánské hnutí představovalo pro Ydígorase vážnou hrozbu. Mezitím guatemalská vláda zůstala nestabilní, protože generál vystupňoval represi a cenzuru, aby uchránil tajemství operace v Zátoce sviní. Na konci ledna 1961 například guatemalští demonstranti podpálili na hlavní křižovatce v centru Guatemala city americkou vlajku, aby zaměřili pozornost na přítomnost Kubánců. Prezident následně připustil existenci vojenské základny ve Finca Helvetia v Retalhuleu, ale popřel zase zprávy z tisku, že Spojené státy v Guatemale dodávaly vybavení a zajišťovaly výcvik partyzánským skupinám za účelem invaze na Kubu. Ydígoras odmítl

uděli guatemalskému Kongresu povolení prozkoumat základnu v Retalhuleu. Kongresová sondáž, tvrdil, by totiž mohla prozrazením "tajných vojenských informací" ohrozit guatemalskou národní bezpečnost.[238] Aby utišil kritiky, nařídil bezpečnostním oddílům prohledávat ilegálně domy a bezdůvodně zatýkat podezřelé. Následné časté případy policejní zvůle si nakonec vynutilo kongresové vyšetřování.

Americká ambasáda se v atmosféře následující po povstání MR-13 obávala prudkého nárůstu pokusů o převrat. Jak jedna zpráva vysvětlovala: "Namísto zrazení od dalšího snažení konspirovat, listopadový pokus jen očividně vytvořil v jiných skupinách vědomí strachu, že někdo jiný může jednat jako první."[239] Do konce roku se sice neodehrál žádný větší pokus o převrat, ale zase vypukly v lednu 1961 bouře mezi Kubánci na základně Trax. Exilové frakce odmítly americký dohled a začaly zápasit mezi sebou o kontrolu hnutí, které mělo svrhnout Castra. CIA v reakci na to poslalo hlavní aktéry do vězení v Peténu a reorganizovalo kubánské velení. Přesto ale tyto nouzové akce k záchraně operaci proti Kubě neutišily guatemalské obavy, že partyzáni, znepokojení neustálým otálením, by se začali toulat po krajině, aby vyhledali nějaký zdroj akce. Ydígoras v této souvislosti rovnou sdělil Washingtonu, že by chtěl, aby Kubánci do konce března odešli.[240]

Celkově shrnuto, povstání z 13. listopadu 1960 představovalo vyvrcholení šesti let guatemalského odporu proti kontrarevoluci sponzorované Spojenými státy. Je nutné říci, že Kuba nepodněcovalo toto povstání, jak tvrdil Ydígoras a Washington tomu původně věřil. Spíše armádní důstojníci konspirovali proti vládě kvůli elementárnímu frakcionářství, vládní korupci, antiimperialismu a osobnímu oportunismu. Poslední z těchto faktorů je však nejméně podstatný při hledání důvodů začátku povstání. Osobní ambice jednoduše nemůžou vypovídat o hloubce deziluze v armádě.

Podstatné také je, že povstání se objevilo hlavně jako odpověď na uvedenou kontrarevoluci pod vedením Spojených států. "Deset let jara" (1944-1954) zásadně napomohlo dostatečně implantovat v Guatemale silné nacionalistické sentimenty, které nemohly být vymýceny přes noc. Pokus Eisenhowerovy administrativy přetvořit guatemalskou armádu tak, aby sloužila americkým strategickým a hegemonickým zájmům v období po odstranění Arbenza obnovilo napětí mezi řadovými důstojníky a důstojnickými kadety. Selhání guatemalské "ukázky demokracie" v povzbuzení vyváženého hospodářského růstu nebo kontroly korupce rovněž narušilo armádní podporu pro vládu. Mladí důstojníci odmítali muset snášet plnou tíhu vládní úsporných

opatření, zatímco se Ydígoras a jeho osobní oblíbenci obohacovali prostřednictvím úplatků a jiné korupce.

Na konci roku 1960 zhoršují ekonomické i politické podmínky donutily armádu k činu. Ydígorasovo rozhodnutí dovolit CIA využít Guatemalu jako nástupiště pro invazi na Kubu vysvětluje to, proč se povstání odehrálo v listopadu 1960 a proč se asi polovina odštěpeneckých důstojníků stala po porážce povstání vůdci nejrůznějších partyzánských skupin. Mnoho rebelů z povstání se klonilo k ozbrojenému boji po listopadu 1960, zejména kvůli historickým okolnostem, které povstaní vygenerovalo. Šest let uvedené kontrarevoluce a její zvěčnění v hlubokém rozdělení guatemalské společnosti, nikoliv marxismus-leninismus, napomohl transformaci některých vůdců povstání z nacionalistů směrem k socialistickým revolucionářům, což ukázaly následující dlouhá léta občanské války.

Závěr

Mnoho let poté, co byla provedena operace "Úspěch", tak jeden z významných stratégů CIA Richard Bissell příznivě hodnotil jeho agenturu za provedení a dokončení krycí operace proti Arbenzovi "více nebo méně načas a v rámci rozpočtu." Nicméně prohlásil, že pouhé deponování přátelského politického vůdce k moci nevyřešilo všechny problémy Washingtonu. "Ode dne, kdy byl (Castillo Armas) instalován," lamentoval Bissell, "nikdo nebyl schopen učinit více pro úspěch Guatemaly.[241] Zhodnocení cílů, instrumentů a důsledků americké politiky v Guatemale v letech 1954 až 1961 odhaluje, proč Bissell považoval kontrarevoluci za neúspěch a selhání. Americká hegemonie nemohla být po deseti letech jara vzkříšena, aniž by provokovala guatemalský nacionalismus. Srovnání guatemalksého případu s podobnými případy ve třetím světě ukazují, že Spojenými státy sponzorované kontrarevoluce klopýtali nejčastěji v zemích, kde nacionalismus zůstal pevně uchycen.

Poté, co CIA odstranila Arbenza, americké ministerstvo zahraničí usilovalo o instalování antikomunistické vlády, která by vrátila znárodněné pozemky United Fruit Company, odstranila obchodní bariéry, eliminovala restrikce vůči zahraničním investorům, poskytla strategické základní suroviny, sladila guatemalské zahraničně politické pozice v Organizaci amerických států (OAS) a v OSN s těmi washingtonskými, vítala americký vojenský výcvik a podporu a nad tím vším, prosazovala řád.

Eisenhowerova administrativa, aby dosáhla svých cílů v Guatemale, spoléhala na širokou škálu instrumentů. K vytlačení "komunismu" americké ministerstvo zahraničí zavedlo bezpečnostní program, který rekonstruoval národní policejní síly a vycvičil vybrané guatemalské armádní činitele ve zvláštních protipovstaleckých školách ve Spojených státech a Panamě. Americký podpůrný program také poskytl guatemalským bezpečnostním silám různé vybavení policejního nebo armádního charakteru, jako například džípy, letadla, obrněné vozy, munici apod. Aby Eisenhowerova administrativa zavedla v Guatemale„trvalý liberální rozvoj", tak poskytla více, než 100 milionů dolarů v rámci hospodářské podpory, kterou rozváděla pomocí soukromých amerických dodavatelů. Další důležité nástroje zahrnovaly například ORIT (antikomunistické odbory) nebo ústřední zpravodajskou službu.

Z pohledu tradičních amerických zájmů, kontrarevoluce ovšem uspěla pouze krátkodobě. Guatemalská vláda vrátila společnosti United Fruit téměř veškerou znárodněnou půdu, odstranila většinu guatemalských obchodních bariér, povzbudila odstraněním nebo revidováním ochranářské legislativy příliv zahraničních investic, napomohla zvýšit export olova a zinku do Spojených států, sladila guatemalské postoje s americkými „studenoválečnými" prioritami v OAS a OSN a posílila v zemi vojenské a bezpečnostní složky.

Z pohledu guatemalských národních zájmů nicméně byla kontrarevoluce katastrofa. Americký podpůrný program posílil zejména oligarchii Castilla Armase a Ydígorase, zvýšil chudobu (příjmy poklesly u 75 procent populace), nadále udržoval značnou ekonomickou a politickou korupci a pochopitelně prohluboval hospodářskou závislost Guatemaly na Spojených státech. Spojenými státy sponzorovaný interní bezpečnostní program vytvořil brutální diktaturu, která potlačovala tisíce odpůrců, cenzorovala média, podkopávala demokracii a nakonec se „postaral" o vznik dlouholeté občanské války.

V prakticky každé úrovni guatemalské společnosti vyprovokovala správa Eisenhowerovy administrativy vzdor a ve skutečnosti „živila" nacionalismus, který chtěl Washington zkrotit. I když agrární a průmyslová elita ocenila Arbenzův pád a přivítala možnost podílet se na kontrarevoluci, ne vždy guatemalští představitelé brali ohled na rady Washingtonu. To bylo patrné například, když prezidenti Castillo Armas, Flores Avendaño a Ydígoras Fuentes odmítli prosby ministerstva zahraničí, aby zabránili exilu v návratu do Guatemaly. Vláda rovněž také odmítla připojení ke GATT nebo nižší tarify na několiv zemědělských komodit. Guatemalští vládní představitelé zavrhly rovněž

mnoho ambasádních doporučení týkajících se revize zákoníku práce nebo zákona o agrární reformě.

Většina armádních představitelů, navzdory tomu, že zůstali ochotně stranou a nechali Arbenza padnout, nepuvítala Castilla Armase nebo jeho „osvoboditele.“ Rebelie kadetů ze srpna 1954 signalizovala selhání CIA sjednotit armádu kolem kontrarevoluce. I když se nakonec kadeti vzdali a Castillo Armas uzavřel vojenskou akademii na dva roky, plukovník stěží odolal následným čtyřem pokusům o převrat, než byl nakonec v roce 1957 zavražděn členem vlastní prezidentské gardy. Armádní deziluze spojené s průběhem kontrarevoluce tak přesáhly sváry kadetů s Castillem Armasem. Koncem roku 1960 se pak stovky důstojníků, znechuceni vládní korupcí a špatným řízením země, připojili k rozsáhlé konspiraci za účelem odstranění Ydígorase. Využití Guatemaly prostřednictvím CIA jako nástupiště pro invazi na Kubu nakonec spustilo armádní povstání. Povstání skončilo neúspěšně, nicméně ale symbolizovalo selhání vedení kontrarevoluce ve snaze zkrotit a potlačit guatemalský nacionalismus.

Kontrarevoluci rovněž odporovaly politické strany, studentské organizace, odbory nebo žurnalisté. Například Partido Revolucionario (PR) přitáhla velkou část přívrženců z řad umírněných nacionalistů, kteří chtěli uchovat výdobytky z období deseti let jara. Univerzitní studenti organizovali promenády a demonstrace, které zesměšňovaly Castilla Armase a Ydígorase jako lokaje amerického ministertstva zahraničí. Odbory, i přes oslabení způsobenou vládní represí, stále dokázaly vést stávky a nepokoje proti americkým monopolů jako United Fruit Company a International Railways of Central America. Novináři jako Clemente Maroquín Rojas, nejpopulárnější žurnalista v zemi, neustále a neoblomně „domlouval“ Spojeným státům v jeho novinových sloupcích.

Na druhou stranu je třeba říci, že mnoho z těchto guatemalských výzev, vážně neohrozily hegemonický řád v zemi. To bylo vidět například na otázce týkající se zákoníku práce. Odmítnutí administrativy Castilla Armase revidovat tento zákoník *přesně* podle doporučení ambasády vůbec neohrozilo v konečném důsledku americké korporace jako UFCO nebo IRCA. Guatemalští představitelé odmítli zahrnout do zákoníku opatření, které by komunistům zabránilo v participaci v odborových volbách. Takováto úprava, jak zdůraznili, by přestoupila guatemalskou ústavu. Představitelé Guatemaly tudíž porozuměli lépe, než ti američtí, důležitosti udržování alespoň nějaké fasády demokratického řádu. Konec konců, vláda nepotřebovala bránit komunistům v souvislosti s odbory, protože rozsáhlá policejní represe již v té době eliminovala většinu komunistů nebo je donutila prchnout do exilu.

Prostřednictvím politiky pokusů a omylů guatemalští vůdci zjistili, že se vždy těšili jisté volnosti manevrování, a to tak dlouho, dokud bránili klíčové americké ekonomické a strategické zájmy. Guatemalské ignorování amerických žádostí o eleiminaci korupce nebo schválení zákona o dani z příjmu nijak výrazně nevylekalo Washington. Odmítnutí snah ministerstva zahraničí snížit tarify na méně důležité zemědělské komodity nebo bránění exilu v návratu produkovalo „jen“ karání, ale ne vojenskou intervenci nebo převrat v americké režii. Nicméně například guatemalský přístup v otázce plánované výstavby státní elektrárny vybídl americké ministerstvo zahraničí k hrozbám o odříznutí poskytované pomoci. Státem vlastněná a řízená elektrána by totiž mohla mít dopad na monopol Empresa Eléctrica a narušit tím pravidla podřízeného rozvoje. Jak to vystihla jedna studie zahraničně ekonomických poradců v Latinské Americe, „ američtí ekonomové pomohli přesvědčit latinoameričany, aby se přizpůsobili pravidlů hry a pracovali na přesvědčení hegemona, že jejich klienti se chovají náležitě…Když latinoameričané sešli z cesty, bylo jim okamžitě připomenuto, aby se vrátili zpátky do řady.“[242]

Eisenhowerova administrativa si vyhradila nedrsnější trest na „komunisty“, kteří kontrarevoluci odporovali. Mezi lety 1954 až 1960, pokleslo členství v guatemalské komunistické straně (PGT) ze čtyř tisíc na jeden tisíc. Zpravodajci Spojených států nemohli nikdy najít důkaz, že PGT podněcovala rebelii kadetů z roku 1954, studentskou demonstraci z června 1956, zavraždění Castilla Armase nebo povstání z 13. listopadu 1960 (MR-13). Jenomže americká informační služba zobrazovala všechny tyto události přesto jako komunistické provokace. Ve skutečnosti každý obyvatel Guatemaly, který vzdoroval Washingtonu, byl kvalifikován jako komunista. V rozhodnutí ministerstva zahraničí, které určovalo skupiny, jež poskytují komunistům útočiště, byly například zmiňovaná Partido Revolucionario, Unión Patriótica Guatemalteca (exilová organizace), Asociace univerzitních studentů, guatemalská tisková asociace, Escuela Politécnica (elitní vojenská akademie) a většina demokratických organizací formovaných během deseti let jara. Američany sponzorovaný bezpečnsotní program napomáhal guatemalským úřadům v identifikaci těchto takzvaných komunistů, kteří pak byli následně systematicky štváni, uvězňováni, mučeni a popravováni. Posunutím viny za násilí na komunisty si mohli američtí představitelé odůvodnit a zamlčet jejich vlastní zodpovědnost za nepěkné výsledky kontrarevoluce. Přesný počet lidských obětí za období let 1954 až 1960 neexistuje, i když šly zaručeně do tisíců. Dědictví vnitřního bezpečnostního programu je ještě více hrozivý. Až 200 tisíc neozbrojených civilistů bylo

v Guatemale v letech 1960 až 1990 zabito nebo „zmizelo“. Organizace zabývající se obhajobou lidských práv přisuzují většinu mrtvých guatemalským protiguerilovým bezpečnostním silám a armádě, které decimovaly občanská hnutí (odbory, rolnické ligy, studentské skupiny, atd.), aby mohly eliminovat potencionální zdroj podpory pro partyzánská hnutí. Zveličování komunistické hrozby ze strany amerického ministerstva zahraničí rozvrátilo guatemalskou demokracii a nastavilo dějiště pro občanskou válku. Představitelé Spojených států pomohly vstavět represivní stát, který ničil všechna lidová hnutí, polarizoval politiku a eliminoval příležitosti pro mírový kompromis. Guatemalské partyzánské hnutí, které se zrodilo z povstání MR-13 často označovalo intervenci CIA v roce 1954 za rozhodující moment v guatemalské historii.

Management Eisenhowerovy administrativy v souvislosti s guatemalskou kontrarevolucí ilustruje hlavní rozpor politiky imperiálního státu, jakým Spojené státy bezesporu byly a jsou. Dilema může být vysvětleno užitím světonázorové terminologie: k ochraně vlastních zájmů je jádro (vedoucí země, počítaje v to Spojené státy) zavázáno sledovat sledovat krátkodobou politiku, která rozvrátí dlouhodobou stabilitu periférie země třetího světa, počítaje v to i Guatemalu). Jádro se nemůže vzdát jeho krátkodobé politiky, aniž by se také vzdalo jeho zájmů: strategických surovin, vojenských základen, zemědělských komodit, vplného obchodu a příležitostí pro zahraniční investice. Vojenské intervence v periférii představují zoufalou snahu zastavit rostoucí odpor v periférii. Silovým instalováním spřáteleného diktátora se zachraňují zájmy jádra, ale třeba tajná intervence podrývá legitimitu vlády. Jádro tudíž podrží v tomto případě diktátora pomocí represe, která vybízí k dalšímu odporu, který střídavě vyžaduje další dávku represe a tak dále. Začarovaný kruh se rozvíjí, vedoucí často k revoluční válce. Když se podíváme na tento problém blíže, zjistíme, že takový byl i případ Guatemaly.

Případ Guatemaly, ale i jiných (např. Brazílie, Chile, Irán) ukazuje drsnou represi, která následovala ve většíně zemích třetího světa po intervenci Spojených států. Represe sama nicméně nemůže vysvětlit proč jisté země odporovaly americkému panování více, než druzí. Selhání amerických vládních představitelů vybudovat v Guatemale úspěšný příklad demokratického kapitalismu by tudíž neměl být tak překvapující. Viděno vše očima hegemonických cílů Washingtonu, je obtížné zjistit, jak mohly dokázat řídit kontrarevoluci, aniž by vyprovokovaly konfrontaci s guatemalským nacionalismem. Americká politika mohla třeba upravit její priority, což by znamenalo upravit hodnoty jádra i přesvědčení, nebo najít jiné instrumenty, které by posunuly její imperiální cíle.

Můj hlavní závěr tedy je, že celý koncept americké hegemonie napomohl odhalit ústřední, ale často skrytý, význam antikomunismu. Hegemonie v tomto smyslu zdůraznila to, jak Spojené státy prostřednictvím antikomunismu, liberálního evolucionismu a pan-amerikanismu ospravedlňovali jejich kontrolu Guatemaly. Washington se nesprávně domníval, že buď Sověti nebo guatemalští komunisté kontrolovali Arbenze a jeho kabinet. Tato chyba vadila méně než deset let jara, které šly naproti americké hegemonii. Představitelé Eisenhowerovy administrativy neodmítli Arbenza jen proto, že toleroval komunismus a vyvlastnil velkou část ohromného majetku United Fruit, ale také, protože jeho vláda posílila rolníky a dělníky, aby vyzvali třídní útisk a americký ekonomický imperialismus. Spojené státy musely odstranit Arbenza, protože jeho úspěšné reformy hrozily tím, že inspirují podobmé výzvy statusu quo ještě někde jinde ve třetím světě. Podobně musely Spojené státy zosnovat nálsednou kontrarevoluci, aby zkřížily jakoukoli snahu vyzvat opětovně americkou hegemonii. Krátce řečeno, antikomunismus ospravedlnil Arbenzovo odstranění a sloužil jako zástěrka pro potlačení všech oponentů zmíněné kontrarevoluce.

Summary

The U.S. effort to build a "showcase for democracy" in Guatemala during the Eisenhower administration was doomed from the beginning. The U.S. government itself lacked both the continuous commitment at the top and the unify of purpose necessary to mount such an undertaking.

Guatemalan leaders had their own interests, which did not always coincide with those of their U.S. sponsors. Although the United States certainly had leverage and did use it, at same time, it was attempting to create political stability. Too much pressure could throw the fragile government into chaos in the short run. Too much use of its leverage, furthermore, might create resistance from public officials or delegitimate the client regime with the public, provoking an anti-U.S. nationalist response.

More fundamentally, U.S. policymakers never came to grips with the problems of class and economic interests. Forming a truly effective labor policy was impossible in Guatemala without confronting the questions of economic structures and power, just as in other critical policy areas, such as agrarian reform. The U.S. government records contain little evidence of policymakers addressing these fundamental constraints. If they had, their analyses would have led them to a more sympathetic understanding of the deeper reforms pursued under the Arévalo and Arbenz administrations of the 1944-1954 progressive period. Those reforms, however, were either "communistů policies or policies that facilitated the rise of "communism" according to the prevailing U.S. official perspective , as well as that of the Guatemalan right. Because the fundamental determinant of U.S. policy toward Guatemala was anticommunism, such a symapthetic - and sound – understanding was precluded. Ideology straitjacketed policy.

These contradictions sharpened in the early 1960s. Leaders of a failed military uprising started a leftist guerilla movement in 1960. Broad-based demonstrations against Ydígoras recurred, starting in late 1961. As the 1963 presidential elections approached, two center-left parties proposed former social democratic president Arévalo as their candidate. These challenges were too much for the military and for the civilian right. They had been disappointed with the government´s inability decisively to rid the country of the left. Ydígoras was deposed, Colonel Enrique Peralta Azurdia assumed power, and Guatemala´s descent into tragedy accelerated.

The United States did not embrace dictatorship in Guatemala during the 1950s, but instead worked against it. As Ambassador Sparks expressed the widely held sentiment,

“we have a special responsibility for the success of the new government.” U.S. commitments to democracy and reform in Guatemala were sincere, but these goals were fully subordinated to a powerful drive to eliminate the “communist” threat from Guatemala. In the prevailing U.S. ideology, these goals did not conflict: in practice in Guatemala, however, the anticommunist drive repeatedly stymied reformist objectives. U.S. embassy officer Thomas Mann later acknowledged an “illusion of omnipotence” that reinforced a blindness to both contradictions of U.S. policy and the damage being done to Guatemala. The illusion, the blindness, and the damage would only increase in the years ahead.

The United States certainly will encounter similar cases in the future. The Guatemalan case teaches that if there is to be a congruence between the long-term interests of the United States and the Latin American country of its interests, then U.S. policy must be significantly based on a deep understanding of the structural causes of that country´s difficultiesand much less on narrow interpretations of its own national security interests. Otherwise, those narrowly defined security interests will once again undermine the ability of the United States to achieve its broader objectives, undoubtedly to the detriment of the other country it is purportedly attempting to help.

Použité zdroje

Prameny

Paměti

BISSELL, Richard M., Jr. *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs*. New Haven, CT: Yale University Press, 1996.

EISENHOWER, Dwight D. *The White House Years*: Vol. 1. *Mandate for Change, 1953-1956*. Garden City, NY: Doubleday, 1963.

EISENHOWER, Dwight D. *The White House Years*: Vol. 2. *Waging Peace, 1956-1961*. Garden City, NY: Doubleday, 1965.

YDÍGORAS FUENTES, Miguel. *My War with Communism*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1963.

Tiskem vydané úřední prameny

U.S. Department of State. Office of the Historian. KANE, Stephen (ed.). *Foreign Relations of the United States, 1952-1954, The American Republics (Guatemala Compilation)*. Washington, DC: Government Printing Office, 1983. [online]. [cit. 12. 11. 2005 – 2. 12. 2005].
http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/

U.S. Department of State. Office of the Historian. HOLLY, Susan (ed.). *Foreign Relations of*
the United States, 1952-1954, Volume IV., Guatemala. Washington, DC: Government Printing Office, 2003. [online]. [cit. 8. 11. 2005].
http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/guat/

U.S. Department of State. Office of the Historian. GLENNON, John P. (ed.). *Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Caribbean.* Washington, DC: Government Printing Office, 1987.

U.S. Department of State. Office of the Historian. GLENNON, John P. (ed.). *Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. Washington, DC: Government Printing Office, 1987.

U.S. Department of State. Office of the Historian. *Foreign Relations of the United States, 1958-1960, Volume V., American Republics*. Washington, DC: Government Printing Office, 1991. (Microfiche publication).

U.S. Department of State. Office of the Historian. GLENNON, John P. (ed.). *Foreign Relations of the United States, 1958-1960, Volume VI., Cuba*. Washington, DC: Government Printing Office, 1991.

Literatura

Knihy

BLASIER, Cole. *The Hovering Giant: U.S. Responses to Revolutionary Changes in Latin America*. Pittsburgh: University of Pittsburgh, 1976.

CULLATHER, Nick. *Secret History: The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954.* Stanford, CA: Stanford University Press, 1999.

DOSAL, Paul J. *Doing Business with the Dictators: A Political History of United Fruit in Guatemala, 1899-1944*. Wilmington, DE: SR Books, 1993.

GLEIJESES, Piero. *Shattered Hope: The Guatemalan Revolution and the United States, 1944-1954*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1991.

HANDY, Jim. *Revolution in the Countryside: Rural Conflict and Agrarian Reform in Guatemala.* Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 1994.

HANDY Jim. *Gift of the Devil: A History of Guatemala*. Boston, 1985.

HIGGINS, Trumbull. *The Perfect Failure: Kennedy, Eisenhower, and the CIA at Bay of Pigs*. New York, 1987.

IMMERMAN, Richard H. *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*. Austin, TX: University of Texas Press, 1982.

KOLKO, Gabriel. *Confronting the Third World: United States Foreign Policy 1945-1980*. New York: Random House, 1988.

KRAMER Villagrán Francisko. *Biografía política de Guatemala: Los Pactos de 1944 a 1970*. Guatemala City, 1993.

LEONARD, Thomas M.. *Central America and the United States: The Search for Stability*. Athens, University of Georgia Press, 1991.

LEVENSON-ESTRADA, Deborah. *Trade Unionists against Terror: Guatemala City, 1954-1985*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1994.

MELVILLE Thomas, MELVILLE Marjorie. *Guatemala – Another Vietnam?*. Harmondsworth: Penguin, 1971.

RABE, Stephan G. *Eisenhower and Latin America: The Foreign Policy of Anti-Communism*. Chapel Hill, 1988.

SCHLESINGER, Stephen - KINZER, Stephen. *Bitter Fruit: The Untold Story of the American Coup in Guatemala*. Garden City, NY: Doubleday, 1982.

STREETER, Stephen M. *Managing the Counterrevolution: The United States and Guatemala, 1954-1961*. Athens, OH: Center for International Studies, Ohio Univevrsity, 2000.

YDÍGORAS FUENTES, Miguel. *My War with Communism*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1963.

Články

GREEN, D. *Paternalism and Profits: The Ideology of US Aid to Latin America, 1943-71*. In:

ATHERTON, J. (ed.): Historical Papers. Ottawa, 1973. s. 335–367.

IMMERMAN, Richard H. *Guatemala as Cold War History*. Political Science Quarterly, Vol. 95, No. 4 (Winter, 1980-81). s. 631.

BROCKETT, Charles D.. *An Illusion of Omnipotence: U.S. Policy toward Guatemala, 1954-1960*. Latin American Politics and Society > Vol. 44, No. 1 (Spring, 2002), pp. 91-126.

Periodika

New York Times

Poznámky

[1] *FRUS, 1952-1954, Volume IV., The American Republics (Guatemala Compilation) a FRUS, 1952-1954, Volume IV*., Guatemala [online]. [cit. 7.11.2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/ a http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/guat/.
[2] Hlavním rozcestníkem k dosud online vydaným svazkům, ke svazkům plánovaným k publikaci a dalším informacím je domovská stránka celé řady http://www.state.gov/r/pa/ho/frus. Řadu vydává Office of the Historian, což je součást Department of State.
[3] BISSELL, Richard M., Jr. *Reflections of a Cold Warrior: From Yalta to the Bay of Pigs*. New Haven, CT: Yale University Press, 1996.
[4] EISENHOWER, Dwight D. *The White House Years: Mandate for Change, 1953-1956*. Garden City, N.Y.: Doubleday and Co., Inc., 1963.
[5] EISENHOWER, Dwight D. *The White House Years: Waging Peace, 1956-1961*. London: Heinemann, 1966.
[6] YDÍGORAS FUENTES, Miguel. *My War with Communism*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1963.
[7] SCHLESINGER Stephen, KINZER Stephen. *Bitter Fruit: The story of the American Coup in Guatemala*. First David Rockefeller Center for Latin American Studies Edition. Harvard University, 1999.
[8] BISSELL, *Reflections of a Cold Warrior,* s. 90.
[9] IMMERMAN, Richard H. *The CIA in Guatemala: The Foreign Policy of Intervention*. Austin, Texas, 1982.
[10] GLEIJESES, Piero. *Shattered Hope: The Guatemalan Revolution and the United States, 1944-1954*. Princeton University Press, New Jersey, 1991.
[11] STREETER, Stephen M.. *Managing the Counterrevolution: The United States and Guatemala 1954-1961*. Center for International studies, Ohio University, 2000.
[12] BLASIER, Cole. *The Hovering Giant: U.S. Responses to Revolutionary Change in Latin America, 1910-1985*, 2nd ed. Pittsburgh, 1985.
[13] LEONARD, Thomas M.. *Central America and the United States: The Search for Stability*. Athens, University of Georgia Press, 1991.
[14] KOLKO, Gabriel. *Confronting the Third World: United States Policy 1945-1980*. New York, Random House, Inc., 1988. s. 33.
[15] DOSAL, Paul J..*Doing Business with the Dictators: A Political History of United Fruit in Guatemala, 1899-1944*. Wilmington, Del., 1993. s. 189-191.
[16] GREEN, David. *Paternalism and Profits: The Ideology of US Aid to Latin America*, *1943-1971*. In: Atherton, J. (ed.): *Historical Papers*. Ottawa, 1973. s. 341-343.
[17] KOLKO, *Confronting the Third World*, s. 36.
[18] LEONARD, *Central America and the United States,* s. 134.
[19] KOLKO, *Confronting the Third World*, s. 37.
[20] KOLKO, *Confronting the Third World*, s. 39-40.
[21] LEONARD, *Central America and the United States,* s. 145-147.
[22] LEONARD, *Central America and the United States*, s. 151.
[23] BLASIER, *The Hovering Giant,* s. 109.
[24] KOLKO, *Confronting the Third World*, s. 93.
[25] RABE, Stephen G.. *Eisenhower and Latin America: The Foreign Policy of Anticommunism*. Chapel Hill, North Carolina, 1988. s. 124.
[26] GREEN, *Paternalism and Profits,* s. 292.
[27] KOLKO, *Confronting the Third World*, s. 118.
[28] Mladší bratr (1899-1985) prezidenta Eisenhowera, ponejvíce známý jako jeho poradce, pracoval rovněž jako zvláštní konzultant pro prezidenty Kennedyho, Johnsona a Nixona.
[29] GREEN. *Paternalism and Profits,* s. 296.
[30] KOLKO. *Confronting the Third World*, s. 120.
[31] SCHLESINGER, KINZER, *Bitter Fruit,* s. 67
[32] LaFEBER, Walter. *The American Search for Opportunity, 1865-1913*. Cambridge University Press, 1995. s. 37
[33] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 323
[34] BLASIER. *The Hovering Giant,* s. 84.
[35] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 41-52.
[36] STREETER, *Managing the Counterrevolution,* 166-172.
[37] DOSAL, *Doing Business with the Dictators*, s. 17-54.

[38] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 9-12.
[39] DOSAL, *Doing Business with the Dictators*, s. 109-112.
[40] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 21.
[41] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 9-15.
[42] STREETER, *Managing the Counterrevolution,* s. 12.
[43] DOSAL. *Doing Business with the Dictators*, s. 205-218.
[44] IMMERMAN. *The CIA in Guatemala,* s. 94-95.
[45] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 177.
[46] DOSAL, *Doing Business with the Dictators*, s. 224.
[47] POWERS, Thomas. *The Man Who Kept the Secrets: Richard Helms and the CIA.* New York, 1979. s. 324
[48] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 33-36.
[49] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 39.
[50] IMMERMAN, Richard H. *Guatemala as Cold War History*. Political Science Quarterly, Vol. 95, No. 4 (Winter, 1980-81). s. 631.
[51] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 47.
[52] *9. Meziamerická konference* konaná v Bogotě v březnu 1948, mj. zde byla delegáty přijata přeměna Panamerické unie v Organizaci amerických států (OAS) a také rezoluce O zachování a obraně demokracie v Americe. Velkou slabinou naopak byla naprostá absence jakéhokoliv pozitivního hospodářského programu a pomoci vůči zemím Latinské Ameriky.
[53] NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století (II.)*. Nakladatelství Aleš Skřivan, 2000. s. 97.
[54] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 86-102. Komentář americké ambasády je uveden v GLEIJESESOVĚ *Shattered Hope,* s. 102.
[55] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 58-59.
[56] Velice podrobně a dokumentarně zpracované zavraždění Arany lze nalézt v GLEIJESESOVÉ *Shattered Hope*, s. 57-71.
[57] IMMERMAN. *The CIA in Guatemala,* s. 126-127.
[58] Zpravodajský odhad (NIE-62) , 11. březen 1952. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., Guatemala,* kapitola *Documents 1-31,* dokument *6* [online]. [cit. 8.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/guat/20195.htm
[59] IMMERMAN. *Guatemala as Cold War History*. s. 633.
[60] Několik autorů, jmenovitě například IMMERMAN. *The CIA in Guatemala,* s. 184; SCHLESINGER, KINZER. *Bitter Fruit,* s. 60-61 nebo COOK, Blanche Wiesen. *The Declassified Eisenhower: A Divided Legacy*. New York: Doubleday, 1981. s. 276.
[61] Pro další příklady, viz GLEIJESES, *Shattered Hope*, s. 390-391.
[62] GLEIJESES, *Shattered Hope*, s. 134-148.
[63] HANDY Jim. *Gift of the Devil: A History of Guatemala*. Boston, 1985. s. 115.
[64] Detailní studii o Arbenzově pozemkové reformě lze nalézt především v díle Jima HANDYHO, *Revolution in the Countryside: Agrarian Reform and Rural Conflict in Guatemala*, 1944-1954. Chapel Hill, N.C., 1994.
[65] EISENHOWER, *Mandate for Change, 1953-1956*, s. 421-422.
[66] Dodatek k memorandu ředitele zpravodajců Smithe pro tajemníka ministerstva zahraničí Bruce, 12. prosinec 1952. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 1-17,* dokument *13* [online]. [cit. 12.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20208.htm
[67] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 19, přesná citace pak RABE, *Eisenhower and Latin America*. s. 45.
[68] SCHLESINGER, KINZER, *Bitter Fruit,* s. 93.
[69] Memorandum rozhovoru mezi Johnem W. Fisherem z Kanceláře středoamerických záležitostí při Min. zahraničí s náměstkem ministerstva Johnem M. Cabotem a velvyslancem Guatemaly v USA Guillermem Toriellem Garridem, 25. březen 1953. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 1-17,* dokument *14* [online]. [cit. 14.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20208.htm
[70] Zpravodajský odhad (NIE-84), 19. květen 1953. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 1-17,* dokument *15* [online]. [cit. 14.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20208.htm
[71] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 152.
[72] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 102, 181.
[73] HANDY, *Gift of the Devil*, s. 119.
[74] STREETER, *Managining the Counterrevolution*, s. 22.
[75] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 300-302.
[76] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 365.
[77] SCHLESINGER, KINZER. *Bitter Fruit,* s. 56-59.

[78] Především v IMMERMAN, *The CIA in Guatemala;* nejnověji pak CULLATHER v , Nick. *Secret History: The CIA´S Classified Account of its Operations in Guatemala 1952-1954*. Stanford University Press, California, 1999.
[79] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 24.
[80] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 75.
[81] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 25.
[82] Trujillovým prvním kandidátem na vedení osvobozovacího hnutí byl plukovník Roberto Barrios Peňa, druhým pak Ydígoras Fuentes – viz. SCHLESINGER, KINZER, *Bitter Fruit,* s. 124.
[83] SCHLESINGER, KINZER. *Bitter Fruit,* s. 124-125.
[84] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 26.
[85] Telegram velvyslance v Guatemale Peurifoye ministerstvu zahraničí, 23. prosinec 1953. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 18-46,* dokument *21* [online]. [cit. 22.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20210.htm
[86] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 26-27.
[87] Smlouva o vzájemné obraně podepsána 2. září 1947 v Petropolisu u Ria de Janeira mezi USA a zeměmi Latinské Ameriky.
[88] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 275-276; RABE, *Eisenhower and Latin America*, s. 51-52.
[89] Podle odhadu armádních činitelů USA měly české zbraně na světovém trhu se zbraněmi hodnotu přesahující 10 milionů dolarů.
[90] Zpráva Výboru pro národní bezpečnost (NSC), 28. květen 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 47-73,* dokument *48* [online]. [cit. 22.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20211.htm
[91] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 168-172.
[92] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 339-340.
[93] BISSELL, *Reflections of a Cold Warrior,* s. 263-265.
[94] Memorandum ředitele CIA Dullese prezidentu Eisenhowerovi, 20. červen 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 47-73,* dokument *69* [online]. [cit. 23.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20211.htm
[95] IMMERMAN. *Guatemala as Cold War History*. s. 648.
[96] KRAMER Villagrán Francisko. *Biografía política de Guatemala: Los Pactos de 1944 a 1970*. Guatemala City, 1993. s. 79-81.
[97] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 349.
[98] Ambasador v Guatemala Peurifoy ministerstvu zahraničí, 27. červen 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 74-112,* dokument *80* [online]. [cit. 23.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20212.htm
[99] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 112-115.
[100] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 146.
[101] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 150.
[102] Ambasador v Guatemala Peurifoy ministerstvu zahraničí, 1. červenec 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 74-112,* dokument *91* [online]. [cit. 24.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20212.htm
Členy junty byli Castillo Armas, plukovník Monzón, plukovník Mauricio Dubois, podplukovník José Luis Cruz Salazar a Enrique Trinidad Oliva.
[103] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 152-153.
[104] LEONARD, *Central America and the United States*, s. 184.
[105] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 35.
[106] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 36.
[107] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 162.
[108] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 38.
[109] Celá studie Stokese Newbolda (Richarda N. Adamse) pod názvem „*Receptivity to Communist Fomented Agitation in Rural Guatemala*" v Economic Development and Cultural Change č. 5, duben 1957, str. 344 - 361. Nalezeno v archívu Syracuse University pod signaturou HI-IA-425716-26 dne 21.3. 2005.
[110] MELVILLE Thomas, MELVILLE Marjorie. *Guatemala – Another Vietnam?*. Harmondsworth: Penguin, 1971. s. 118.
[111] HANDY, *Gift of the Devil*, s. 134-135.
[112] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 154.
[113] HANDY, *Revolution in the Countryside*, 194.
[114] BROCKETT, Charles D. *An Illusion of Omnipotence: U.S. Policy toward Guatemala*, *1954-1960*. Latin American Politics and Society > Vol. 44, No. 1 (Spring, 2002), pp. 91-126.

[115] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 357-360.
[116] Ministr zahraničí (Dulles) ministru obrany (Wilson), 27. říjen 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 74-112,* dokument *108* [online]. [cit. 26.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20212.htm
[117] Memorandum prezidenta Eisenhowera řediteli sekce zahraničních operací na ministerstvu zahraničí Haroldu Stassenovi, 2. květen 1955. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. United States Government Printing Office, Washington, 1987. s. 69.
[118] Memorandum rozhovoru Greye Gordona z ministerstva obrany s Robertem Murphym z ministerstva zahraničí, 1. srpna 1956. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Caribbean*. United States Government Printing Office, Washington, 1987. s. 267.
[119] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 45.
[120] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 46.
[121] BROCKETT, *An Illusion of Omnipotence*, str. 102-103.
[122] STREETER, *Managining the Counterrevolution*, s. 47.
[123] BROCKETT, *An Illusion of Omnipotence*, str. 114.
[124] BROCKETT, *An Illusion of Omnipotence*, str. 115-116.
[125] LEVENSON-ESTRADA, Deborah. *Trade Unionists against Terror: Guatemala City, 1954-1985*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1994. s. 31-32.
[126] Minutes of a Meeting, Held at the Department of State, 8. srpen 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 74-112,* dokument *99* [online]. [cit. 30.11. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20212.htm
[127] LEVENSON-ESTRADA, *Trade Unionists against Terror,* s. 27-29.
[128] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 101.
[129] Progress Report on United States Objective and Courses of Action with Respect to Latin America (NSC 5432/1), 10. srpen 1955. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Caribbean*. s. 8-9.
[130] LEVENSON-ESTRADA, *Trade Unionists against Terror,* s. 39.
[131] Například SCHLESINGER, KINZER. *Bitter Fruit,* s. 236.
[132] HANDY, *Gift of the Devil*, s. 152.
[133] Sparks ministerstvu zahraničí, 27. červenec 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 142.
[134] Memorandum Hoyta Snowovi, 8. srpen 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 146.
[135] MELVILLE T., MELVILLE M., *Guatemala – Another Vietnam?*, s. 162.
[136] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 56.
[137] Deník *New York Times*, 1. srpen 1957, titulní strana.
[138] LEONARD, *Central America and the United States*, s. 213-214.
[139] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 59.
[140] EBEL, Roland H..*Misunderstood Caudillo: Miguel Ydígoras Fuentes and the Failure of Democracy in Guatemala*. Lanham, Md.: Tulane Studies in Political Science and University Press of America, 1998. s. 47.
[141] Annex B – Progress Report on Latin America, 11. září 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Caribbean*. s. 211.
[142] Memorandum konverzace mezi Skinnerem Klée, Rubottomem a Kingem, 16. září 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Caribbean*. s 215.
[143] MELVILLE T., MELVILLE M., *Guatemala – Another Vietnam?*, s. 202.
[144] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 191.
[145] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 58,68.
[146] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 196-198, BROCKETT, *An Illusion of Omnipotence*, str. 104.
[147] Annex B – Progress Report on Latin America, 11. září 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VI., American Republics: Multilateral; Mexico; Caribbean*. s. 211.
[148] Podrobnější profil zaznamenán Paulem Kennedym v *New York Times* z 26. října a 24. listopadu 1957.
[149] Detailnější popis demonstrací a v *New York Times* z 19. ledna 1958.
[150] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 87.
[151] Ministr Dulles v tel. memorandu americké ambasádě v Guatemale, 25. říjen 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 132.
[152] Sparks v tel. memorandu Dullesovi, 26. říjen 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 139.

[153] Více z minulosti Cruze Salazara v *New York Times* z 25. července 1954, další postřehy vyměněné mezi Eisenhowerem a nově ustaveným ambasadorem Cruzem Salazarem v *New York Times* z 12. srpna 1954.
[154] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 216.
[155] Ministerstvo zahraničí americké ambasádě v Guatemale, 12. prosinec 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 151-152.
[156] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 92.
[157] Náměstek ministerstva zahraničí pro meziamerické vztahy Rubottom velvyslanci Sparksovi, 8. listopad 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 147.
[158] Ministerstvo zahraničí americké ambasádě v Guatemale, 6. prosinec 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 150-151.
[159] HANDY, *Gift of the Devil*, s. 183.
[160] Ministerstvo zahraničí americké ambasádě v Guatemale, 12. prosinec 1957. In: *FRUS, 1955-1957, Volume VII., American Republics: Central and South America*. s. 151.
[161] Deník *New York Times*, 18. leden 1958.
[162] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 73.
[163] Deník *New York Times*, 26. leden 1958.
[164] SCHLESINGER, KINZER. *Bitter Fruit,* s. 237.
[165] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 315-324.
[166] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 327.
[167] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 75.
[168] Memorandum schůze NSC, 27. květen 1954. In: *FRUS, 1952-1954, Volume IV., American Republics (Guatemala Compilation),* kapitola *Documents 47-73,* dokument *47* [online]. [cit. 2.12. 2005]. http://www.state.gov/r/pa/ho/frus/ike/iv/20211.htm
[169] Ministerské memorandum prezidentovi Eisenhowerovi, 15. únor 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 84.
[170] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 99.
[171] Deník *New York Times*, 26. únor 1958.
[172] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 81.
[173] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 352-353.
[174] Mallory Rubottomovi, 12. březen a 22. dubna 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 213 a 217.
[175] Zpravodajský odhad (NIE 82-55), 10. prosinec 1959. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 425-430.
[176] Operační plán OCB pro Latinskou Ameriku, 28. květen 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 227.
[177] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 93-94; Deník *New York Times*, 26. únor 1958.
[178] Deník *New York Times*, 5. říjen 1958.
[179] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 145.
[180] Stewartovo memorandum Rubottomovi, 26. červenec 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 1156-1159.
[181] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 105.
[182] BERGER, Susan A. *Political and Agrarian Development in Guatemala*. Boulder: Westview Press, 1992. s. 76-78.
[183] BERGER, *Political and Agrarian Development in Guatemala*, s. 85.
[184] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 156-157.
[185] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 159.
[186] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 160.
[187] Annex B to OCB Special Report on Latin America (NSC 5613/1), 26. listopad 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 53.
[188] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 164-165.
[189] Podvod měl být spáchán několikanásobným hlasováním některých přívrženců Galicha, ale jeho vítězný zisk dalekosáhle překročil množství sporných hlasů – viz BERGER, *Political and Agrarian Development in Guatemala*, s. 101.
[190] BERGER, *Political and Agrarian Development in Guatemala*, s. 103.
[191] BERGER, *Political and Agrarian Development in Guatemala*, s. 106.
[192] Special National Intelligence Estimate (SNIE 80/1-59), 29. prosinec 1959. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 420-421.
[193] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 106-108.
[194] IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 139.

[195] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 202.
[196] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 94.
[197] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 100-116.
[198] Memorandum Allena Dullese ministru zahraničí Dullesovi, 27. květen 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 253-254.
[199] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 119.
[200] EISENHOWER, Milton S. *The Wine is Bitter: The United States and Latin America*. Garden City, New York, 1963. s. 30-31.
[201] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 264-267, Deník *New York Times*, 11. březen 1959.
[202] YDÍGORAS, *My War with Communism*, s. 124-126.
[203] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 99.
[204] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 131.
[205] Memorandum diskuse v pořadí 369 schůze NSC, 19. červen 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 29-30.
[206] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 211.
[207] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 217.
[208] YDÍGORAS, *My War with Communism*, s. 85.
[209] Zvláštní národní zpravodajský odhad (SNIE 80/1-59), 29. prosinec 1959. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 420-421.
[210] GLEIJESES, *Shattered Hope,* s. 391.
[211] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 158.
[212] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 159.
[213] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 162-163, IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 194.
[214] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 216-217.
[215] MELVILLE T., MELVILLE M., *Guatemala – Another Vietnam?*, s. 157.
[216] Memorandum schůze s prezidentem Eisenhowerem (Anderson, Gates, Dillon, Merchant, Douglas, Lemnitzer, Persons, Allen W. Dulles, Bissel, Goodpaster, Gray), 18. srpen 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume VI., Cuba*. United States Government Printing Office, Washington, 1991. s. 1058-1059.
[217] EBEL, *Misunderstood Caudillo,* s. 109.
[218] HIGGINS, Trumbull. *The Perfect Failure: Kennedy, Eisenhower, and the CIA at Bay of Pigs*. New York, 1987. str. 70; Mannovo varování: viz Mannovo memorandum Merchantovi, 10. listopadu 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume VI., Cuba*, 1991. s. 1123-1124; Eisenhowerovo tvrzení: viz Memorandum schůze s prezidentem Eisenhowerem (Anderson, Gates, Dillon, Merchant, Douglas, Lemnitzer, Persons, Allen W. Dulles, Bissel, Goodpaster, Gray), 29. listopad 1959. In: *FRUS, 1958-1960, Volume VI., Cuba*, 1991. s. 1127-1128.
[219] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 222.
[220] ADAMS, Richard N. *Crucifixion by Power: Essays on Guatemalan National Social Structure, 1944-1966*. Austin: University of Texas, 1970. s. 257-258.
[221] ADAMS, *Crucifixion by Power,* s. 261.
[222] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 224.
[223] HIGGINS, *The Perfect Failure,* str. 63.
[224] HIGGINS, *The Perfect Failure,* str. 66.
[225] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 232.
[226] Muccio ministerstvu zahraničí, 15. listopad 1958. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*, GT-41, 84-1181.
[227] Zmíněné uvažování souviselo s kubánským komunistickým režimem pod vedením Fidela Castra, který v lednu 1959 odstranil pro-americký režim Fulgencia Batisty a ustavil tak vůbec první komunistický režim v rámci západní hemisféry a tím pádem představoval i velkou výzvu hegemonii Spojených států v oblasti.
[228] Memorandum Cumminga ministru zahraničí, 14. listopadu 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 453.
[229] Herterovo memorandum prezidentu Eisenhowerovi, 16. listopadu 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*, GT-42, 84-1182-1184.
[230] Podle dokumentu Dulles řekl následující: „Vládní letecké síly jsou opotřebovány…….jsou stále potřebné“. Chybějící vytečkovaný text pravděpodobně referuje bombové údery B-26 startující z letiště CIA v Retalhuleu. Memorandum diskuse v rámci 467. schůze NSC, 17. listopad 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*. s. 453-454. Pravděpodobná chybějící část naznačena v STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 329.
[231] Memorandum konverzace (Eisenhower, Herter, Lemnitzer, Hagerty), 17. listopad 1960. In: *FRUS, 1958-1960, Volume V., American Republics*, GT-42, 84-1184 n. 5.
[232] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 183.

[233] Deník *New York Times*, 20., 21. a 28. listopadu 1960, RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 184.
[234] RABE, *Eisenhower and Latin America,* s. 185.
[235] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 235.
[236] Memorandum schůze s prezidentem Eisenhowerem (Anderson, Gates, Dillon, Merchant, Douglas, Lemnitzer, Persons, Allen W. Dulles, Bissel, Goodpaster, Gray), 29. listopad 1959. In: *FRUS, 1958-1960, Volume VI., Cuba*, 1991. s. 1131.
[237] KRAMER, *Biografía política de Guatemala*, s. 311-312.
[238] YDÍGORAS, *My War with Communism*, s. 91.
[239] Deník *New York Times*, 29. prosince 1960.
[240] MELVILLE T., MELVILLE M., *Guatemala – Another Vietnam?*, s. 245, IMMERMAN, *The CIA in Guatemala,* s. 177, YDÍGORAS, *My War with Communism*, s. 271.
[241] BISSELL, *Reflections of a Cold Warrior,* s. 18.
[242] STREETER, *Managing the Counterrevolution*, s. 243.